HEINRICH BÖLL

YOLCU, SPARTA'YA VARIRSAN EĞER

1972
NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

ÖYKÜ

Çeviri: İLKNUR İGAN

HEINRICH BÖLL

YOLCU, SPARTA'YA VARIRSAN EĞER

Can Yayınları 2029

Wanderer, kommst du nach Spa..., Heinrich Böll

1. basım: Aralık 2011
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Özden Özberber

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası
İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-07-1402-3

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

HEINRICH BÖLL

YOLCU, SPARTA'YA VARIRSAN EĞER

ÖYKÜ

1972 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Almanca aslından çeviren

İlknur İgan

Heinrich Böll'ün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Fotoğrafta Kadın da Vardı, 1998
Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru, 1999
Babasız Evler, 1999
Dokuz Buçukta Bilardo, 1999

HEINRICH BÖLL, 1917'de Köln'de doğdu. İkinci Dünya Savaşı'na katıldı, esir düştü, 1945'e kadar özgürlüğüne kavuşamadı. Savaştan sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. 1950'den sonra yaşamını yazar olarak Köln'de sürdürdü. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967 Georg-Büchner Ödülü, 1972 Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve Uluslararası PEN Derneği'nin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. Heinrich Böll, edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, Böll'ün öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneği, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. Böll'ün eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan ülkelerde değil, bütün dünyada XX. yüzyılın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

İLKNUR İGAN, 1959 yılında İstanbul'da doğdu. Avusturya Kız Lisesi, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Uygulamalı Endüstri Sanatları Okulu, İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Köln Üniversitesi Germanistik Bölümü'nde öğrenim gördü. 1986-1991 arasında Köln'de, Almanya'nın Sesi Radyosu'nda yapımcı ve çevirmen olarak görev aldı. Anja Meulenbelt, Arno Gruen, Christa Wolf, Connie Palmen, Imre Kertész, Ingo Schulze, Peter Schneider, Tessa Korber, Alex Capus gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı.

İçindekiler

MESAJ

İnsana, demiryollarının niçin tutup tam da orada bir tren istasyonu kurduğunu sordurtan, sonsuzluğun birkaç pis evin ve yarı yıkık fabrikanın üzerinde donup kalmış gibi göründüğü; etrafını ebedi bir verimsizliğe lanetli tarlaların çevrelediği; tek bir ağaç, hatta bir kilise kulesi bile görünmediği için umarsız oldukları anında anlaşılan o yerleri, o pislik yuvalarını bilir misiniz? Treni nihayet, nihayet tekrar harekete geçiren kırmızı kasketli adam, üzerinde iddialı isimlerin bulunduğu büyük bir tabelanın altında gözden kayboluyor ve insan ona sadece ve sadece on iki saat boyunca sıkıntıyla örtünmüş bir şekilde uyuklaması için para ödendiğini düşünüyor. Kimsenin uğramadığı ıssız tarlaların üzerinde kasvetli bir gökyüzü.

Buna rağmen trenden inen tek kişi ben değildim; büyük, kahverengi bir paket taşıyan yaşlı bir hanım benim yanımdaki kompartımandan indi, fakat ben küçük, pis istasyondan çıktığımda sanki yer yarılmış da içine girmişti ve bir an ne yapacağımı bilemedim, çünkü etrafta yol soracağım bir kimse görünmüyordu. Kırmızı pencereleri ve solmuş renksiz perdeleriyle birkaç tuğla ev, içlerinde yaşanması mümkün değilmiş gibi görünüyordu ve sokak izlenimi veren bu yer boyunca yıkılacakmış gibi görünen kara bir duvar uzanıyordu. Bu karan-

lık duvara doğru yürüdüm, çünkü o ölü evlerden birinin kapısını çalarım, diye korktum. Sonra köşeyi döndüm ve üzerinde "lokanta" yazılı, neredeyse okunmayacak kadar pis bir tabelanın hemen yanında açık ve seçik olarak mavi zemin üzerinde beyaz harflerle "anacadde" yazısını gördüm. Yine ön cepheleri eğrilmiş birkaç ev, dökülen sıvalar ve karşı sıra boyunca umarsızlık ülkesine bir bariyer gibi uzanan penceresiz, kasvetli fabrika binasının duvarı. Basitçe içgüdülerimi izleyerek sola döndüm ama yerleşim orada aniden bitiyordu; duvar yaklaşık on metre daha devam ediyor, sonra belli belirsiz yeşil bir pırıltı yayarak bir yerlerde gri ufukla birleşen düz, kurşuni bir tarla başlıyordu ve içimde, sanki biteviye umutsuzluğun tekinsizce çağıran bu suskun derinliğine çekilmeye lanetlenmişim de dipsiz bir uçurumun kıyısında duruyormuşum gibi, sanki dünyanın sonundaymışım gibi korkunç bir duygu vardı.

Solda, işçilerin paydostan sonra yaptıklarını düşündürten bastırılıp ezilmiş gibi duran küçük bir ev gördüm. Sendeleyerek neredeyse sallanarak oraya yöneldim. Üstü çıplak bir yabangülü çalısıyla örtülmüş içe dokunacak perişanlıkta bir kapıdan geçtikten sonra numarayı gördüm ve doğru yerde olduğumu anladım.

Boyaları çoktan dökülmüş yeşilimsi panjurlar sanki yapıştırılmış gibi sımsıkı kapalıydı; oluğuna elimle yetişebildiğim alçak dam, paslı teneke parçalarıyla yamanmıştı. Karanlığın ufkun kıyısında önü alınamaz ve kurşuni yayılmasından önce bir an durakladığı o saatte, sözle anlatılmaz bir sessizlik hâkimdi. Evin kapısı önünde bir an durakladım ve şimdi bu eve girmek üzere burada durmak yerine ölmüş olmayı diledim, daha o zaman... Kapıyı çalmak için elimi kaldırmak üzereyken içeriden cilveli bir kadın kahkahası duydum. Açıklanması mümkün olmayan ve ruh halimize göre bizi ya rahatlatan ya da

yüreğimizi daraltan türden bir kahkaha. Her halükârda bu şekilde ancak yalnız olmayan bir kadın gülebilirdi. Tekrar durakladım ve içimde, çökmekte olan karanlığın şimdi geniş tarlanın üzerinde asılı duran ve beni ısrarla çağıran kurşuni sonsuzluğuna kendimi bırakmak için yakıcı, yırtıcı bir istek kabardı... ve son gücümle kapıyı şiddetle çaldım.

Önce sessizlik, sonra fısıltılar ve ayak sesleri, terliklerin çıkardığı hafif sesler ve sonra kapı açıldı ve ben üzerimde, Rembrandt'ın kasvetli resimlerini en ücra köşesine kadar aydınlatan o tarifi imkânsız ışığın yaptığı etkiyi bırakan sarışın, şen bir kadın gördüm. Bu kurşuni ve siyah sonsuzluğu içinde karşımda bir ışık gibi kızılımsı sarımsı parıldıyordu. Hafif bir çığlıkla geri çekilerek titreyen elleriyle kapıyı tuttu; fakat ben asker kepimi çıkarıp da kısık sesle, "İyi akşamlar," dediğimde tuhaf biçimde yüzündeki belli belirsiz korku kasılması çözüldü ve sıkıntıyla gülümseyerek, "Buyurun," dedi. Arkasında, kaslı bir erkeğin holün loşluğu içinde belirsizleşen silueti belirdi. "Frau Brink'i görmek istiyorum," dedim alçak sesle. "Buyurun," diye tekrarladı aynı ifadesiz ses tonuyla ve asabiyetle içerideki bir kapıyı açtı. Erkek silueti karanlıkta gözden kayboldu. Yoksul mobilyalarla tıka basa dolu ve kötü yemekle çok kaliteli sigaraların kokusu sinmiş gibi gelen küçük bir odaya girdim. Beyaz elini hızla elektrik düğmesine doğru uzattı ve ışık üzerine düştüğünde solgun ve dağınık göründü, neredeyse ceset gibi, sadece kızıla çalan sarı saçları canlı ve sıcaktı. Koyu kırmızı giysisini, düğmeleri sımsıkı kapalı olmasına rağmen dolgun göğüslerinin üzerinde gerginlikle kavramış tutuyordu – neredeyse onu bıçaklayacağımdan korkar gibi bir hali vardı. Deniz mavisi gözlerindeki bakış, sanki korkunç bir yargıyı dinleyeceğinden emin, mahkeme önünde beklercesine dehşet ve ürküntü doluydu.

Duvarlardaki ucuz baskılar, o yapmacık resimler bile suç ilanları gibi görünüyorlardı.

"Korkmayın," dedim zorlukla ve anında bunun seçebileceğim en kötü başlangıç olduğunu hissettim; fakat ben daha sözüme devam edemeden o garip sakinlikte bir ses tonuyla konuştu: "Her şeyi biliyorum, o öldü... öldü." Ben sadece başımı sallayabildim. Sonra kalan birkaç parça eşyayı vermek üzere elimi cebime uzattım, fakat holden kaba bir ses duyuldu: "Gitta!" Çaresizlikle bana baktı, sonra kapıyı açıp tiz bir sesle bağırdı: "Beş dakika bekleyiver, lanet olası!" Ve kapıyı gürültüyle çarparak tekrar kapatırken ben adamın ödlekçe sobanın arkasına sindiğini görür gibi oldum. Kadın gözlerinde gururlu, neredeyse muzaffer bir ifadeyle bana baktı.

Nikâh yüzüğünü, saati ve içinde fotoğrafların olduğu kilitli defteri yeşil kadife masa örtüsünün üzerine yavaşça bıraktım. O an birden bir hayvan gibi vahşice ve korkunç bir sesle hıçkırdı. Yüz hatları tamamen dağılmıştı, bir sümüklüböcek gibi yumuşak ve şekilsizdi; kısa, etli parmaklarının arasından küçük gözyaşı damlaları yuvarlanıyordu. Kendini kanepeye bırakarak sol eliyle o zavallı nesnelerle oynarken sağ kolunu masaya dayadı. Anılar binlerce kılıç halinde içine saplanmış gibiydi. O zaman savaşın asla bitmeyeceğini anladım, bir yerlerde hâlâ açmış olduğu yaralar kanadığı sürece savaş asla bitmeyecekti.

Her şeyi, bütün tiksintiyi, korkuyu ve umarsızlığı gülünç bir yük gibi üzerimden atarak elimi sarsılmakta olan dolgun omzuna koydum ve şaşkın yüzünü bana çevirdiğinde hatlarında ilk kez o zamanlar defalarca bakmak zorunda kaldığım o tatlı, sevecen kızın resmiyle bir benzerlik gördüm.

"Nerede oldu – oturun lütfen, doğuda mı?" Her an tekrar gözyaşlarına boğulabileceğini görüyordum.

"Hayır... batıda, tutsak düştüğümüzde... yüz binden fazlaydık..."

"Peki ne zaman?" Bakışları gergin, dikkatli ve olağanüstü canlıydı, tüm yüzü gerilmiş ve gençleşmişti – sanki hayatı vereceğim cevaba bağlıymış gibi.

"45 Temmuzu'nda," dedim alçak sesle.

Bir an düşünür gibi oldu ve gülümsedi – çok saf ve masumaneydi ve ben niçin gülümsediğini tahmin ettim.

Fakat birden ev üstüme yıkılacakmış gibi hissederek ayağa kalktım. Tek bir söz söylemeden kapıyı açarak bana tutmak istedi, fakat ben o önden çıkıncaya kadar ısrarla bekledim; küçük ve biraz tombul elini uzatarak kuru bir hıçkırıkla konuştu: "Onu o zaman –üç yıl önce– istasyonda uğurladığımda biliyordum, biliyordum." Sonra çok alçak bir sesle ilave etti: "Beni hor görmeyin."

Bu söz yüreğime kadar işledi. Tanrım, bir yargıç gibi mi görünüyordum? Ve o engellemeye fırsat bulamadan bu küçük, yumuşak eli öptüm, hayatımda ilk kez bir kadının elini öpüşümdü bu.

Dışarıda hava kararmıştı ve ben korkudan donmuş gibi, kapanan kapının önünde kalakaldım. O zaman içeriden gelen hıçkırıklarını duydum. Yüksek sesle ve kendini dizginlemeden ağlıyordu, kapıya yaslanmıştı, aramızda sadece ahşabın kalınlığı kadar mesafe vardı ve o an gerçekten de evin üzerine yıkılıp onu gömmesini diledim.

Sonra ağır ağır ve büyük bir dikkatle yeri yoklayarak istasyona döndüm, çünkü her an bir çukura düşmekten korkuyordum. Ölü evlerde cılız ışıklar yanıyordu ve kasaba iyice büyümüş gibiydi. Kara duvarın arkasında bile sonsuz büyüklükte avluları aydınlatırmış gibi duran küçük ışıklar görüyordum. Yoğun ve ağır bir hal almıştı karanlık, sis çökmüşçesine dumanlı ve nüfuz edilmez görünüyordu.

Cereyanlı minik bekleme salonunda benden başka bir de titreyerek bir köşede büzülen yaşlıca bir çift vardı. Ellerim ceplerimde, kasketimi kulaklarımın üstüne indirip uzun süre bekledim; rayların tarafından soğuk geliyordu ve gece muazzam bir ağırlık gibi giderek daha da aşağıya çöküyordu.

"Birazcık daha ekmek ve bir parça da tütün alabilseydik," diye mırıldandı arkamda adam. Ve ben, rayların uzaklarda mat ışıkta daralan paralelliğini görmek için durup durup eğilerek bakıyordum.

Fakat o sırada kapı sertçe açıldı ve kırmızı kasketli, işgüzâr suratlı adam sanki büyük bir istasyonun bekleme salonunda bağırır gibi bağırdı: "Köln treninin doksan beş dakika gecikmesi var!"

O an kendimi hayat boyu hapse mahkûm edilmiş gibi hissettim.

UZUN SAÇLI ARKADAŞ

Tuhaftı: Baskın başlamadan beş dakika önce içimi bir güvensizlik duygusu sardı... ürkekçe etrafıma bakındım, Ren kıyısından ağır ağır istasyona doğru yürüdüm ve evlerin çevresini sarıp çıkışı engelleyerek arama yapmaya başlayan kırmızı kasketli polislerin küçük arabalarının hızla yaklaştığını gördüğümde hiç şaşırmadım. Her şey büyük bir hızla oldu. Ben çemberin dışındaydım ve sükûnetle bir sigara yaktım. Her şey öylesine sessizce olup bitti. Bir yığın sigara sokağa döküldü. Yazık, diye düşündüm ve o sırada yerde ne kadar nakit para yattığını hesaplamak için elimde olmadan bir tahminde bulundum. Ele geçirdikleri adamları kamyona tıktılar. Franz da aralarındaydı... bana uzaktan çaresizlikle bir işaret yaptı. "Kader," demek ister gibiydi. Polislerden biri bana doğru dönünce oradan uzaklaştım. Fakat ağır ağır, çok ağır. Tanrım, ya beni de götürürlerse! Eve dönmeye hevesim kalmamıştı artık, ben de yavaş yavaş istasyona doğru yola devam ettim. Bastonumla yolda duran küçük bir taşı ittim. Güneş ısıtıyordu ve Ren'den bu tarafa serin, yumuşak bir rüzgâr esiyordu.

Bekleme salonunda iki yüz sigarayı Garson Fritz'e verdim ve parayı arka cebime soktum. Artık üzerimde mal yoktu, sadece kendim için bir paket. Sonra kala-

balığa rağmen yine de bir yer bulabildim, bir et suyuna çorba ve ekmek siparişi verdim. Sonra uzaktan Fritz'in tekrar el salladığını gördüm ama kalkmak istemedim. O zaman o, telaşla yanıma geldi. Arkasında çığırtkanı, ufaklık Mausbach'ı gördüm, ikisi de epey heyecanlıydılar. "Adama bak, amma da sakin," diye başını sallayarak mırıldanan Fritz uzaklaşırken ufaklık Mausbach'a yer açtı. Ufaklık nefes nefeseydi. "Baksana," diye kekeledi, "baksana... hemen toz olmalısın... evini aradılar ve kokaini buldular... Hay aksi!" Neredeyse tıkanacaktı. Sakinleştirerek omzuna vurdum ve bir 20 mark verdim. "Tamam, tamam," dedim; o da çekip gitti. Fakat o sırada aklıma bir şey gelince peşinden seslendim: "Baksana Heini," dedim, "odamdaki kitapları ve paltoyu bir yerde muhafaza edebilir misin, ben iki haftaya kadar tekrar uğrarım, olur mu? Geri kalan eşyalar senin olabilir." Başını salladı. Ona güvenebilirdim. Bunu biliyordum.

Yazık, diye düşündüm tekrar... 8000 mark, lanet olsun... insan hiçbir yerde güvende değildi, hiçbir yerde.

Tekrar yavaşça yerime oturup kayıtsızca elimi cebime uzatırken birkaç meraklı göz beni izledi. Sonra yine kalabalığın uğultusu beni sardı. Hiçbir yerde buradaki gibi, kalabalığın ve bekleme salonunun itiş kakışı içinde olduğu kadar mükemmel biçimde düşüncelerimle baş başa kalamayacağımı biliyordum.

Bir anda bakışlarımın hiçbir şey görmeden, neredeyse otomatik olarak etrafta dolaştığını ve sanki istemim dışında buna mahkûm edilmişim gibi hep aynı noktada takılıp kaldığını fark ettim. Kayıtsız bakışlarımın bir dairenin içinde hep takılıp kaldığı ve sonra hızla hareket etmeye devam ettiği bir nokta vardı. Derin bir uykudan uyanır gibi oldum ve aynı noktaya bu sefer dikkatlice baktım. Benden iki masa ötede açık renk manto giymiş, kara saçlarının üzerine sarımsı kahverengi bir bere takmış bir

genç kız, oturmuş gazete okuyordu. Onun sadece hafif eğik oturuşunu, burnunun küçük bir kısmını ve ince, sakin ellerini görüyordum. Bir de bacaklarını, uzun, güzel ve... evet tüyleri alınmış bacaklarını gördüm. Ne kadar bir süre ona baktım bilmiyorum, bazen sayfayı çevirdiğinde bir an yüzünün zarif şeklini görüyordum. Aniden başını kaldırdı ve bir an için iri, kurşuni gözleriyle dosdoğru yüzüme baktı, sonra kayıtsızlıkla okumaya devam etti.

O kısa bakış tam isabet sağlamıştı.

Sabırla ama yüreğimde çarpıntıyla, gazetesini okumayı bitirip masaya yaslanarak tuhaf bir ümitsizlik içinde birasını yudumlamaya başlayıncaya kadar onu göz hapsinde tuttum.

Şimdi yüzünün tamamını görüyordum. Solgundu, çok solgun, ince, küçük bir ağzı, düz, asil bir burnu vardı... fakat gözleri, o büyük, ciddi, kurşuni gözleri! Kara saçları bir yas peçesi gibi dalgalar halinde omuzlarına iniyordu.

Ona ne kadar baktım bilmiyorum; yirmi dakika mı, bir saat mi, yoksa daha fazla mı. O, hüzünlü gözleriyle giderek daha huzursuz, giderek daha kısa bakışlarla yüzümü tarıyordu... böyle durumlarda kızlarda görülmesi olağan öfke değildi yüzündeki. Huzursuzluk, evet... ve korku.

Ah, onu hiç de huzursuz etmek ve korkutmak istemiyordum ama bakışlarımı ondan alamıyordum.

Sonunda hızla ayağa fırladı, eski bir ekmek torbasını omzuna astı ve çabucak bekleme salonunu terk etti. Peşinden gittim. Arkasına bakmadan merdivenden çıkıp turnikeye doğru gitti. Otomatın önünden geçerken gözlerimi ondan hiç ayırmadan alelacele bir bilet çektim. Arayı epey açmıştı ve ben bastonumu kolumun altına sıkıştırıp biraz koşmak zorunda kaldım. Perona çıkan karanlık geçitte onu neredeyse gözden kaybedecektim.

Onu yukarıda bir nöbetçi kulübesinden arda kalan yıkıntıya yaslanmış buldum. Gözlerini raylara dikmiş öylece bakıyordu.

Benden yana dönmedi bile.

Ren tarafından perona serin bir rüzgâr esiyordu. Akşam oluyordu. Paketler, sırt çantaları, kutular ve bavullar yüklenmiş pek çok insan, peronda sıkıntılı yüzlerle bekliyordu. Yüzlerini korkuyla rüzgârın geldiği yöne çevirip titreştiler. İleride hangarın demir parmaklıklarından görünen göğün geniş yarım dairesi lacivert ve dingin esniyordu.

Zaman zaman kızın varlığından emin olmak için ondan yana şöyle bir bakarak bir aşağı bir yukarı ağır ağır topallayarak yürüyordum. Ama o bacaklarını germiş, yıkık duvara yaslanmış, gözlerini parlak ray hattının geçtiği basık, kara çukura dikmiş öylece duruyordu.

Tren nihayet düşük bir hızla geri geri gelerek perona girdi. Ben lokomotife bakarken kız yanaşmakta olan trene atlayıp kompartımanlardan birinde gözden kaybolmuştu. Kompartımanların önünde kaynaşan insanların arasında onu gözden kaybettim. Fakat az sonra son vagonda sarımsı kasketini gördüm. Bindim ve tam karşısına, dizlerimiz neredeyse birbirine değecek kadar yakınına oturdum. Sadece kaşlarını biraz çatıp son derece sakin ve ciddi bir şekilde bana baktığında iri, kurşuni gözlerinden okudum ki, onca zaman peşinden geldiğimi biliyordu. Tren, inmekte olan gecenin içine doğru yol alırken bakışlarım durup durup çaresizce onun yüzüne takılıyordu. Ağzımdan tek kelime çıkartamadım. Tarlalar karanlığa gömülüyor; gece, köyleri yavaş yavaş sarmalıyordu. Üşüdüm. Bu gece nerede uyuyacağım, nerede tekrar biraz huzur bulacağım, diye düşündüm. Ah, yüzümü şu kara saçlara gömemez miydim? Başka, başka hiçbir şeye gerek yoktu... Bir sigara yaktım. O zaman,

kaçamak ama tuhaf ayıklıkta bir bakışla pakete baktı. Paketi ona doğru uzatıp kısık sesle konuştum: "Buyurun," ve sanki kalbim boğazımdan fırlayacak sandım. Bir an durakladı ve karanlığa rağmen hafifçe kızardığını hissettim. Sonra bir sigara aldı. Derin, aç çekişlerle içti.

"Çok cömertsiniz," dedi, sesi derin ve ürkekti. Sonra yan kompartımanda biletçinin sesi duyulduğunda ikimiz de talimat almış gibi arkamıza yaslanarak uyur gibi yaptık. Ama ben kirpiklerimin arasından onun güldüğünü gördüm. Fenerinin çiğ ışığını biletlere tutarak işaretleyen biletçiyi izledim. Sonra ışık tam yüzüme düştü. Titreyişinden adamın tereddüt geçirdiğini hissettim. Sonra kızı aydınlattı. Ah, ne kadar solgundu, alnının beyazlığı ne kadar kederliydi.

Yanımda oturan şişman bir kadın biletçinin kolunu çekiştirerek kulağına anlayabildiğim kadarıyla, "Kaçak yolcu, Amerikan sigaraları..." gibi bir şeyler fısıldadı. O zaman biletçi beni ters ters itekledi.

Ona alçak sesle nereye gittiğini sorduğumda kompartıman son derece sessizdi. Bir yer adı söyledi. Oraya iki bilet alıp cezayı da ödedim. Biletçi gittiğinde insanların suskunluğu buz gibi ve küçümseyiciydi. Ama kız, "Siz de mi oraya gidiyorsunuz?" diye bana sorduğunda sesi öylesine tuhaf biçimde sıcak ve bir o kadar alaycıydı.

"Ah, rahatlıkla oraya da gidebilirim. Birkaç arkadaşım var orada. Sürekli kaldığım bir yer yok..."

"Demek öyle," dedi sadece... sonra arkasına yaslandı; derin karanlıkta ara sıra hızla bir fenerin yanından geçtiğimizde yüzünü görüyordum sadece.

İndiğimizde karanlık iyice çökmüştü. Karanlık ve sıcaktı. İstasyondan çıktığımızda küçük kasaba neredeyse derin uykudaydı. Narin ağaçların altındaki küçük evler sakin ve korunaklı nefes alıp veriyordu. "Size eşlik edeyim," dedim kısık sesle, "o kadar karanlık ki..."

O anda birden durdu. Bir lambanın altındaydı. Son derece sabit bakışlarla yüzüme baktı ve kısık dudaklarının arasından konuştu: "Nereye gideceğimi bir bilseydim!" Yüzü, rüzgârın savurduğu bir şal gibi hafifçe dalgalandı. Hayır, öpüşmedik... ağır ağır kasabadan çıktık ve sonunda bir samanlığa sığındık. Ah, bütün diğerleri gibi bana yabancı olan bu kasabadan hiçbir sevinç duymuyordum. Sabaha karşı hava serinlediğinde ona iyice sokuldum ve o da ince mantocuğunun bir kısmını benim üzerime örttü. Böylece birbirimizi nefesimizle ve kanımızla ısıttık.

O zamandan beri birlikteyiz – böyle bir dönemde.

BIÇAKLI ADAM

Jupp, bıçağı gövdesinin ucundan tutarak tarttı; bu, uzun, ince kesimli bir ekmek bıçağıydı ve keskin olduğu belliydi. Ani bir hamleyle bıçağı yukarı doğru fırlattı. Bıçak, gövdesi güneşin son ışınlarından bir demetin içinde altın bir balık gibi parıldarken pervanemsi bir vızırtıyla dönerek yükseldi, yukarıya çarptı, salınımını yitirerek sert ve Jupp'un kafasına doğru hızla dimdik indi, Jupp başının üzerine yıldırım hızıyla bir parça tahta yerleştirmişti, bıçak kütürtüyle ahşaba girerek saplandı ve bir süre daha titreşti. Jupp tahtayı başından aldı, bıçağı çıkartarak öfkeli bir hamleyle kapıya fırlattı, bıçak çerçevede bir süre ağır ağır yaylandıktan sonra çözülerek yere düştü...

"Mide bulandırıcı," dedi Jupp alçak sesle, "insanların kasada parasını ödedikten sonra sağlığın veya hayatın riske atıldığı böyle numaraları görmek isteyecekleri gibi net bir varsayımdan yola çıkmıştım, aynı Roma arenalarında olduğu gibi – en azından kan akma ihtimalinin olduğunu bilmeliler, anlıyor musun?" Bıçağı kaldırdı ve kolunun küçük bir salınımıyla öyle bir şiddetle pencerenin en üst ucuna fırlattı ki camlar şangırdadı ve kenar macunundan kurtularak düşecek gibi oldu. Bu atış –emin ve hâkim– bana geçmişte çakısını sığınak direklerinin üzerinde bir yukarı bir aşağı dolaştırmış olduğu o karanlık saatleri ha-

tırlattı. "Beyefendileri biraz kaşıyabilmek için," diye devam etti, "her şeyi yapmaya hazırım elbette. Kulaklarımı kesmeyi düşünüyorum, ama tekrar yerine yapıştıracak kimse yok ne yazık ki ve kulaksız yaşamaktansa tekrar tutsaklık günlerine dönmeyi yeğlerim. Benimle gelsene bir." Kapıyı açtı, bana yol verdi ve duvar kâğıdının ancak tutkalın fazlalığı nedeniyle soba tutuşturmak için kopartılamadığı yerlerde yapışık kaldığı sahanlığa çıktık. Sonra sefil bir banyodan geçerek beton zemini çatlak ve yosun kaplı bir tür terasa geldik. Jupp havayı işaret etti.

"Bıçak ne kadar yükselirse olay o kadar doğal görünüyor elbette. Ama yukarıda, bıçağın çarpıp hızını keseceği bir dirence ihtiyacım var, ki keskin ve dosdoğru aşağıya, benim işe yaramaz kafama doğru uçsun. Bak bir." Yukarıyı, çökmüş bir balkonun boşluğa uzanan demir kasnağını gösterdi.

"Burada alıştırma yaptım. Bütün bir yıl. Dikkatle izle." Bıçağı yukarıya doğru fırlattı, muhteşem bir düzgünlük ve istikrarla yükseldi, neredeyse bir kuş misali zahmetsizce yükselir gibiydi, sonra taşıyıcılardan birine çarptı, nefes kesen bir hızla aşağıya indi ve şiddetle tahtaya çarptı. Darbenin şiddetini karşılamak bile kolay olmasa gerekti. Jupp kirpiğini bile kırpmadı. Bıçak tahtanın içinde birkaç santim derinliğe saplanmıştı.

"Muazzam bir numara bu!" diye bağırdım, "Harika bir şey, bunu takdir edeceklerdir, sıkı bir numara bu!"

Jupp bıçağı kayıtsızca tahtadan çıkarttı, sapından tutup havaya kaldırdı.

"Evet, takdir ediyorlar, bunun için bana gecelik 12 mark ödüyorlar ve iki büyükçe numara arasında biraz bıçakla oynayabiliyorum. Fakat fazla sade bir numara. Bir adam, bir bıçak ve bir parça tahta, anlıyor musun? Bıçağı tam burnunun ucundan savuracağım yarı çıplak bir kadın olmalı bir de. İşte o zaman tezahürat yaparlar.

Ama böyle bir kadını nereden bulacaksın!"

Önümden yürüdü ve tekrar odasına döndük. Bıçağı dikkatle masanın üzerine bıraktı, tahtayı da yanına koyarak ellerini ovaladı. Sonra sobanın yanındaki sandığın üstüne oturarak sustuk. Çantamdan ekmeğimi çıkararak sordum: "Sana da ikram edebilir miyim?"

"Oo, memnuniyetle ama ben de kahve pişirmek istiyorum. Sonra benimle gelirsin ve beni sahnede seyredersin."

Odun atarak tası açık ateşin üzerine yerleştirdi. "Umutsuz bir durum," dedi sonra, "sanırım fazla ciddi görünüyorum. Bir başçavuş gibi belki de. Ne dersin?"

"Saçmalık, sen hiçbir zaman başçavuş olmadın ki. Alkışladıklarında gülümsüyor musun?"

"Elbette – ve eğilerek selam veriyorum."

"Ben yapamazdım. Ben bir mezarlıkta gülümseyemem."

"Bu büyük bir hata. Tam da bir mezarlıkta gülümsemek gerekir."

"Seni anlamıyorum."

"Ölü olmadıkları için. Hiçbiri ölü değil, anlıyor musun?"

"Seni anlıyorum ama buna inanmıyorum."

"Sen de bir parça üsteğmen sayılırsın zaten. Eh, bu daha uzun sürüyor, bu açık. Ah Tanrım, numarayı beğendiler mi seviniyorum. İçleri geçmiş ve ben onları biraz gıdıklayıp bunun için para alıyorum. Belki de içlerinden biri, sadece tek bir kişi evine döndüğünde de beni unutmayacak. 'Şu bıçaklı adam, lanet olsun, hiç korkmuyor, lanet olsun ben hep korkuyorum,' diyecek belki, çünkü hepsi her zaman korkuyor. Korkuyu ağır bir gölge gibi peşleri sıra sürüklüyorlar ve bunu unutup da birazcık güldüklerinde ben seviniyorum. Bu, gülümsemek için bir neden değil mi?"

Sesimi çıkartmadım ve suyun fokurtusuna kulak

verdim. Jupp kahverengi teneke kâseyi doldurdu, ikimiz de sırayla kahverengi teneke kâseden içtik, yanında da ekmeğimi paylaştık. Dışarıda hava hafiften kararmaya başladı ve yumuşak gri bir süt gibi odanın içine doldu.

"Sen ne yapıyorsun, peki?" diye bana sordu Jupp.

"Hiç... öylesine takılıyorum."

"Zor bir meslek."

"Ekmeğimi taştan çıkartıp her kapıyı çalmak zorundayım. Hep geçici işler."

"Hımm, marifetlerimden birini daha görmek ister misin?" Ben başımı sallayınca ayağa kalkarak ışığı açtı ve duvara doğru giderek halıya benzer bir perdeyi çekti, kırmızıya çalan bir renge boyanmış duvarda kömürle kabaca çizilmiş bir erkek silueti belirdi, başının bulunması gereken yerdeki tuhaf, şişimsi bir yükselti herhalde bir şapkayı temsil ediyordu. Daha dikkatli baktığımda çizimin maharetle gizlenmiş bir kapının üzerinde olduğunu fark ettim. Jupp'un sefil yatağının altından şık, kahverengi bir valizi çıkarıp masanın üzerine bırakışını merakla izledim. Valizi açmadan önce yanıma gelerek dört sigara izmariti bıraktı. "Bunlardan iki tane ince sar," dedi.

Yerimi değiştirerek hem onu görebileceğim hem sobanın yumuşak ısısından daha fazla yararlanabileceğim bir yere geçtim. Ekmeğimi sardığım kâğıdı altlık yaparak izmaritleri itinayla açarken Jupp, valizin kilidini açmış ve ortaya tuhaf bir mahfaza çıkartmıştı; bu, annelerimizin çeyizlerindeki çatal bıçak takımlarını sakladıkları cinsten pek çok cebi olan kumaştan dikilmiş bir kılıftı. Becerikli bir hareketle bağını çözerek bir ruloyu masanın üzerine çıkardı ve içinden annelerimizin vals yaptıkları dönemlerde "av takımı" diye adlandırılan bir düzine boynuz saplı bıçak ortaya çıktı.

Elde ettiğim tütünü iki kâğıda adil biçimde paylaştırarak sigaraları sardım.

"İşte," dedim.

Jupp da, "İşte," dedi ve "teşekkür ederim." Sonra mahfazayı bana tam olarak gösterdi.

"Ailemin varlığından kurtarabildiğim tek şey bu. Her şey yandı, yıkıntıların altında kaldı ve kalanı da çalındı. Sefil ve düşkünleşmiş bir şekilde tutsaklıktan döndüğümde hiçbir şeyim yoktu – ta ki annemin bir tanıdığı kibar, yaşlı bir hanım, beni buluncaya ve bu küçük şık valizi bana verinceye kadar. Annem bombardımanda ölmeden birkaç gün önce bu küçük eşyayı ona emanet ettiği için kurtarabilmişti. Tuhaf, değil mi? Ama yokoluş korkusuna kapılan insanların en garip şeyleri kurtarmaya çalıştıklarını biliriz değil mi? Asla en gerekli şeyleri değil. Yani her halükârda bu valizin içindekilere sahip oldum: kahverengi teneke kâse, on iki çatal, on iki bıçak, on iki kaşık ve büyük bir ekmek bıçağı. Çatallarla kaşıkları sattım ve bir yıl boyunca bununla geçindim, bıçaklarla da alıştırma yaptım, on üç bıçakla. Bak şimdi..."

Sigaramı yaktığım burulmuş kâğıt parçasını ona uzattım. Jupp sigarayı alt dudağına yapıştırdı, mahfazanın bağını ceketinin omuz başındaki düğmelerden birine bağladı ve üzerinde tuhaf bir savaş aksesuvarı gibi görünen mahfazayı kolunda yuvarlayarak açtı. Sonra bıçakları daha ben yaptığı hareketleri kavrayamadan – inanılmaz bir hızla mahfazadan çıkartarak on ikisini birden savaşın sonuna doğru, çöküşün habercileri olarak akla gelebilecek her köşe bucaktaki bütün afişlerden ürkünç biçimde size doğru sallanan o figürlere benzeyen gölgemsi adamın üzerine fırlattı. Bıçakların ikisi adamın şapkasına saplandı, ikisi birer omuz başına, diğerleri de sallanan kolları boyunca üçerli olarak saplandı...

"Harika!" diye bağırdım, "Harika! Biraz ilaveyle bu tam bir numara."

"Sadece adam eksik. Kadın olsa daha da iyi. Ah," bı-

çakları tekrar kapıdan çekip çıkartarak itinayla mahfazaya yerleştirdi. "Kimseyi bulmak mümkün değil. Kadınlar çok ödlek, erkekler fazla para istiyor. Anlayabiliyorum elbette, tehlikeli bir numara."

Bıçakları büyük bir maharetle siyah adamı dâhiyane bir simetriyle tam ikiye bölecek şekilde tekrar fırlattı. On üçüncü büyük bıçak, ölümcül bir ok gibi adamın kalbinin bulunması gereken yere saplanmıştı.

Jupp, kâğıda sardığı tütünden bir nefes daha çekerek izmaritini sobanın arkasına fırlattı.

"Gel," dedi, "sanırım artık gitme zamanı." Başını pencereden dışarı uzattı, "lanet olası yağmur" gibi bir şeyler mırıldandı ve sonra şunları söyledi: "Sekize birkaç dakika var ve ben sekiz buçukta sahne alıyorum."

O bıçakları yeniden deri valize yerleştiririrken ben yüzümü camdan dışarıya doğru çevirdim. Bakımsız villalar yağmurda hafiften inler gibiydi ve sallandığı açıkça belli olan mukavvadan bir duvarın ardında tramvayın sesini işittim. Fakat herhangi bir yerde bir saat görünmüyordu.

"Zamanı nereden biliyorsun?"

"Hissedebiliyorum – bu da alıştırmaların bir parçası."

Ona anlamadan baktım. Önce paltomu giymem için bana yardım etti, sonra kendi rüzgârlığını giydi. Biraz omzum tutulmuştu ve kolumu ancak taş kırmaya yetecek kadar belli bir açının dışında hareket ettiremiyordum. Kasketlerimizi takıp karanlık koridora çıktığımızda binanın içinde en azından sesler, gülüşmeler ve hafiften fısıldaşmalar duyabildiğim için mutlu oldum.

"İşte böyle," dedi Jupp aşağıya inerken, "belli kozmik yasaları yakalamak için gayret ettim. Bu kadar." Valizi basamaklardan birine bırakarak kollarını, uçmaya hazırlanan İkaros'u gösteren bazı antik resimlerde olduğu gibi iki yana açtı. Temkinli yüzünde tuhaf mesafelilikte hayal-

perestçe bir ifade belirdi, yarı büyülenmişlik, yarı soğukluk gibi, beni ölçüsüzce ürküten sihirli bir şey. "Bu kadar," dedi alçak sesle, "sadece elimi atmosferin içine daldırıyorum, kollarımın uzadıkça uzadığını, ellerimin yukarıda başka yasaların geçerli olduğu başka bir alana geçtiğini hissediyorum, bir tavanı delip geçiyorlar ve orada elimle tuttuğum, düpedüz elimle tuttuğum garip, büyüleyici gerilimler var, sonra... yasalarını zorla tutup çekiyorum, yarı zorbalıkla, yarı şehvetle kavrayıp alıyorum ve götürüyorum!" Elleri kasıldı ve onları bedenine iyice yaklaştırdı. "Hadi gel," dedi, yüzüne yine o temkinli ifade yerleşmişti. Sersemlemiş bir şekilde peşinden gittim...

Dışarıda hafif, inatçı ve bir yağmur vardı, hava serindi. Yakalarımızı kaldırıp titreyerek içimize kapandık. Gecenin mavimsi koyuluğuna bürünmüş alacakaranlığın sisi çoktan sokaklardan akıyordu. Yıkık villaların bazılarının mahzenlerinde yanan zayıf ışıkların üzerinde devasa bir harabenin kara ağırlığı yükseliyordu. Sokak fark edilmeden, iki yanındaki kıraç bahçelerin içindeki tahta barakaların, yoğunlaşan karanlıkta sığ bir nehirde yüzen tehditkâr Çin yelkenlileri gibi göründüğü çamurlu bir kır yoluna bağlandı. Sonra demiryolunu geçtik, enkaz ve çöp yığınları arasında arta kalmış birkaç pis evin göründüğü kenar mahallelerin dar dehlizlerinde gözden kaybolduktan sonra aniden canlı bir caddeye çıktık. Bir süre kendimizi kalabalığın akışına bıraktık ve ardından "Yedi Değirmen" tabelasının çiğ ışığının asfaltın pırıltısında yansıdığı karanlık bir ara sokağa saptık.

Lokalin girişi boştu. Gösteri çoktan başlamıştı, kalabalığın kirli, kırmızı kapı perdelerinin arasından sızan uğultusu bize kadar ulaşıyordu.

Jupp gülerek reklam panosunun camekânı arkasında duran, parlak payetli işlemelerin altında göğüsleri gergin, tatlı tatlı gülen iki dansçı kızın arasında üzerinde

bir kovboy kıyafetiyle göründüğü bir fotoğrafı gösterdi.

Altında, "Bıçaklı Adam" yazıyordu.

"Gel," dedi Jupp tekrar ve ben daha bir şey düşünemeden zar zor seçilen dar bir koridora doğru çekildim. Çok az aydınlatılmış ve duyulan ter ve makyaj malzemesi kokusunun sahnenin çok yakınında olduğumuzu hissettirdiği bir döner merdivenden çıktık. Jupp önden gidiyordu, merdivenin bir dönemecinde aniden durdu, valizi tekrar yere bıraktıktan sonra beni omuzlarımdan yakalayarak alçak sesle sordu:

"Cesaretin var mı?"

Bu soruyu o kadar uzun zamandır bekliyordum ki aniliği sadece ürküttü. Yanıtlarken çok da cesur görünmemiş olmalıyım:

"Ümitsizliğin cesareti."

"Lazım olan da bu," dedi gülüşünü bastırarak. "Eee?"

Sesimi çıkartmadım, dar çıkıştan aniden bir sel gibi üzerimize akan boğulurcasına bir kahkaha dalgasının içinde kaldık; öylesine güçlüydü ki korktum ve elimde olmadan titreyerek sallandım.

"Korkuyorum," dedim alçak sesle.

"Ben de. Bana güvenmiyor musun?"

"Güveniyorum elbette... fakat... gel," dedim kısık sesle, onu öne doğru iterek devam ettim: "Benim için fark eden bir şey yok."

Sağında, solunda ham kontrplaktan birkaç kabinin dizili olduğu dar bir koridora geldik; rengârenk birkaç siluet hızla geçti; perişan görünümü olan kulisteki bir aralıktan sahnede dev gibi ağzını açan bir palyaço gördüm; kalabalığın delice kahkahaları tekrar üzerimize aktı, fakat Jupp beni bir kapının arkasına çekerek peşimizden kapattı. Etrafıma baktım. Kabin çok dar ve neredeyse boştu. Duvarda bir ayna vardı, tek bir kancanın ucunda da Jupp'un kovboy kıyafeti asılıydı ve eğreti

duran bir sandalyenin üzerinde eski bir iskambil destesi duruyordu. Jupp gergin bir telaş içindeydi, ıslak paltomu aldı, kovboy kıyafetini sandalyenin üzerine fırlatarak paltomu, sonra da kendi rüzgârlığını kancaya astı. Kabin duvarının ötesinde kırmızıya boyalı bir Dor sütununun üzerindeki elektronik saatin sekizi yirmi beş geçeyi gösterdiğini gördüm.

Jupp kostümünü üzerine geçirirken, "Beş dakika," diye mırıldandı.

"Bir prova yapalım mı?"

O sırada biri kabinin kapısına vurarak bağırdı: "Hazır ol!"

Jupp ceketini ilikleyerek başına bir kovboy şapkası geçirdi. Sinirli bir kahkahayla sordum: "Ölüm mahkûmunu önce deneme için mi asmak istiyorsun?"

Jupp valizi alarak beni dışarıya sürükledi. Dışarıda sahnedeki palyaçonun son hareketlerini izleyen dazlak bir adam duruyordu. Jupp onun kulağına anlamadığım bir şeyler fısıldadı. Adam korkuyla başını kaldırıp bana baktı, Jupp'a baktı ve şiddetle başını salladı. Sonra Jupp ona tekrar bir şeyler fısıldadı.

Benim için fark eden bir şey yoktu. İsterlerse beni canlı canlı kazığa oturtsunlardı; omzum tutuktu, ince sarılmış bir sigara içmiştim, yarın kıracağım yetmiş beş taş için bir ekmeğin dörtte üçünü alacaktım. Ama yarın... Kulis alkıştan yıkılacak gibiydi. Palyaço yorgunluktan çarpılmış bir yüzle kulisteki aralıktan sallana sallana bize doğru geldi, birkaç saniye asık bir yüzle orada durdu ve sonra tekrar sahneye dönüp sempatik bir gülüşle eğilerek selam verdi. Orkestra bir fanfar çaldı. Jupp hâlâ fısıldayarak dazlak adama bir şeyler anlatıyordu. Palyaço üç kez sahneden çıktı ve üç kez sahneye geri dönüp gülümseyerek eğildi. Sonra orkestra bir marş çalmaya başladı ve Jupp, küçük valizi elinde azimli adımlarla sah-

neye çıktı. Tutuk bir alkışla karşılandı. Jupp'un kartları bu iş için hazırlandığı belli tırnaklara sıkıştırmasını ve sonra sırayla her birini bıçakla tam ortadan vurmasını yorgun gözlerle izledim. Alkış hararetlenmese de biraz daha canlandı. Sonra hafif bir trampet tıkırtısı eşliğinde büyük ekmek bıçağı ve tahta numarasını yaptı ve ben hâkim olan kayıtsızlığa bakılırsa numaranın gerçekten de biraz kuru kaldığını hissettim. Sahnenin diğer tarafında yarı çıplak birkaç kız durmuş seyrediyorlardı... Sonra dazlak adam aniden beni kavrayarak sahneye sürükledi, Jupp'u törensi bir hareketle selamlayarak bir polis sesi taklidiyle konuştu: "İyi akşamlar Herr Borgalewski!"

"İyi akşamlar Herr Erdmenger," dedi Jupp aynı törensi ses tonuyla.

"Size bir at hırsızı getirdim Herr Borgalewski, tam bir serseri... asılmadan önce bıçaklarınızla biraz kaşıyın serseriyi..." Sesi bence son derece gülünç, kâğıttan çiçekler ve ucuz makyaj malzemeleri benzeri sefillik derecesinde yapaydı.. İzleyicilere bir göz attım ve karanlıkta pusuya yatmış gibi oturmuş iştahla kıpırdanan bu sabırsız bin başlı canavar karşısında o andan itibaren bütün devrelerimi kapatıverdim.

Hiçbir şey umurumda değildi, ışıldakların çiğ ışığı gözlerimi kamaştırıyordu ve perişan giysilerim, acınası ayakkabılarımla herhalde gerçek bir at hırsızı gibi görünüyordum.

"Ah, onu bana bırakın Herr Erdmenger, ben bu herifin icabına bakarım."

"Tamam, işini görün ve bıçaklarınızı da sakınmayın."

Herr Erdmenger sırıtarak bacaklarını gere gere sahneden çıkarken Jupp beni yakamdan yakaladı. Bir yerden sahneye bir urgan fırlatıldı ve sonra Jupp beni arkasında maviye boyalı bir kulis kapısının bulunduğu Dor sütununa bağladı. Kayıtsızlık sarhoşluğu gibi bir şey hisset-

tim. Sağ yanımda sabırsızlanan izleyicinin tekinsiz uğultusunu duydum ve Jupp'un kan görme isteğinden söz ederken haklı olduğunu anladım. İzleyicinin arzusu ağır kokulu bayat havada titreşiyor ve orkestra, gerilimi artıran trampet tıngırtılarının güdük şehvetiyle gerçek bir kanın, satın alınmış sahne kanının akacağı tüyler ürpertici trajikomik bir duyguyu tırmandırıyordu. Bakışlarımı karşımdaki bir noktada sabitleyerek kendimi çuval gibi bıraktım, çünkü ipler bütün ağırlığımı taşıyordu. Jupp bıçaklarını bir uzman edasıyla kartların içinden çıkartıp mahfazaya yerleştiriyor ve bir yandan da beni dramatik bakışlarla inceliyorken müzik gitgide hafifledi. Sonra, bütün bıçakları yerleştirdiğinde izleyiciye döndü. Konuştuğunda sesi de iğrenç bir şekilde makyajlıydı: "Sayın baylar, bayanlar! Karşınızda bıçaklarımla bu beyin çerçevesini çizeceğim. Fakat önce kör bıçaklarla çalışmadığımı görmelisiniz..." Sonra cebinden bir ip aldı, bıçakları müthiş bir soğukkanlılıkla birbiri ardından mahfazadan çıkartıp ipe dokundurarak on iki parçaya böldü ve her bir bıçağı tekrar mahfazaya soktu.

Bu esnada ben ondan çok ötelere, izleyiciden çok ötelere, yarı çıplak kızlardan çok ötelere, bana öyle geliyordu ki bir başka hayata bakıyordum...

İzleyicilerin gerilimi havayı elektriklendirdi. Jupp yanıma geldi. İpi tekrar sağlamlar gibi yaparken yumuşak bir sesle fısıldadı: "Çok, ama çok sakin ol ve bana güven dostum..."

Yeniden ağırdan alması, gerilimi neredeyse patlama noktasına getirmişti, boşluğa akıverecekti sanki; ama Jupp birdenbire yana doğru bir hamle yaptı, elleri hafif hafif salınan kuşlar gibi uçuştu ve yüzüne merdivende beni hayrete düşürmüş olan o sihirli odaklanma ifadesi yerleşti. Bu sihirli jestle aynı zamanda izleyicileri de büyülemişti sanki. Tuhaf, ürpertici bir inilti duyar gibi ol-

dum ve bunun benim için bir uyarı sinyali olduğunu anladım.

Bakışlarımı uzaklardan geri çekerek şimdi gözlerimiz aynı hizaya gelecek şekilde tam karşımda duran Jupp'a baktım; sonra o elini kaldırıp mahfazaya uzandı ve ben yine bunun benim için bir işaret olduğunu anladım. Sakin, son derece sakin durarak gözlerimi yumdum...

Muhteşem bir duyguydu; belki iki, belki yirmi saniye sürdü, bilemiyorum. Bıçakların hafif vızıltısını işitir ve hemen yanı başımda kulis kapısına saplanırken çıkarttıkları rüzgârı hissederken dipsiz bir uçurumun üzerindeki çok dar bir kalasta yürüyormuş gibi düşündüm kendimi. Çok emin yürüyordum ama aynı zamanda tehlikenin tüm dehşetini de hissediyordum... Korkuyordum ama aynı zamanda düşmeyeceğimden de emindim. Saymadım ama tam on ikinci bıçak sağ elimin yanında kapıya saplandığında gözlerimi açtım...

Muazzam bir alkış beni tümüyle kendime getirdi. Gözlerimi iyice açarak yanıma gelmiş asabi ellerle bağlarımı çözen Jupp'un solgun yüzüne baktım. Sonra beni sahnenin ön tarafında tam orta yere sürükledi; eğildi, ben de eğildim. Yükselen alkışlara karşı beni işaret etti, ben de onu işaret ettim, sonra bana gülümsedi, ben de ona gülümsedim, ikimiz de gülümseyerek izleyicinin önünde eğildik.

Kabinde ikimiz de tek kelime konuşmadık. Jupp delik iskambilleri sandalyenin üzerine attı, paltomu çividen alarak giymeme yardım etti. Sonra kendi kovboy kıyafetini tekrar çiviye asarak rüzgârlığını giydi ve ikimiz de kasketlerimizi taktık. Kapıyı açtığımda ufak tefek dazlak adam üzerimize doğru atılarak bağırdı: "Yevmiye 40 marka yükseldi!" Jupp'a birkaç kâğıt para uzattı. O zaman Jupp'un artık patronum olduğunu anlayarak gülümsedim.

Jupp, kolumu tuttu ve birlikte bayat makyaj malze-

mesi kokan kötü aydınlatılmış dar merdivenden indik. Kapıya vardığımızda Jupp gülerek, "Şimdi sigara ve ekmek alalım," dedi.

Ne var ki ben artık gerçek bir mesleğe sahip olduğumu ancak bir saat sonra kavradım, sadece öylece durup biraz hayal kurmanın yeterli olduğu bir meslek. On iki veya yirmi saniye boyunca. Ben artık bıçak fırlatılan adamdım...

AĞAÇLIKLI YOLDA YENİDEN BULUŞMA

Bazen, ortalık gerçekten sessizleştiğinde, makineli tüfeklerin boğuk takırtısı susup havan toplarının çalıştığını belli eden o iğrenç tiz sesler dindiğinde; cephenin ötesinde, babalarımızın belki de huzur diye adlandırdıkları, bizim içinse adlandırması zor bir şeyler süzüldüğünde; işte o saatlerde bit kırmaya veya uyuklamaya ara verirdik. İşte o zaman Teğmen Hecker, uzun parmaklarını siperin duvarındaki toprağa gömdüğümüz ve barımız, diye adlandırdığımız o cephane sandığının kilidine uzatarak deri kayışı çekip toka dilinin delikten çıkmasını ve sahip olduğumuz hazinenin ihtişamını gözlerimize sunmasını sağlardı: Solda Teğmen'in, sağda benim şişelerim dururdu, ortada da gerçekten sessizliğin hâkim olduğu o saatler için saklanan enfes bir hazine...

Patates şnapsı dolu kirli beyaz şişelerin arasında şimdiye kadar içtiklerimizin en âlâsı iki şişe de hakiki Fransız konyağı vardı. İçinde pisliğe, bitlere ve umutsuzluğa karşı savaştığımız siper çukurlarımıza, binbir türlü güven ihlali olasılığını ve rüşvet bataklığını geçmeyi başararak gerçekten de gizemli bir biçimde belli aralıklarla hakiki Hennessy konyak girerdi. Her türlü sert alkollü içkiden nefret eden ve benzi solmuş çocukların derin açlığıyla şekerleme isteyen bazı delikanlılarla bu enfes

sarı içkideki paylarını çikolata ve bonbonla değiştokuş ederdik. *Her iki tarafı da daha fazla mutlu eden başka* bir takas olamazdı herhalde.

"Gelin," derdi Hecker, yaka düğmesini olabildiğince düzgün ilikleyip elini, tıraşlı çenesinin üzerinde keyifle gezindirdikten sonra. Ve ben deliğimizin karanlık dip köşesinde ağır ağır doğrulur, cansız bir el hareketiyle üniformamın üzerindeki saman çöplerini süpürür ve kendimi yapma gücünü bulabildiğim tek seremoniyle sınırlardım: Saçlarımı tarar, ellerimi Hecker'ın tıraş suyuyla –konserve kutusunda yapılmış kahve artığı– uzun uzun, neredeyse hayasızca bir içtenlikle yıkardım. Ben tırnaklarımı temizlemeyi bitirinceye kadar Hecker de sabırla bekler, bu arada bir cephane sandığını aramıza bir masa gibi yerleştirerek ikimizin de şnaps kadehlerini mendille temizlerdi. Bunlar aynı tütünümüz gibi korumaya aldığımız kalın camlı sağlam kadehlerdi. Sonra o büyük sigara paketini çantasının diplerinden ortaya çıkardığında ben de hazırlıklarımı bitirmiş olurdum.

Çoğunlukla vakit öğle sonrası olurdu ve biz deliğimizin önündeki örtüyü açmış olurduk; bazen mütevazı bir güneş ayaklarımızı ısıtırdı...

Birbirimize bakarak kadehlerimizi tokuşturur, içer ve sigara tüttürürdük. Sessizliğimizde muhteşem törensi bir yan vardı. Tek düşmanca ses, tam sığınağımızın önündeki eğimi koruyan kalasa belli aralıklarda büyük bir dakiklikle isabet eden bir keskin nişancı atışının sesi olurdu. Mermi hafif, neredeyse sevecen bir "flap" sesiyle gevşek toprağa girerdi. Bu bana sık sık sessiz bir öğle sonrasında yoldan geçen bir tarlafaresinin alçakgönüllü ve neredeyse sessiz telaşını hatırlatırdı. Bu seste sakinleştirici bir yan vardı, çünkü şimdi yaşamakta olduğumuz o değerli zamanın rüya ya da gerçekdışı olmadığını, aksine hakiki hayatımızın bir parçası olduğunu hatırlatırdı.

Ancak dördüncü veya beşinci kadehten sonra konuşmaya başlardık. Bu muhteşem içecek, yüreğimizdeki yorgun döküntünün altında, babalarımızın belki de özlem diye adlandıracakları tuhaf değerlilikte bir şeyleri uyandırırdı.

Bundan sonra savaşa ilişkin, geleceğimize ilişkin tek söz etmezdik. Karanlık gecelerde yaralılar, iki cephe arasında iki farklı dilde inlerken savaşın dişlerini gösteren yüzüyle ve dehşet verici nefesiyle o kadar sık ve yakından karşılaşmıştık, yüreğimiz o kadar sık titremişti ki. Ayaktakımının, bir "haber" değeri yüklemek amacıyla her iki tarafta da yaydığı sabunköpüğü gibi boş laflara inanamayacak kadar çok nefret ediyorduk ondan.

Bu sohbetlerin konusu gelecek de olamazdı. O, daha başımızı çarpacağımız çok sivri köşelerle dolu karanlık bir tüneldi ve ondan korkuyorduk. Çünkü asker olmanın ve savaşın kaybedilmesini istemek zorunda kalmanın ürkünç varoluşu yüreklerimizi boşaltmıştı.

Biz babalarımızın belki de hayat diye adlandıracağı şeyin cılız bir göndermesinden, geçmişten söz ediyorduk. Cumhuriyetin çürümekte olan cesedi ile hizmetini bizim görmek zorunda olduğumuz büyüyen devlet canavarının arasına sıkışıp kalan insani anıların o fazlasıyla kısa yegâne diliminden söz ediyorduk.

"Küçük bir kafe hayal et," dedi Hecker, "hatta ağaçların altında, sonbaharda. Havada nemin ve çürümenin kokusu var ve sen Verlaine'den bir şiir tercüme ediyorsun, ayaklarında hafif ayakkabılar ve daha sonra yoğun bulutlarla karanlık çökerken ayaklarını sürüye sürüye eve gidiyorsun. Ayaklarını sürüye sürüye, anlıyor musun, dökülmüş nemli yaprakların içinde ayaklarını sürüyorsun ve karşıdan gelen kızın yüzüne bakıyorsun..." Bir çocuğu ameliyat eden sevecen bir doktor gibi telaşsız ellerle kadehleri doldurdu, benimkiyle tokuşturdu ve iç-

tik... "Belki bir kız sana gülümser, sen de ona gülümsersin ve ikiniz de arkanıza dönmeden yolunuza devam edersiniz. Değiştokuş ettiğiniz o küçük gülümseyiş asla ölmeyecektir, asla, bunu söyleyebilirim... belki başka bir hayatta tekrar karşılaştığınızda birbirinizi tanıyacağınız işaretiniz olacaktır bu... gülünç. Küçük bir gülümseyiş..."

Gözlerinde muhteşem genç bir şeyler belirdi, gülerek bana baktı, ben de gülümsedim ve şişeye uzanarak doldurdum. Sonra üç veya dört kadeh arka arkaya içtik ve hiçbir tütün, kokusuna konyağın değerli aroması karışanki kadar leziz değildi...

Ara sıra bir keskin nişancı atışı, zamanın acımasızca geçtiği uyarısında bulunuyordu; sevincimizin ve ânın tadına varışımızın ardında hayatımızın amansızlığı aniden düşen bir bombayla, bir devriyenin alarm işaretiyle, saldırı veya geri çekilme emriyle her an bizi parçalayabileceğini hissettiriyordu. Daha hızlı içmeye, daha hararetli sözler etmeye başlıyorduk ve gözlerimizdeki dingin sevince haz ve nefret karışıyordu. Kaçınılmaz olarak şişenin dibi göründüğünde Hecker'ı tarifi imkânsız bir keder sarardı, gözleri bulanık camlar gibi bana çevrilir ve o alçak sesle, neredeyse çılgıncasına fısıldamaya başlardı: "Kız ağaçlıklı bir yolun sonunda oturuyordu, biliyor musun ve ben en son tatile çıktığımda..."

Bu, benim için noktayı koymamam gerektiğinin işaretiydi. "Teğmen," derdim soğuk ve sert bir sesle, "sus, duyuyor musun?" Kendisi benden bunu istemişti: "Eğer ağaçlıklı bir yolun sonunda oturan bir kızdan söz etmeye başlarsam bana çenemi tutmamı söyleyeceksin, bunu yapmak zorundasın, zorundasın!!"

Ve yerine getirmek benim için zor olsa da bu emre uyuyordum, çünkü onu uyardığımda Hecker anında matlaşıyordu; bakışları sertleşip ayıklaşıyor ve ağzının çevresine eski haşin çizgi yerleşiyordu...

Fakat sözünü etmek istediğim o gün, her şey her zamankinden farklıydı. İç çamaşırları gelmişti, yepyeni çamaşırlar, yeni konyak gelmişti; tıraş olmuş, hatta ardından tenekede ayaklarımı yıkamıştım, evet, bir tür banyo yapmıştım, çünkü bize çorap bile göndermişlerdi, beyaz kenarları hâlâ beyaz olan çoraplar...

Hecker döşeğin üzerinde geriye yaslanmış uzanıyor, sigara tüttürerek benim yıkanmamı izliyordu. Dışarısı son derece sessizdi; ama bu, kötücül ve felç edici bir sessizlikti, tehditkâr bir sessizlikti ve Hecker'ın gergin olduğunu ve korktuğunu bir sigarayı söndürürken diğerini yaktığında ellerinden anlıyordum. Çünkü hepimiz korkuyorduk. Hâlâ insanlığını koruyan herkes korkuyordu...

Birdenbire keskin nişancı atışlarının siper meyillerine çarparken çıkardığı o hafif vızıltıyı duyduk ve bu yumuşak ses sessizlikteki bütün ürkünçlüğü aldı götürdü, aynı anda ikimizin de yüzü güldü; Hecker fırlayıp kalktı, ayaklarının üzerinde biraz tepinerek yüksek sesle ve çocuksu bağırdı: "Hurra, hurra, şimdi kafaları çekeceğiz, kafaları çekeceğiz, hep aynı yere ama hep yanlış yere ateş eden arkadaşın şerefine!"

Kilidi açtı, omzuma vurdu ve ben çizmelerimi tekrar ayağıma geçirip içki merasimimize hazır oluncaya kadar sabırla bekledi. Hecker, sandığın üzerine yeni bir mendil yaydı ve göğüs cebinden iki adet iri, açık kahverengi puro çıkardı.

"Bu son derece müstesna bir şey," diye bağırdı gülerek, "konyak ve iyi bir puro." Kadehlerimizi tokuşturduk, içtik ve ağır, keyifli nefeslerle purolarımızı tüttürdük.

"Bana bir şeyler anlat," diye bağırdı Hecker, "hadi, bir şeyler anlatmalısın." Bana ciddiyetle baktı. "Hiçbir şey anlatmadın birader, hep bana gevezelik yaptırdın şimdiye kadar."

"Anlatabileceğim fazla bir şey yok," dedim alçak sesle

ve ona baktım, kadehleri doldurarak önce onunla birlikte içtim, serin ama içimizi ısıtan koyu sarı içkinin içimize akışı muhteşemdi. "Biliyor musun, senden gencim," diye söze başladım, "ve biraz da yaşlıyım. Okuldayken hep sınıfta kaldım ve sonunda bir çıraklık eğitimine başladım; marangoz olacaktım. Önce çok sıkıntılıydı ama sonra, yaklaşık bir yıl kadar sonra işten zevk almaya başladım. Ahşapla çalışmak fevkalade bir şeydi. İyi bir kâğıdın üzerinde taslak çiziyorsun, ahşabını hazırlıyorsun, temiz, lekesiz tahtalar seçip ahşabın kokusu burnuna vururken özenle zımparalıyorsun. İyi bir marangoz olurdum sanırım ama on sekizime geldiğimde askere gitmek zorunda kaldım ve kışla kapısından içeriye adımı atar atmaz duyduğum ilk dehşeti hiçbir zaman üstümden atamadım; altı yıl boyunca atamadım, bu yüzden fazla konuşmuyorum... sizde durum daha farklı..." Kızardım, çünkü hayatımda hiç bu kadar çok konuşmamıştım...

Hecker düşünceli düşünceli bana baktı. "Demek öyle," dedi, "bence güzel bu, marangozluk."

"Peki hayatında bir kız olmadı mı hiç?" diye aniden daha yüksek sesle söze girdi ve ben sözümü hemen tekrar bitirmem gerektiğini hissettim. "Hiç mi? Hiç mi? Başını hiç mi yumuşak bir omza yaslayıp saçlarını koklamadın... hiç mi?" Bu sefer kadehleri o doldurdu ve bu son iki dubleyle şnaps şişesi boşaldı. Hecker korkunç bir kederle çevresine baktı. "İnsanın şişeyi kırabileceği bir duvar bile yok burada, ha?" – "Dur bir dakika!" diye aniden bağırarak kahkahayla güldü, "Dostumuza da bir pay düşmeli, şişeyi vurup devirmeli." Öne doğru bir adım atarak şişeyi keskin nişancının mermilerinin hep isabet ettiği noktaya yerleştirdi ve ben engellemeye fırsat bulamadan dolabımızdan ikinci şişeyi de çıkardı, açtı ve doldurdu. Tokuşturduk ve aynı anda dışarıda siper alınlığının üzerinde yumuşak bir "pong" sesi işittik, korkuyla

yukarı baktığımızda şişenin hâlâ sağlam, neredeyse donmuş gibi durduğunu gördük, fakat sonra alt kısmı hâlâ yerinde dururken üst parçasının aşağı yuvarlandığını gördük. İri cam parçası çukurun içine kadar yuvarlanarak neredeyse ayaklarımızın dibine kadar geldi ve bildiğim tek şey, korkuya kapıldığım, şişenin kırıldığı o andan itibaren korkuya kapıldığımdı...

Aynı zamanda da kadehleri Hecker kadar hızla yuvarlarken derin bir kayıtsızlığa teslim oldum, ikinci şişenin yarısını bulmuştuk. Evet, korku ve kayıtsızlık aynı anda. Hecker da korkuyordu, bunu görüyordum; sıkıntıyla bakışlarımızı kaçırıyorduk ve o gün tekrar kızdan bahsetmeye başladığında onu susturacak gücü kendimde bulamadım...

Bakışları beni teğet geçerken, "Biliyor musun," dedi sabırsızlıkla, "ağaçlıklı bir yolun sonunda oturuyordu ve son kez tatile çıktığımda, sonbahardı, tam sonbahardı, geç bir öğle sonrasıydı ve sana ağaçlıklı yolun ne kadar güzel olduğunu tarif edemem..."Gözlerinde yabani, enfes ve yine de bir şekilde delice bir mutluluk belirdi; sırf bu mutluluğun bile onun sözünü kesmediğim için olması, içimi rahatlattı; konuşmaya devam ederken ellerini bir şeylere şekil vermek isteyen ama nasıl yapacağını bilemeyen biri gibi hareket ettiriyordu ve bana ağaçlıklı yolu tarif edebilmek için doğru kelimeleri aramakta olduğunu hissettim. Kadehleri doldurdum, çabucak içtik, ben tekrar doldurdum ve tekrar yuvarladık...

"Ağaçlıklı yol," dedi kısık sesle, neredeyse kekeleyerek, "altın kesilmişti, şaka yapmıyorum bak, safi altındı ve içinde gri-mavi pırıltılar vardı – ve ben yoldan o eve doğru ağır ağır yürürken delicesine mutluydum, bu muhteşem güzelliğin beni bir koza gibi sardığını hissediyor ve insan mutluluğunun baş döndürücü geçiciliğini içime çekiyordum. Anlıyor musun? Bu büyüleyici kesin-

lik, adlandıramayacağım bir biçimde beni ele geçiriyordu... ve... ve..."

Hecker bir süre sustu, yine kelimeleri arar gibiydi, ben kadehleri yine doldurdum, onunla tokuşturdum ve içtik: O anda siperin üst kısmında duran diğer şişenin alt kısmı da parçalandı ve cam kırıkları iç yırtan bir ağırlıkla birbiri ardına siperin içine yağdı.

Hecker aniden ayağa kalkıp eğilerek örtüyü tamamen çektiğinde korktum; ceketinin kolundan yakalayıp geride tutmaya çalıştım ve bütün o süre boyunca niçin korktuğumu anladım. "Bırak beni," diye bağırdı, "bırak beni, ağaçlıklı yola gideceğim ben..." Dışarıda, şişe elimde onun yanında durdum. "Gideceğim," diye fısıldadı Hecker, "ağaçlıklı yolun sonuna kadar, evin olduğu yere kadar gideceğim! Önünde kahverengi bir demir parmaklık var ve o üst katta oturuyor ve..." Korkuyla eğildim, çünkü bir kurşun yanımdan geçip siper alınlığına tam daha önce şişenin durduğu yere isabet etmişti.

Hecker kekeleyerek anlamsız şeyler söylüyordu. Yüzünde içten ve artık delice olmayan yumuşak bir mutluluk vardı ve belki de bana emretmiş olduğu gibi henüz onu geri çağıracak zaman vardı. Anlamsız kelimeleri arasından hep aynısını seçiyordum: "Gidiyorum... doğruca sevdiğim kızın oturduğu yere gidiyorum..."

Aşağıda çukurda, konyak şişesi elimde yere çömeldiğimde Hecker'ın yüzünde tarifi imkânsız tatlı ve içten bir sarhoşluk varken kendim ayık olmayı, gaddarca ayık olmayı bir suç gibi hissediyordum; o sabit bakışlarla kararmış ayçiçeği saplarının ve bombalanmış çiftliklerin arasındaki düşman hatlarına bakıyordu, onu sıkı göz hapsinde tutuyordum; bir sigara tüttürdü. "Teğmen," dedim alçak sesle, "iç hadi, iç." Ve şişeyi ona doğru uzatırken doğrulmaya çalıştığımda ben de sarhoş olduğumu fark ettim ve onu zamanında geri çağırmadığım için kendi-

me derinden lanet okudum, çünkü artık çok geç kalmış gibiydim; seslenişimi duymamıştı sanki ve en azından şişeyle onu tehlikeden geri çekmek için ağzımı açtığımda ateşli bir silahtan çıkan çok berrak ve ince bir "ping" sesi işittim. Hecker ürkütücü bir hızla arkasına döndü, bana bir an yürekten gülümsedi, sonra sigarasını kenara bıraktı ve devrildi, çok ağır bir şekilde aşağıya yuvarlandı... yüreğim buz kesti, şişe elimden kurtuldu ve ben konyağın lıkır lıkır akarak yerde küçük bir birikinti oluşturmasını izledim. Tekrar sessizlik hâkim olmuştu,tehditkâr bir sessizlikti...

Sonunda Hecker'ın yüzüne bakmaya cesaret edebildim: Yanakları çökmüştü, gözleri kara ve donuktu ve yüzünde yine de saçmalarken çiçek açmış olan o gülümsemenin esintisi vardı. Öldüğünü biliyordum. Ama sonra aniden bir çığlık attım, bir deli gibi çığlık attım. Her türlü temkini elden bırakarak siper ağzından dışarı eğildim ve bir sonraki deliğe seslendim: "Hein! Yardım et, Hein! Hecker öldü!" Ve herhangi bir yanıt beklemeden korkunç bir dehşet duygusuyla hıçkırarak yere çöktüm, çünkü Hecker'ın başı bir parça kalkmıştı, belli belirsiz ama görülebilir biçimde dışarı kan ve beyni olduğunu sandığım sarımtırak beyaz, dehşet verici bir madde sızdı; aktı da aktı ve ben korkudan donmuş bir halde sadece şunu düşünebildim: Bu bitmek tükenmek bilmez kan nereden geliyor, sadece başından mı? Siper kovuğumuzun bütün zemini kanla dolmuştu. Balçıklı toprak iyi çekmiyordu, kan boş şişenin yanında çömeldiğim yere ulaştı...

Yeryüzünde Hecker'ın kanıyla yapayalnızdım; çünkü Hein cevap vermiyordu ve keskin nişancı atışlarının yumuşak hışırtısı da artık işitilmiyordu...

Ancak sessizlik birdenbire bir patlamayla yırtıldı, korkuyla havaya zıpladım ve aynı anda sırtıma, tuhaf bir biçimde hiç acı vermeyen bir darbe yedim; başım Hec-

ker'ın göğsüne yaslanarak öne doğru yığıldım; gürültü çevremi sararken ve Hein'ın kovuğundan gelen şiddetli makineli takırtısı ve "org" adını verdiğimiz o korkunç havan topu mermilerinin ürkünç patlayışları etrafımda yükselirken tümüyle sakinleştim: Çünkü Hecker'ın hâlâ kovuğun dibinde duran koyu kanına, sıcak ve kendi kanım olduğunu hissettiğim açık renk, olağanüstü açık renk bir kan karışıyordu; kendimi mutluluktan gülümser bir halde o ağaçlıklı yolun başında buluncaya kadar giderek derinlere, daha derinlere daldım. Hecker yolu tarif edememişti, çünkü ağaçlar çıplaktı, donuk gölgelerin arasına ıssızlık ve yalnızlık sinmişti ve Hecker'ın, altın rengi yumuşak bir ışığa karşı el sallayan uzaktaki, tarifsiz uzaklıktaki siluetine bakarken yüreğimdeki umut söndü...

BİZ SÜPÜRGECİLER

Matematik öğretmenimizin keskin öfkesi kadar iyi kalpliliği de ganiydi; sınıfa –elleri cebinde– yıldırım gibi dalar, sigarasının izmaritini sol taraftaki çöp kutusunun yanındaki tükürük hokkasına fırlatır, sonra da kürsüye hücum ederek hangisi olursa olsun cevabını asla bilemediğim bir sorunun ardından beni adımı seslenirdi...

Ben çaresizlik içinde sonuna kadar kekeledikten sonra sınıfın gülüşmeleri eşliğinde ağır ağır yanıma yaklaşır, defalarca işkence görmüş başımı insafsız bir iyi kalplilikle yumruklarken defalarca aynı şeyi mırıldanırdı: "Seni gidi süpürgeci, süpürgeci..."

Bu, bütün okul hayatım boyunca korkudan titrememe neden olan ve eğitim düzeyi yükseldikçe derslerdeki bilgim artacağına azalır gibi göründüğünden korkumu bir o kadar körükleyen bir törendi adeta. Ama öğretmenimiz beni layıkıyla yumrukladıktan sonra rahat bırakır, beni sonu gelmez hayallerime terk ederdi; çünkü bana matematik öğretmeye çalışmak umutsuz bir çabaydı, tamamıyla umutsuz. Ve ben bütün bu yıllar boyunca, bir kürek mahkûmunun ayağındaki prangaya bağlı ağır gülleyi sürüklemesi gibi, o zayıf notu peşimden sürükledim.

Onun etkileyici tarafı, yanında asla bir kitap, bir defter, hatta bir yaprak kâğıt bile taşımamasıydı. Aksine, sa-

natını parmağının ucuyla sergiler ve en çetrefil çizimleri bile neredeyse bir ip cambazı ustalığıyla tahtaya geçiriverirdi. Sadece dairede hiçbir zaman başarılı olamazdı. Bütün bir tebeşire bir parça ip bağlar, hayalî merkez noktasını seçer ve sonra tebeşiri öyle bir hızla çevirirdi ki, tebeşir kırılır ve sefil bir cızırtı çıkartarak, atik bir hareketle tahtanın üstünde zıplardı – çizgi – nokta; nokta – çizgi... başlangıç ve bitiş noktaları asla buluşmaz, ortaya iki ucu felaket aralık kalmış bir şekil, hazin dengesizlikteki yaratının bilinmedik bir simgesi çıkardı. Bu ses, zaten hırpalanmış olan beynim için başka bir işkence olur ve ben hayallerimden sıyrılıp o yana bakardım; daha beni görür görmez üzerime atılır, kulağımdan yakalayarak daireleri onun yerine çizmemi emrederdi. Çünkü içimdeki gizli bir yasa, bu sanata neredeyse kusursuz bir şekilde hâkim olmamı sağlıyordu. Yarım saniye kadar tebeşirle oynamak ne kadar harika bir şeydi. Hafif bir sarhoşluk gibiydi, etrafımdaki dünya çöker ve içimi bütün eziyetlerin acısını çıkartan derin bir sevinç doldururdu... fakat bu tatlı dalgınlıktan da öğretmenimizin bu kez takdir dolu bir hoyratlıkla saçlarıma asılmasıyla kopartılırdım ve bütün sınıfın kahkahaları arasında dayak yemiş bir köpek gibi sessizce yerime süzülürdüm. Artık kendimde hayal âlemine dalacak gücü bulamaz, sonsuz bir eziyet içinde zilin çalmasını beklerdim...

Çoktandır büyüdük, çoktandır hayallerim daha acıtıcı, çoktandır bana "siz" diye hitap etmek zorunda: "Sizi gidi süpürgeci!" Ve daire çizmek zorunda kalmayıp buna karşın cebir köprülerinin kof kirişlerine boşu boşuna tırmanmayı denediğim azap dolu aylar geçti; hâlâ zayıfı peşim sıra sürüklüyordum, çoktandır alışılmış tören hâlâ uygulanıyordu. Ancak sonradan gönüllü subaylık için başvurma zorunluluğu ortaya çıktığında çabucak bir sınav düzenlendi, kolay bir sınav ama yine de bir sınav;

okul heyetinin resmî ciddiyeti karşısında yüzümde gördüğü çaresizlik, öğretmenimizin yüreğini yumuşatmış olmalı ki önceden ve ustalıkla doğrudan geçtiğimi söyledi. Ama sonradan öğretmenler elimizi sıkıp vedalaşırken bana matematik bilgilerimden yararlanmaya kalkmamam ve hiçbir şekilde teknik bir birliğe katılmamam için uyarıda bulundu. "Piyade birliği," diye kulağıma fısıldadı, "piyade birliğine giriniz, bütün süpürgecilerin yeri orasıdır..." Ve gizli bir sevecenlikle son kez zaten hırpalanmış olan kafamı yumruklama imasında bulundu...

* * *

İki ay geçmemişti ki Odessa Havaalanı'ndaki ağır balçığın içinde sırt çantamın üstünde oturmuş gerçek bir süpürgeciyi, hayatımda gördüğüm ilk süpürgeciyi izliyordum...

Kış erken gelmişti ve gökyüzü, yakındaki şehrin üzerinde karanlık ve umarsız, ufukta asılı duruyordu. Dış mahallelerin bahçelerinin ve kara çitlerin arasında kasvetli binalar yükseliyordu. Karadeniz'in bulunması gereken yerde gökyüzü daha da koyu, neredeyse mavimsi siyahtı; akşam ve karanlık adeta doğudan gelir gibi görünüyordu. Geride bir yerlerde tekinsiz garajlarda yuvarlanan canavarların yakıt ikmali yapılıyordu, sonra ağır ağır geri dönüyor ve ürkünç bir rahatlıkla insan yükleniyorlardı; yüzlerinde korkudan başka hiçbir duygu okunmayan –çünkü Kırım uzun zamandır kuşatma altındaydı– kasvetli, yorgun ve ümitsiz askerler...

Trenimiz sonunculardan biri olmalıydı, herkes suskundu ve uzun paltolara rağmen soğuktan titriyordu. Bazıları ümitsizlik içinde yemek yiyordu, bazıları tütün yasağına rağmen pipolarını elleriyle gizleyerek tüttürüyor ve dumanı ağır ağır incecik salıyorlardı...

Karşıda bir bahçe çitinin dibinde oturan süpürgeciyi inceleyecek yeterince zamanım vardı. Başında bir macera duygusu uyandıran o Rus kasketlerinden vardı ve kahverengi, kısa piposu, aynı burnunun uzunluğunda ve kalınlığındaydı. Yüzü sakallıydı. Katırtırnağı benzeri çalı demetlerini kavrayıp kesen, telle çevirip bağlayan ve sonra hazır süpürgeleri sapa geçirerek sessizce işleyen ellerinde saflık ve huzur vardı..

Ona doğru dönmüş, sırt çantamın üzerine neredeyse yüzükoyun uzanmıştım ve sadece telaşsızca sevecen bir gayretle çalışan bu sessiz, yoksul adamın devasa siluetini görüyordum. Hayatımda hiç kimseyi bu süpürgeciyi kıskandığım kadar kıskanmadım, ne Primus'u ne matematik dehası Schimski'yi ne okul takımındaki yıldız futbolcuyu ne de ağabeyi demirhaç nişanına sahip olan Hegenbach'ı; bunların hiçbirini Odessa'nın bir ucunda oturmuş iç rahatlığıyla piposunu tüttüren o süpürgeci kadar kıskanmadım.

İçten içe bu adamla bir an göz göze gelmeyi diledim, çünkü bu yüze doğrudan bakmanın teselli verici olacağını umuyordum, ne var ki aniden paltom çekiştirildi, paylanarak motoru çalışmakta olan araca itiş kakış bindirildim; uçağımız kalktığında ve biz bahçelerin, yolların ve kiliselerin insanın yüreğini oynatan karmaşası üzerinde uçarken orada süpürgeciyi seçmek imkânsızdı.

Önce sırt çantamın üstüne oturmuş, sonra geriye kaykılmıştım; şimdi metal duvara dayalı başım kesintisiz sarsıntılarla titrerken kader arkadaşlarımın ezici sessizliğiyle uyuşmuş bir halde uçan geminin tuhaf, tehditkâr seslerine kulak veriyordum. Dar alanın karanlığında sadece önde, pilotun oturduğu yerdeki karanlık biraz daha aydınlıkçaydı ve bu hafif ışıkta sağda, solda ve çepeçevre sırt çantalarının üzerinde oturan suskun ve kasvetli siluetler hayaletimsi bir görünüm alıyordu.

Fakat aniden gökyüzü boyunca garip bir ses hızla yol aldı, öylesine sahici ve bildikti ki korktum: Sanki çok büyük, dev gibi bir matematik öğretmeni, elinde tebeşirden bir kayayla karanlık göğün sonsuz yüzeyinde hız alıyordu ve çıkan ses daha iki ay önce duymuş olduğum bildik sesle tıpatıp aynıydı. Bu, tebeşirden öfkeyle çıkan o sekmeli gıcırtı gibiydi.

Öfkeli dev el gökyüzünde daireler çizip duruyordu, fakat renkler artık sadece kurşuni üzerinde beyaz değil, mavi üzerinde kırmızı, siyah üzerinde mordu ve titrek çizgiler daireyi kapatamadan çatırdayıp cızırdayarak sönüyorlardı.

Bana azap veren, ne kader ne arkadaşlarımın korku dolu, dizginsiz solumaları ne teğmenin soğukkanlılığa ve sessizliğe davet eden ümitsiz haykırışları ne de pilotun eziyetle çarpılmış yüzüydü. Bana azap veren, gökyüzünde hırsla, nefret ve öfkeyle parlayan ve çıkış noktalarına asla, ama asla geri dönmeyen bu sonu gelmez tamamlanmamış daireler, bir dairenin bütünlenmiş yuvarlak güzelliğine asla ulaşmayan beceriksizce çizilmiş bu eğrilerdi. Saçımdan kavrayıp kanatıncaya kadar yumruklayacağından korktuğum dev elin çatırdayan, tiz çığlıklar atan, sıçrayan öfkesiyle birleşerek bana eziyet ediyorlardı.

Sonra şiddetli bir korku duydum. Bu sarsıcı öfke karşıma ilk kez bir ses olarak çıkıyordu: Kafatasıma yakın bir yerde hiddetle savrulan bir elin çıkardığına benzer garip bir hışırtı duydum, nemli, sıcak bir acı hissettim, çığlık atarak ayağa fırladım ve elimi yine zehir sarısı yıldırım gibi bir titremenin parladığı gökyüzüne attım; daireyi tamamlamak zorunda olduğumu hissederek şiddetle kıvranan bu sarı yılanı yakaladım, sağ elimle zorlayarak o öfkeli eğrisini yuvarlamaya çalıştım, çünkü doğuştan sahip olduğum tek yeteneğim buydu... ve onu tuttum, vahşice çırpınan, delirmiş gibi titreyen, çatırda-

yan yılanı çevirdim; onu nefesim ateş gibi ve ağzım acıyla titreyerek tutarken kafatasımdaki nemli acı büyür gibiydi; iki ucu birleştirip dairenin muhteşem yuvarlağını gururla izlerken kırık çizgilerin arasındaki alan doldu ve felaket cayırtılı bir kısa devre bütün daireyi ışık ve ateşle doldurdu, ta ki tüm gökyüzü tutuşana ve dünya düşen uçağın müthiş şiddetiyle ikiye bölünene değin. Artık ışıktan ve ateşten, uçağın güdükleşmiş kuyruğundan, bayramını kutlamaya giden bir cadının üzerine bindiği kara bir süpürge gibi görünen parçalanmış bir kuyruktan başka bir şey görmüyordum...

NE İŞGÜZARLIK!

Gövdesinin alt kısmı olmayan kadının hayatımda şimdiye kadar gördüğüm en hoş kadın olduğu anlaşıldı, başında sombrero benzeri enfes bir hasır şapka vardı, çünkü mütevazı ev kadını olarak karavanının yanına kurulmuş o küçük terasın güneşli tarafında oturuyordu. Üç çocuğu terasın altında "neandertal" adını verdikleri çok özgün bir oyun oynuyorlardı. Daha küçük olan kız ve oğlan neandertal çifti canlandırıyorlardı, daha büyük olan ve gösteri sırasında "Şişko Susi"nin oğlu rolünü üstlenen sekiz yaşlarındaki sarışın afacan ise neandertalleri bulan modern araştırmacıyı oynuyordu. Tüm gücünü kullanarak küçük kardeşlerine gem vurup onları müzesine götürmek istiyordu.

Gövdesinin alt kısmı olmayan kadın, ahşap tabanlarını defalarca terasın zeminine vurdu; çünkü vahşi bir bağrışma, başlamakta olan sohbetimizi boğmak üzereydi.

Büyük oğlanın başı, kırmızı çiçekler açmış sardunyaların süslediği alçak korkuluğun üstünde göründü ve huysuzlukla sordu: "Eee?"

Annesi yumuşak gri renkteki gözlerinde beliren muzipçe ifadeyi bastırmaya çalışarak, "Yaramazlığı bırak," dedi, "sığınak veya tam hasar oyunu oynasanıza."

Oğlan keyifsizce, kulağa "saçmalık" diyormuş gibi

gelen bir şeyler mırıldandı, sonra korkuluğun altında gözden kaybolarak aşağıdan seslendi: "Yanıyor, bütün ev yanıyor!" Ne yazık ki tam hasar oyununun nasıl devam ettiğini izleyemedim; çünkü gövdesinin alt kısmı olmayan kadın, şimdi beni arasından güneşin sıcak ve kırmızı ışığıyla yansıdığı geniş kenarlı hasır şapkasının gölgesine siperlenerek biraz daha dikkatli bir göz hapsine almıştı. Üç çocuk annesi olmak ve her gün gövdesinin alt kısmı olmayan kadını oynamak gibi zorlu bir görev üstlenmek için fazlasıyla genç görünüyordu.

"Siz!" dedi.

"Hiç," dedim, "kesinlikle hiçbir şey. Beni hiçliğin bir temsilcisi olarak kabul edebilirsiniz..."

"Siz," diye sakince sözüne devam etti, "muhtemelen karaborsacılık yaptınız."

"Evet," dedim.

Omuz silkti. "Yapacak pek bir şey yok. Her halükârda size ihtiyacımız olacak her yerde çalışmanız gerekir, çalışmanız, anladınız mı?"

"Hanımefendi," diye karşılık verdim, "belki de bir karaborsacının hayatını tozpembe hayal ediyorsunuz. Ben, ben cephedeydim, diyelim."

"Nasıl?" Tahtayla tekrar terasın zeminine vurdu; çünkü çocuklar şimdi bitmek tükenmek bilmeyen bir bağrış çığrışa başlamışlardı. Oğlanın başı yine korkuluğun üstünde belirdi.

"Peki şimdi?" diye sordu.

"Şimdi de mültecilik oyunu oynayın," dedi kadın sakince, "artık yanan şehirden kaçmak zorundasınız, anlıyor musun?"

Oğlanın başı yine gözden kayboldu ve kadın bana tekrar sordu: "Nasıl?"

Ah, sözünü kesinlikle unutmamıştı.

"En öndeydim," dedim, "en öndeydim. Bunun kolay

bir şey olduğunu mu sanıyorsunuz?"

"Köşede mi?"

"Garda diyelim, tamam mı?"

"Pekâlâ. Şimdi ne istiyorsunuz?"

"Herhangi bir iş istiyorum. Tembel biri değilim, hem de hiç tembel değilim hanımefendi."

"Pardon," dedi. Küçük profilini bana çevirerek karavanın içine doğru seslendi: "Carlino, su kaynamadı mı daha?"

"Bir dakika," diye karşılık verdi kayıtsız bir ses, "daha suyu döküyorum."

"Sen de içecek misin?"

"Hayır."

"O halde iki fincan getir lütfen. Siz de içersiniz değil mi?"

Başımı salladım. "Ben de size bir sigara ikram edeyim."

Terasın altındaki patırtı şimdi o kadar artmıştı ki tek kelime anlamıyorduk. Gövdesinin alt kısmı olmayan kadın sardunya saksısının üzerinden eğilerek bağırdı: "Şimdi kaçmalısınız artık, çabuk, çabuk... Ruslar köyün kapısına dayandı bile..."

"Kocam," dedi arkasına dönerek, "burada değil, ama personel konusunda ben..."

Saçlarına bir file takmış, zayıf, esmer bir delikanlı olan Carlino, fincanları ve kahve ibriğini getirerek sözümüzü böldü. Bana kuşkuyla baktı.

Carlino hemen gerisin geri dönünce kadın, "Niçin bir şey içmek istemiyorsun?" diye sordu.

"Canım istemiyor," diye mırıldandı karavanın içinde gözden kaybolurken.

"Personel konusunda hemen hemen bağımsız karar verebilirim ama yine de bir beceriniz olmalı. Hiç hiçtir."

"Hanımefendi," dedim alçakgönüllülükle, "belki çark-

ları yağlayabilirim veya çadırları söküp traktörü kullanabilirim ya da süper güçlü adamın dayak yeme asistanı olabilirim..."

"Traktör kullanmak hiçbir şey sayılmaz," dedi "ve çarkları yağlamak da küçük bir beceri."

"Veya frencilik," dedim, "sallanan geminin frencisi olabilirim..."

Kibirle kaşlarını kaldırarak bana ilk kez biraz küçümsemeyle baktı. "Frencilik mi," dedi soğuk bir ifadeyle, "bu bir ilim değil, muhtemelen herkesin boynunu kırarsınız. Frenci Carlino'dur."

"Ya da..." diye yeni bir öneride bulunmak isterken alnında bir yara izi olan koyu renk saçlı küçük bir kız, bana çok canlı bir biçimde bir borda merdivenini hatırlatan alçak merdivenden hevesle çıkarak yanımıza geldi. Annesinin kucağına atılarak öfkeyle hıçkırdı: "Yine ben öleceğim..."

"Efendim?" dedi gövdesinin alt kısmı olmayan kadın dehşetle.

"Soğuktan donan mülteci çocuğu olacağım ve Freddi ayakkabılarımı ve her şeyimi ucuza okutmak istiyor..."

"Peki," dedi annesi, "eğer mülteci oyununu oynuyorsanız."

"Ama," dedi çocuk, "hep benim ölmem gerekiyor. Ölmek zorunda kalan hep ben oluyorum. Bomba, savaş veya ip cambazı oyunu oynadığımızda da hep ben ölüyorum."

"Freddi'ye ölmesini söyle, şimdi ölme sırasının onda olduğunu benim söylediğimi söyle ona." Kız koşarak gitti.

"Ya da!" diye hatırlattı gövdesinin alt kısmı olmayan kadın. Ah, sözünü kolay kolay unutmuyordu.

"Ya da eğri çivileri düzeltmek, patates soymak, çorba servisi yapmak, ne bileyim işte," dedim ümitsizlikle, "bana bir şans verin..."

Sigarasını söndürdü, fincanlarımızı bir daha doldurdu ve bana gülümseyerek uzun uzun baktı, sonra şunları söyledi: "Size bir şans vereceğim. Hesap yapmasını biliyorsunuz, değil mi, bunun eski mesleğinizin bir parçası olduğunu söyleyelim ve," biraz kem küm etti, "size kasayı bırakacağım."

Hiçbir şey söyleyemedim, gerçekten dilim tutulmuştu, sadece ayağa kalkıp küçük elini öpebildim. Sonra sustuk, ortalık çok sessizdi, Carlino'nun karavandan gelen hafif şarkısından başka bir şey duyulmuyordu, tınısından tıraş olduğunu anladığım bir şarkı...

BACAĞIMIN DEĞERİ

Şimdi bana bir şans tanıdılar. Bana bir kart yazıp sağlık işleri dairesine gitmemi istediler, ben de gittim. Orada bana çok nazik davrandılar. Kartoteks fişimi çıkartıp şöyle dediler: "Hımm!" Ben de, "Hımm!" dedim. "Hangi bacak?" diye sordu memur.

"Sağ."

"Tamamı mı?"

"Tamamı."

"Hımm!" dedi tekrar. Sonra çeşitli kâğıtları karıştırdı. Bu arada oturmama izin verdi.

Sonunda adam, aradığı kâğıdı buldu sanki. Şöyle konuştu: "Sanırım size uygun bir şey var. Rahat bir iş. Otururken yapabilirsiniz. Republik Meydanı'ndaki umumi tuvalette ayakkabı boyacılığı. Ne dersiniz?"

"Ayakkabı temizlemeyi beceremem. Bu beceriksizliğimle her zaman göze çarpmışımdır."

"Öğrenebilirsiniz," dedi memur. "İnsan her şeyi öğrenebilir. Bir Alman'ın elinden her şey gelir. Eğer isterseniz ücretsiz bir kursa katılabilirsiniz."

"Hımm!" dedim.

"Tamam mı yani?"

"Hayır," dedim, "istemiyorum. Daha yüksek bir emekliliğim olsun istiyorum."

Çok dostça ve yumuşak bir sesle, "Siz delirmişsiniz," diye karşılık verdi.

"Ben delirmedim, bacağımı kimse yerine getiremeyecek, sigara bile satamıyorum, bana şimdiden zorluk çıkartıyorsunuz."

Adam sandalyesinde iyice geri yaslandı ve bir süre soluklandı. "Bak dostum," diye söze girişti sonra, "bacağınız çok pahalı bir bacak. Yirmi dokuz yaşında olduğunuzu görüyorum, kalbiniz sağlam, bacağınız dışında sapasağlamsınız. Yetmişine kadar yaşayacaksınız. Bir hesaplayın lütfen, yılda on iki kez ayda 70 mark, yani kırk bir kere on iki kere yetmiş. Lütfen bunu faizleri hesaba katmadan hesaplayın ve sizinkinin tek bacak olduğunu da düşünmeyin. Muhtemelen uzun yaşayacak olan tek kişi de siz değilsiniz. Bir de emeklilik maaşınızı yükseltmek istiyorsunuz! Kusura bakmayın ama siz delisiniz!"

"Bayım," diyerek ben de arkama yaslandım ve bir süre soluklandım, "bacağımı fazlasıyla küçümsediğiniz kanısındayım. Bacağımın değeri daha yüksek, çok değerli bir bacaktır benimki. Maalesef sadece sağlam bir kalbe değil, aynı zamanda sağlıklı bir beyne de sahibim. Beni bir dinleyin şimdi."

"Zamanım çok az."

"Kulak verin!" dedim. "Aslında bacağım, bugün gayet iyi bir maaş alan bir sürü insanın hayatını kurtardı.

Olay şöyle cereyan etmişti: Ben tek başıma ön taraflarda bir yerde yatmış diğerleri tam zamanında kaçabilsinler diye onların gelmesine gözcülük ediyordum. Arkamdaki birlikler hazırlık içindeydiler ve ne çok erken çekilmek ne de geç kalmak istiyorlardı. Önce iki kişiydik, ama diğeri karşı tarafın açtığı ateşle vurulup öldü, artık bir maliyeti kalmadı. Gerçi evliydi, ama karısı sağlıklı ve çalışabilir, korkmayın. Yani öteki acayip ucuzdu. Daha dört haftalık askerdi, bir-iki posta kartı ve biraz

asker tayınından fazlaya mal olmadı. Hiç olmazsa doğru dürüst vurulup ölen iyi bir askerdi. Ne var ki artık ben orada tek başıma yatıyor ve korkuyordum, soğuktu ve ben de çekilenlerin arasına katılmak istiyordum, evet, tam ben de kaçmaya başlayacaktım ki..."

"Fazla zamanım yok," dedi adam ve kalemini aramaya başladı.

"Hayır, beni dinleyin," dedim, "hikâye asıl şimdi ilginçleşiyor. Tam kaçmaya hazırlandığımda bacağımla ilgili olay oldu. Evet, ben orada yatmak zorunda olduğumdan, şimdi çekilme işaretini verebilirim, diye düşündüm ve verdim de, hepsi güzelce sırayla kaçmaya başladılar. Önce tümen, sonra alay, sonra tabur; hepsi güzelce sıraya uyarak böyle devam ettiler. Budalaca bir hikâye, aslında beni de almayı unuttular, anlıyor musunuz? Çok aceleleri vardı. Gerçekten aptalca bir hikâye, çünkü eğer ben bacağımı kaybetmemiş olsaydım hepsi ölecekti, general, albay, binbaşı, güzelce sıraya uyarak öleceklerdi ve siz onlara maaş ödemek zorunda kalmayacaktınız. Şimdi benim bacağımın değerini bir hesaplayın bakalım. General elli iki yaşında, albay kırk sekiz, albay elli, hepsinin kalbi de kafası da sapasağlam ve sürdürdükleri askerî tarz yaşamla Hindenburg gibi en azından seksenine kadar yaşarlar. Lütfen şimdi bir hesaplayın: Yüz altmış kere on iki kere otuz, ortalama otuz diyebiliriz rahatlıkla; değil mi? Bacağım müthiş pahalı, düşünebileceğim en pahalı bacaklardan biri haline geldi, anlıyor musunuz?"

"Siz delisiniz hakikaten," dedi adam.

"Hayır," dedim, "deli değilim. Ne yazık ki kalbim kadar kafam da sağlam ve bacağım gitmeden iki dakika önce öldürücü bir isabet almamış olmam yazık. Çok para tasarruf etmiş olurduk."

"İşi kabul ediyor musunuz?" diye sordu adam.

"Hayır," dedim ve gittim.

ÇOCUKLAR DA SİVİLDİR

"Olmaz," dedi nöbetçi aksilikle.

"Niçin?" diye sordum.

"Yasak olduğu için."

"Niçin yasak?"

"Yasak işte, hastaların dışarı çıkmaları yasak."

"Ben," dedim gururla, "yaralandım ama."

Nöbetçi bana küçümseyerek baktı: "İlk kez yaralanıyorsun herhalde, yoksa yaralıların da hastalardan sayıldığını bilirdin, hadi git artık."

Fakat ben bunu anlayamıyordum.

"Anlayışlı olsana," dedim, "sadece şuradaki kızdan kek satın alacağım."

Sevimli, küçük bir Rus kızının kar fırtınası içinde durmuş kek sattığı sokağı gösterdim.

"Hadi artık içeri git!"

Karanlık okul avlusundaki dev su birikintilerinin içine kar yağıyordu, kız orada sabırla durmuş alçak sesle durmadan tekrarlıyordu:

"Çeç var... çeç var.."

"Kardeşim," dedim nöbetçiye, "ağzımın suyu akıyor, o zaman bırak çocuk içeri gelsin."

"Sivilleri içeri almam yasak."

"Yapma," dedim, "o bir çocuk."

Bana yine küçümsemeyle baktı: "Çocuklar sivil sayılmıyor mu yoksa?"

Ümit kırıcı bir durumdu, boş, karanlık sokağı kar fırtınası doldurmuştu ve çocuk orada tek başına dikilmiş kimse geçmemesine rağmen tekrarlayıp duruyordu: "Çeç..."

Öylece dışarı çıkacaktım; ama nöbetçi beni hemen kolumdan yakalayarak öfkesini belli etti. "Kardeşim," dedi, "çek git artık, yoksa başçavuşu çağıracağım."

"Sığırın tekisin sen!" dedim hiddetle.

"Evet," dedi nöbetçi müsterih, "insanın bir görev anlayışı varsa sizin için sığır oluyor değil mi."

Yarım dakika kadar daha kar fırtınasının içinde durup beyaz kar tanelerinin kire dönüşmesini izledim; bütün okul avlusu su birikintileriyle doluydu ve aralarında pudraşeker gibi küçük beyaz adacıklar vardı. Birden küçük şirin kızın bana göz kırptığını ve kayıtsızca sokaktan aşağı doğru yürüdüğünü gördüm. Ben de duvarın iç tarafında onu izledim.

"Lanet olsun," diye düşündüm, "ben gerçekten hasta sayılır mıyım acaba?" Ve sonra duvarda pisuvarın yanında küçük bir delik olduğunu gördüm, deliğin önünde de kek satan kız duruyordu. Nöbetçi bulunduğu yerden bizi göremezdi.

"Führer senin görev anlayışını kutsasın," diye aklımdan geçirdim.

Kekler muhteşem görünüyordu. Bademli ve tereyağlı kek dilimleri, mayalı çörekler ve yağdan parlayan cevizli kurabiyeler. "Kaça bunlar?" diye sordum çocuğa.

Gülümsedi, sepeti bana doğru uzatırken incecik sesiyle, "Tanesi 3,5 mark," dedi.

"Hepsi de mi?"

"Evet," diye başını salladı.

Kar, ince telli sarı saçlarına düşüyor ve onları uçuşan

gümüşsü bir toza buluyordu; gülümsemesi çok tatlıydı. Arkasından görünen kasvetli sokak bomboştu ve evren cansız görünüyordu...

Bir mayalı çörek alıp tadına baktım. Enfesti, içinde badem ezmesi vardı. "Aha," diye düşündüm, "demek ki fiyatları bu yüzden diğerleriyle aynı."

Kız gülümsedi. "Güzel mi?" diye sordu. "Güzel mi?"

Sadece başımı salladım: Soğuktan etkilenmiyordum, başımda kalın bir sargı vardı ve Theodor Körner'e benziyordum. Bir dilim de tereyağlı kek denedim ve lokmanın ağzımda dağılmasının tadını çıkarttım. Yine ağzım sulandı...

"Gel," dedim, "hepsini alıyorum. Kaç tane var?"

Ben cevizli bir kurabiyeyi yutarken o narin, küçük ve biraz da kirli parmağıyla dikkatlice saymaya başladı. Ortalık çok sessizdi ve bana sanki kar tanecikleri havadaki hafif, yumuşak bir dokumaymış gibi geliyordu. Kız çok ağır sayıyordu, birkaç kez şaşırdı, ben büyük bir sakinlikle durup bekledim ve bu arada iki parça daha yedim. Sonra kız gözlerini aniden bana çevirdi, öylesine ürkütücü diklikte baktı ki, gözbebekleri tam yukarı çevrilmişti ve gözlerinin beyazı yağsız süt gibi soluk maviydi. Bana cıvıl cıvıl Rusça bir şeyler söyledi, ama ben gülerek omuz silktim, sonra yere çömelerek kirli parmaklarıyla kara 45 yazdı, ben de yediğim beşi ilave ettim ve dedim ki: "Sepeti de ver bana, tamam mı?"

Başını salladı ve sepeti dikkatle delikten bana uzattı, ben de ona iki tane 100 marklık uzattım. Fazlasıyla param vardı; Ruslar bir paltoya 700 mark ödüyordu ve biz üç aydır kan ve pislikten başka bir şey görmemiştik, bir de birkaç orospu ve para...

"Yarın yine gel olur mu," dedim alçak sesle ama o artık beni duymuyordu, büyük bir çeviklikle uzaklaşmıştı; ben başımı kederle delikten uzattığımda çoktan gözden

kaybolmuştu ve ben sadece sessiz Rus sokağını gördüm, kasvetli ve tümüyle ıssız; basık damlar yavaş yavaş kar altında kalacak gibi görünüyorlardı. Orada uzun süre kederli gözlerle çitten dışarı bakan bir hayvan gibi durdum ve ancak boynumun tutulduğunu hissedince başımı tekrar hapishaneden yana çektim.

Ancak o zaman köşenin berbat bir şekilde sidik koktuğunu hissettim ve küçük, tatlı keklerin hepsi kardan ince bir şeker tabakasıyla kaplanmıştı. Yorgunlukla sepeti alıp binaya doğru gittim; üşümüyordum, Theodor Körner gibi görünüyordum nasılsa ve daha bir saat karda kalabilirdim. Bir yerlere gitmem gerektiği için gittim. İnsan bir yere gidebilmeli sonuçta, gitmek zorunda. Öyle dikilip kar altında duramazsınız. Yabancı, kasvetli ve çok karanlık bir ülkede yaralanmış bile olsanız bir yerlere gitmek zorundasınız...

VEDA

İnsanın çoktan vedalaşmış olduğu ama tren hareket etmediği için henüz ayrılamadığı o berbat ruh hali içindeydik. Bekleme salonu bütün garlarda olduğu gibi pisti ve cereyan vardı, istim buharı ve gürültü içindeydi, insan seslerinin ve vagonların gürültüsü.

Charlotte uzun tren koridorundaki pencerenin başında duruyordu; sürekli birileri arkadan çarpıp kenara itekliyor ve bir yığın lanet okuyordu, fakat bu son dakikalarda, birlikte yaşamımızın bu en değerli son dakikalarında tıklım tıklım dolu bir kompartımandan işaretleşerek anlaşmamız mümkün olmuyordu...

"Çok incelikli," dedi üçüncü kez, "bana uğramış olman gerçekten çok incelikli."

"Rica ederim, birbirimizi tanıdığımız onca yıldan sonra elbette, on beş yıl."

"Evet, evet, artık otuzumuza geldik ama yine de... olsun..."

"Boş ver, rica ederim. Evet, artık otuzumuzdayız. Rus Devrimi'nin yaşında..."

"Pisliğin ve açlığın yaşında..."

"Savaşın... savaşın yaşındayız..."

"Biraz daha genciz..."

"Haklısın. Müthiş genciz." Charlotte güldü.

"Bir şey mi dedin?" diye asabiyetle sordu, çünkü arkadan ağır bir darbe almıştı...

"Hayır, bacağımdı."

"Bacağına hâkim olmalısın."

"Haklısın, çok fazla konuşuyor..."

"Hâlâ durabiliyor musun orada?"

"Evet..." Aslında ona onu sevdiğimi söylemek istiyordum, yine olmadı, on beş yıldan beri...

"Efendim?"

"Yok bir şey... İsveç, demek İsveç'e gidiyorsun..."

"Evet, biraz utanıyorum... aslında bunlar hayatımızın bir parçası artık, pislik, paçavralar ve enkaz... ve birazcık utanıyorum. Kendimi korkunç buluyorum..."

"Saçmalama, senin yerin orası, İsveç'e gittiğin için sevin..."

"Bazen seviniyorum da, biliyor musun, yemekler harika olmalı ve hiçbir şey yıkık dökük değil. O mektuplarında her şeyden hayranlıkla bahsediyor..."

Trenlerin kalkış anonsunu yapan ses şimdi bir peron yakınımıza gelmişti, korktum ama daha bizim peron değildi. Ses sadece Rotterdam'dan Basel'a giden bir uluslararası treni anons ediyordu ve ben Charlotte'nin küçük, narin yüzüne bakarken iyi bir sabunun ve kahvenin kokusu aklıma düştü; kendimi müthiş sefil hissettim.

Bir an için düpedüz bu ufak tefek kadını pencerenin başından çekip yanıma almak ve burada tutmak için ümitsiz bir istek duydum, o bana aitti, ben onu seviyordum...

"Ne oldu?"

"Hiçbir şey," dedim, "İsveç'e gittiğin için sevinmelisin..."

"Evet. Sence müthiş bir enerjiye sahip değil mi? Üç yıl Rusya'da tutsaklık, maceralı bir kaçış ve şimdi Rubens üzerine okuyor."

"Harika, gerçekten harika..."

"Sen de bir şeyler yapmalısın, doktoranı yap hiç olmazsa..."

"Kapat çeneni!"

"Ne dedin?" diye sordu dehşet içinde, "Ne dedin?" Yüzü bembeyaz olmuştu.

"Kusura bakma," diye fısıldadım, "bacağım... bazen onunla konuşurum..."

Charlotte bir Rubens gibi durmuyordu, daha çok bir Picasso duygusu veriyordu ve kendime sürekli adamın niçin onunla evlenmek istemiş olabileceğini soruyordum, güzel bile değildi ve ben onu seviyordum.

Peron boşalmıştı, herkes yerini bulmuştu, ortalıkta sadece vedalaşan birkaç kişi vardı. Ses her an trenin kalkışını anons edebilirdi. Her an son an olabilirdi...

"Bir şeyler yapmalısın, herhangi bir şey, böyle olmaz..."

"Olmaz," dedim.

Bir Rubens'in tam tersiydi: İnce, uzun bacaklı, asabi ve Rus Devrimi'nin yaşındaydı, Avrupa'daki açlık ve pisliğin ve savaşın yaşındaydı...

"Bir türlü inanamıyorum... İsveç... bir hayal gibi..."

"Her şey bir hayal zaten..."

"Öyle mi diyorsun?"

"Tabii. On beş yıl. Otuz yıl... otuz yıl daha. Niçin doktora yapayım, değmez. Sessiz ol, lanet olası!"

"Bacağınla mı konuşuyorsun?"

"Evet."

"Ne diyor peki?"

"Dinle."

Hiç ses çıkarmadan durup birbirimize baktık, gülümsedik ve tek kelime etmeden birbirimizle konuştuk.

Bana gülümsedi: "Ne dediğini anlıyor musun şimdi, her şey yolunda mı?"

"Evet... Evet."

"Gerçekten mi?"

"Evet, evet."

"Görüyor musun," diye devam etti alçak sesle, "hiç de öyle değil, beraber olmak ve bütün bunlar. Hiç de öyle değil, değil mi?"

Trenlerin kalkışını anons eden ses şimdi tam üstümdeydi, *resmî* ve pürüzsüz ve ben sanki peronun üzerinde kocaman, boz renkli bir makam kırbacı salınıyormuş gibi irkildim.

"Hoşça kal!"

"Hoşça kal!"

Tren ağır ağır hareket ederek geniş ve kasvetli peronun karanlığında uzaklaştı...

KÖPRÜDE

Bacaklarımı onardılar ve bana oturarak yapabileceğim bir görev verdiler: Yeni köprünün üstünden geçen insanları sayıyordum. Yararlıklarını sayılarla kanıtlamaktan hoşlanıyorlardı, birkaç rakamın oluşturduğu bu anlamsız hiçlikle başları dönüyordu ve benim sessiz ağzım bütün gün, bütün bir gün saat gibi çalışıyordu; akşamları onlara bir sayının zaferini armağan etmek üzere rakam üzerine rakam biriktiriyordum. Mesaimin sonucunu aktardığımda yüzleri gülüyordu, rakam ne kadar yüksekse yüzleri o kadar ışıldıyor ve yataklarına hoşnut girmek için bir nedenleri oluyordu; çünkü yeni köprülerinin üzerinden her gün binlerce kişi geçiyordu...

Fakat istatistikleri doğru değil. Üzgünüm ama doğru değil. Ben açıkyüreklilik izlenimi uyandırmayı bilsem de güvenilir biri değilimdir.

Bazen sayıyı düşürmekten gizli bir sevinç duyuyorum, bazen de onlara acıyıp fazladan birkaç sayı armağan ediyorum. Mutlulukları benim elimde. Öfkelendiğimde, içecek sigaram olmadığında sadece ortalamayı söylüyorum, hatta ortalamanın altına iniyorum, eğer yüreğim ferahsa, keyfim yerindeyse cömertliğimi beş haneli bir rakama döküyorum. Nasıl da mutlu oluyorlar! Her seferinde sonucu resmen elimden çekerek alıyorlar, gözleri

parıldıyor ve sevinçle omzuma vuruyorlar. Hiçbir şeyi fark etmiyorlar! Sonra, ne için bilmiyorum, çarpmaya, bölmeye ve yüzde almaya başlıyorlar. O gün dakikada kaç kişinin köprüden geçtiğini ve on yıl içinde kaç kişinin geçmiş olacağını hesaplıyorlar. Gelecek zamanı seviyorlar, gelecek zaman onların uzmanlığı – ah yine de bütün bunlar doğru olmadığı için üzgünüm...

Benim küçük sevgilim köprüden geçtiğinde –günde iki kez geçiyor– kalbim düpedüz duruyor. O ağaçlıklı yola saparak gözden kayboluncaya kadar kalbimin yorulmak bilmez tiktakları resmen duruyor. Ve bu süre zarfında geçen herkesi hasıraltı ediyorum. O iki dakika bana ait, tamamen bana ait ve elimden alınmasına izin vermiyorum. O akşamları dondurmacıdan tekrar geri dönerken –bu arada bir dondurmacıda çalıştığını biliyorum– diğer taraftaki kaldırımdan yürüyerek saymak, saymak zorunda olan sessiz ağzımın karşısından geçerken kalbim yine duruyor ve ancak o gözden kaybolduktan sonra tekrar saymaya başlıyorum. İşte o sırada kör olan gözlerimin önünden geçme şansına sahip olanlar istatistiklerin ölümsüzlüğüne geçmiyorlar: istatistiklerin gelecek zamanında boy göstermeyecek gölge kadınlar ve gölge adamlar, hükümsüz varlıklar...

Onu sevdiğim aşikâr. Ama onun bundan haberi yok ve ben de öğrenmesini istemiyorum. Nasıl müthiş bir şekilde bütün hesapları altüst ettiğinden haberi olmamalı; uzun kumral saçları, zarif ayaklarıyla dondurmacı dükkânına doğru bihaber ve masum yürümeli ve çok bahşiş almalı. Onu seviyorum. Onu sevdiğim çok aşikâr.

Yakın zamanda beni denetlediler. Yolun diğer tarafında oturup arabaları saymak zorunda olan iş arkadaşım beni yeterince önceden uyardı, ben de zehir gibi dikkat kesildim. Deliler gibi saydım, bir kilometre sayacı daha iyi sayamazdı. Baş istatistikçi yolun yukarısında durup

kendisi de saymış ve bir saatin sonuçlarını daha sonra benimkilerle karşılaştırmıştı. Ben ondan sadece bir tane eksik saymıştım. Küçük sevgilim geçmişti o sırada ve bu şirin çocuğu hiçbir zaman istatistiğin gelecek zamanına aktarmayacaktım, benim bu küçük sevgilim çarpmalara, bölmelere ve yüzde hesaplarındaki bir hiçliğe dönüşmeyecekti. Onun arkasından bakmak yerine saymak zorunda kaldığım için yüreğim kanadı ve karşı tarafta araba sayan arkadaşa büyük teşekkür borçluyum. Sonuçta hayatımı sürdürmem söz konusuydu.

Baş istatistikçi omzuma vurarak iyi olduğumu söyledi, güvenilir ve sadık. "Bir saat boyunca sadece bir kişiyi atladın," dedi, "bu pek bir şey değiştirmez. Biz zaten belli bir aksama payını hesaba katıyoruz. Sizin at arabası sayımına terfi etmeniz için öneride bulunacağım."

At arabası sayımı bir ayrıcalıktı elbette. Görülmemiş bir rahatlıktı. Günde en fazla yirmi beş tane geçerdi, beyninde sadece yarım saatte bir bir rakam düşürmek, işte bu bir piyangoydu!

At arabası mükemmel olurdu. Saat dörtle altı arası zaten köprüden geçmeleri yasaktı ve ben dolaşabilir veya dondurmacıya gidebilirdim. Onu uzun uzun seyredebilirdim ya da evine dönerken biraz eşlik edebilirdim, benim "sayılmayan" küçük sevgilim...

KARANLIKTA

"Mumları yak artık," dedi bir ses.

Birisi uyuyamadığında işitilen o tuhaf, korkunç anlamsız hışırtıdan başka bir şey duyulmuyordu.

"Mumları yaksana," dedi aynı ses daha sert bir tonda.

Sonunda seslerden birisinin kıpırdandığı, üstündeki örtüyü atıp doğrulduğu anlaşıldı; soluğunun şimdi daha yukarıdan gelmesinden anlaşılıyordu bu. Saman da hışırdadı.

"Ee!" dedi ses.

"Teğmen mumları ancak emir verilirse yakmamızı söyledi, zorunluluk halinde," dedi daha genç, çekingen bir ses.

"Sana mumları yak dedim, seni gidi sümüklü!" diye yükseldi artık daha yaşlı olan ses.

Şimdi o da doğrulmuştu ve başları karanlıkta yan yana duruyor, soluk alıp verişleri paralel geliyordu.

İlk konuşmuş olan asabiyetle, mumu eşyaların arasına bir yerde saklamış olan diğerinin hareketlerini izledi. Sonunda kibrit kutusunun sesini işitince nefesi sakinleşti.

Sonra kibrit çakıldı ve ışık ortaya çıktı: cılız sarı bir ışık.

Birbirlerine baktılar. Ne zaman ortalık aydınlansa önce birbirlerine bakıyorlardı. Oysa birbirlerini tanıyor-

lardı, fazlasıyla tanıyorlardı. Neredeyse nefret edecek kadar iyi tanıyorlardı; birbirlerinin kokusunu, neredeyse tek tek gözeneklerinin her birinin kokusunu tanıyorlardı ve yine de birbirlerine bakıyorlardı, daha genç ve daha yaşlı olanı. Genç olan solgun ve zayıftı ve kişiliksiz bir yüzü vardı, yaşlı olan solgun, zayıf ve sakallıydı ve kişiliksiz bir yüzü vardı.

"Eee," dedi yaşlı olan şimdi daha sakin, "teğmenlerin söylediği her şeyin yapılmayacağını ne zaman öğreneceksin..."

"Ama öyle..." diye söze başlamak istedi genç olanı.

"Ama öyle olmuyor işte," dedi yaşlı olanı sertçe ve mumda bir sigara yaktı, "çenesini tutacaktır ve ben yokken bir şey söyleyecek olursa da mumu benim yaktığımı, ben gelinceye kadar beklemesini söyle, tamam mı. Tamam mı dedim?"

"Hayhay."

"Bırak şu boktan hayhayı, doğru dürüst evet de bana. Şu palaskayı da çöz." Şimdi yine bağırıyordu: "Şu lanet olası palaskayı çıkar uyurken!"

Genç olanı ona korkuyla bakarak palaskayı çıkartıp yanına samanların üzerine bıraktı.

"Kaputunu dürüp yastık olarak başının altına koy. Böyle. Evet... şimdi uyu, ölme zamanın geldiğinde ben seni uyandırırım..."

Genç olan yan tarafına dönerek uyumaya çalıştı. Sadece kumral, keçeleşmiş genç saçların karışıklığı, çok ince bir boyun ve üniforma ceketinin boş apoletleri görünüyordu. Mumun ışığı biraz titredi ve cılız ışığı karanlık kovuğun içinde nereye konacağını bilemeyen sarı iri bir kelebekmiş gibi titreşti.

Yaşlı olanı hâlâ yarı çömelmiş duruyor ve sigarasının dumanını hırsla yere doğru savuruyordu. Yerdeki toprak koyu kahverengiydi, bazı yerlerde küreğin bir köke denk

geldiği veya biraz yüksekte bir soğanı kestiği beyazımsı bölgeler görünüyordu. Tavan üzerine branda atılmış birkaç kalastan ibaretti ve üzerindeki toprak ağır ve ıslak olduğu için branda, kalasların aralarındaki boşluklardan aşağıya sarkıyordu. Dışarıda yağmur yağıyordu. Şıpırtılı sesi geliyordu. Yumuşak, tarifsiz süreklilikte bir şıpırtı... Gözlerini dikmiş yere bakan yaşlı olanı, şimdi tepeden kovuğa doğru akan çok ince, hafif bir su çizgisi görüyordu. Cılız akan su bir toprak parçasının önünde birikti ama sürekli akmaya devam ediyordu, sonra toprak parçasını geçerek bir sonraki engele doğru akmaya başladı; bu engel, adamın ayaklarıydı ve kesintisiz akan su adamın ayaklarının etrafını dolaştı, öyle ki kara çizmeleri suyun içinde düzgün bir yarımada gibi göründüler. Adam sigaranın izmaritini su birikintisine fırlatarak mum ateşinde bir tane daha yaktı. Bunu yaparken mumu kovuğun kenarından alıp yanındaki makinelinin kasasına koydu. Genç olanın yattığı taraf şimdi neredeyse tamamen karanlıktı. Titreyen ışık o tarafa giderek azalan, kısa ama şiddetli dalgalanmalarla vuruyordu.

"Uyu artık kahrolası," dedi yaşlı olanı, "duyuyor musun, uyu artık!"

"Tamam... peki," dedi zayıf bir ses ama az önce ortalık karanlıkken olduğundan daha uyanık olduğu belliydi.

"Bir dakika," dedi yaşlı olanı yumuşayarak. "Bir-iki sigara daha, sonra söndürürüm ve karanlıkta vakit öldürürüz hiç olmazsa."

Sigarasını tüttürmeye devam ederek başını zaman zaman oğlanın yattığı sol yana doğru çevirdi, ama ikinci izmariti de büyüyen su birikintisine fırlatıp üçüncüsünü yaktı ve çocuğun nefes alıp verişlerinden uyuyamadığını hâlâ duyabiliyordu.

Sonra küreği eline alıp yumuşak toprağa sapladı ve çıkışı oluşturan tavanın önünde topraktan küçük bir set

yaptı. Bu setin arkasına ikinci bir tabaka toprak yığdı. Ayaklarının dibindeki su birikintisini bir kürek toprakla örttü. Dışarıda yağmurun yumuşak şıpırtısından başka bir şey duyulmuyordu; yukarıda brandanın üzerindeki toprak ağır ağır iyice suya doyuyor gibiydi, çünkü şimdi yukarıdan da hafiften su damlamaya başlamıştı.

"Ne boktan iş," diye mırıldandı yaşlı olanı. "Uyuyor musun şimdi?"

"Hayır."

Yaşlı olanı sigara izmaritini toprak setin arkasına tükürerek mumu söndürdü. Aynı sırada örtüsünü de tekrar üstüne çekerek ayaklarını yerleştirip iç geçirerek arkasına yaslandı. Çok sessiz ve karanlıktı, yine birisi uyuyamadığında hissedilen o anlamsız hışırtı duyuluyordu sadece, bir de yağmurun çok inceden şıpırtısı.

Birkaç dakika sessizlikten sonra genç olanı aniden, "Willi yaralandı," dedi. Sesi hiç olmadığı kadar uyanıktı, neredeyse taptaze.

"Nasıl?" diye sordu yaşlı olanı.

"Evet, yaralandı," dedi genç olan ses, neredeyse zafer duygusuyla, yaşlı olanın duymadığı önemli bir şeyden haberdar olduğu için mutluydu. "Sıçarken yaralandı."

"Delisin sen," dedi yaşlı olanı, sonra tekrar iç geçirerek sözüne devam etti: "Buna şans derim, ben buna şansın âlâsı derim, dün izinden dön, bugün sıçarken yaralan. Ağır mı?" – "Hayır," dedi genç olanı gülerek, "yani hafif de sayılmaz. Şarapnel parçası ama kolunda."

"Mermi kırığı kolunda! İzinden dön ve sıçarken yaralan, kolunda mermi parçası! Böyle bir şans... nasıl oldu peki?"

"Dün akşam su almaya gittikleri sırada," dedi genç ses, şimdi hevesle konuşuyordu. "Su almaya gittiklerinde dağın arka tarafından inmişler. Ellerinde bidonlarla ve Willi, Başçavuş Schubert'e, 'Tuvalete gitmem lazım,

Başçavuşum!' demiş. 'Yapacak bir şey yok, git o halde,' demiş Başçavuş. Ama Willi yapmaya fırsat bulamamış, gitmiş, pantolonunu indirmiş ve bom! Havan topu. Resmen pantolonunu onlar çekmek zorunda kalmış. Sol kolu yaralanmış, sağ eliyle sol kolunu tutuyormuş ve sardırmak için o şekilde kaçmış, pantolon aşağıda. Gülmekten ölmüşler, hepsi, Başçavuş Schubert de gülmüş." Son cümleyi neredeyse özür dilercesine ekledi, sanki kendi gülmesini bağışlatmak ister gibi; çünkü şimdi o da gülüyordu...

Fakat yaşlı olan gülmedi.

"Işık," diye aksilendi yüksek sesle, "çabuk kibritleri ver, ışık!" Kibriti yakarken kendi kendine lanet okudu: "Eğer yaralanmıyorsam hiç olmazsa ışık olmalı. Eğer savaşçılık oynamak istiyorlarsa hiç olmazsa mum sağlamalılar. Işık! Işık!" Tekrar bağırdı ve tekrar bir sigara yaktı.

Genç olan doğrulmuştu ve dizlerinin üstünde tuttuğu yağlı bir konserve kutusunun içindekileri kaşıklıyordu. Bu şekilde sarı ışıkta sessizce yan yana çömeldiler. Yaşlı olan hırsla sigarasını tüttürdü, genç olan şimdi yağdan epey parlıyordu: Çocuksu yüzünün tamamı yağ içindeydi, keçeleşmiş saçlarının neredeyse bütün uçları ekmek kırıntısı doluydu. Sonra genç olan bir lokma ekmekle kutuyu sıyırmaya başladı.

Aniden ortalık sessizleşti: Yağmur dinmişti. İkisi de hareketsiz kalıp birbirlerine baktılar: yaşlı olan elinde sigarayla, genç olan elinde titreyen parmaklarıyla tuttuğu ekmekle. Müthiş bir sessizlik hâkimdi, ancak biraz soluklandıktan sonra hâlâ brandanın bir yerlerinden yağmur suyu damladığını işittiler.

"Lanet olsun," dedi yaşlı olan, "nöbetçi hâlâ duruyor mu acaba? Hiçbir şey duyulmuyor." Genç olan ekmek parçasını ağzına sokarak konserve kutusunu yanına samanların arasında fırlattı.

"Bilmem," dedi genç olan, "nöbet bize geçtiğinde haber vereceklerdi ya.."

Yaşlı olan çabucak doğruldu. Mumu üfleyerek söndürdü, çelik miğferi başına geçirip örtüyü açtı. Delikten içeriye dolan ışık değildi. Sadece serin, nemli bir karanlık; sonra yaşlı olan sigarayı fırlatıp attı ve başını dışarıya çıkardı.

"Kahrolası," diye homurdandı dışarıdan, "hiçbir şey görünmüyor. Hey!" diye bağırdı sesini biraz yükselterek. Sonra kara başını tekrar geri çekerek sordu: "Bir sonraki siper nerede ki?"

Genç olan etrafı yoklayarak doğrulup deliğin ağzında diğerinin yanında durdu.

"Sessiz ol," dedi yaşlı olanı aniden sert ve alçak bir sesle. "Ortalıkta bir şey sürünüyor."

Ön tarafa doğru baktılar. Sessiz karanlığın içinden gerçekten de sürünen bir insanın çıkarttığı ses duyuluyordu ve aniden o kadar tuhaf bir çıtırtı çıktı ki ikisi birden irkildi: Sanki birisi, canlı bir kediyi duvara çarpmış gibi bir sesti bu, kırılan kemiklerin sesi.

"Lanet olsun," diye söylendi yaşlı olan, "burada bir terslik var. Nöbetçi nerede duruyor?" – "Orada," dedi genç olan ve karanlıkta aranarak diğerinin elini tutup sağa doğrulttu. "Orada," dedi, "siper de orada zaten."

"Dur," dedi yaşlı olan, "her ihtimale karşı tüfeği al."

Ön taraftan yine korkunç bir çıtırtı geldi, sonra sessizlik ve birinin sürünme sesi.

Yaşlı olan el yordamıyla çamurda ilerledi, bazen olduğu yerde kalıp yavaşça kulak kesilerek birkaç metre sonra nihayet kalın bir sesin mırıltısını duyuncaya kadar ilerledi, ardından yerden gelen çok hafif bir ışık pırıltısı gördü, el yordamıyla girişi bulup seslendi: "Hey, arkadaş!"

Ses kesildi, ışık söndü ve bir örtü çekilince karanlıkta yerden bir insan başı bitti.

"Ne var?"
"Nöbetçi nerede?"
"Orada – işte."
"Nerede?"
"Hey, hop... yeni gelen... hey!"
Bir cevap gelmedi, sürünme sesi artık duyulmuyordu, artık hiçbir şey duyulmuyordu, önlerinde sadece karanlık vardı, sessiz bir karanlık. "Lanet olsun, bu garip," dedi yerden biten adamın sesi. "Hey... hey... burada duruyordu, siperin hemen birkaç adım ötesinde..."
Kendini yukarı çekti, şimdi ona seslenenin yanında duruyordu. "Ötede biri sürünüyor," dedi az önce gelmiş olan, "bundan eminim. Domuz şimdi kıpırdamıyor."
"Bir bakalım," dedi yerden bitmiş olan. "Bakalım mı?"
"Hımm, her halükârda burada bir nöbetçi olmalı."
"Sıra sizde."
"Evet, ama..."
"Sessiz ol!"
Ötede yine birinin süründüğü işitildi, yirmi adım kadar ileride olmalıydı.
"Kahrolsun," dedi yerden bitmiş olan, "haklısın."
"Belki dün geceden canlı kalan ve sürünerek kaçmaya çalışan biridir."
"Veya yeni gelendir."
"Peki ya nöbetçi, lanet olsun!"
"Gidelim mi?"
"Evet."
İkisi birden aniden yere çökerek çamurun üstünde sürünerek ilerlediler. Aşağıdan, solucan gözünden bakınca her şey farklı görünüyordu. Yüzeydeki her küçük eğim ardında garip bir şeyin –biraz daha açık tonda bir karanlığın, gökyüzünün– göründüğü bir tepeye dönüşüyordu. Tabancaları ellerinde çamurun içinde sürünerek metre metre ilerlediler.

"Hay aksi," dedi yerden biten, "dün akşamdan kalma bir İvan."

Az sonra diğeri de bir cesede çaptı, güdük, kurşun gibi bir külçe, sonra aniden sessizleşip nefeslerini tuttular: O çıtırtı yine çok yakınlarındaydı, sanki birinin çenesine sıkı bir yumruk yerleştiriliyormuş gibi. Sonra nefes nefese kalmış birinin sesini duydular.

"Hey," diye seslendi yerden biten, "kim var orada?"

Seslenmesinin üstüne her türlü ses kesildi, havada sanki nefes kesilmesi gibi bir şey vardı, sonra çok tereddütlü bir ses duyuldu: "Benim..." – "Kahrolası, ne arıyorsun orada, bizi delirtmek mi istiyorsun hayvan herif!" diye bağırdı yerden biten. "Bir şey arıyorum," dedi ilerideki ses tekrar.

Şimdi ikisi de sesin geldiği yöne doğru gidiyorlardı.

"Bir çift ayakkabı arıyorum," dedi ses ama artık yanındaydılar zaten. Gözleri tekrar karanlığa alışmıştı, şimdi boylu boyunca yatan cesetleri görüyorlardı, on veya on iki tane, ağaç kütükleri gibi, kara ve kıpırtısız uzanıyorlardı ve nöbetçi bu kütüklerin birinin başına çömelmiş ayaklarıyla uğraşıyordu.

"Nöbet yerinde durman gerekir," dedi yerden biten.

Yerden biteni dışarı çağırmış olan diğeri yıldırım gibi yere çökerek ölünün yüzüne eğildi. Yere çömelmiş olan şimdi aniden ellerini yüzüne götürüp çok alçak sesle bir hayvan gibi inledi.

"Ah!" dedi yerden biteni çağırmış olan ve sonra alçak sesle devam etti: "Senin dişe ihtiyacın var herhalde, altın dişlere, ha?"

"Ne?" dedi yerden biten ve çömelmiş olan daha güçlü inlemeye başladı.

"Ah," dedi diğeri tekrar, sanki bütün dünyanın ağırlığı göğsüne çökmüş gibiydi.

"Diş mi?" diye sordu yerden bitmiş olan ve sonra o

da yıldırım gibi yerde çömelenin yanına eğilerek elinden bir kumaş keseyi çekip aldı.

"Ah!" dedi o da ve bir insanın duyabileceği tüm dehşet bu seste ifade buldu.

Yerden biteni çağırmış olan arkasını döndü, çünkü yerden biten şimdi tabancasını aşağıda çömelenin kafasına dayamıştı ve tetiği çekti.

Silah sesi dağıldığında, "Dişler," diye mırıldandı, "altın dişler."

Çok ağırdan alarak geri dönerken ölülerin bulunduğu bölgeden geçerken iyice dikkat ettiler.

"Sizin sıranız," dedi yerden biten tekrar toprağın altında gözden kaybolmadan önce.

Diğeri, "Evet," dedi sadece ve o da toprağın altında gözden kaybolmadan önce çamurda ağır ağır sürünerek geri döndü.

Genç olanın hâlâ uyumadığını anladı; birisi uyuyamadığında duyulan o anlamsız hışırtı işitiliyordu yine.

"Mumu yak," dedi alçak sesle.

Sarı ışık yine parlayarak küçük kovuğu hafiften aydınlattı.

Yaşlı olanın yüzünü gördüğünde, "Ne oldu?" diye dehşetle sordu genç olan.

"Nöbetçi gitti, yukarı çıkmalısın."

"Tamam," dedi çocuk, "lütfen bana saati ver de diğerini uyandırabileyim."

"Al."

Diğeri samanların üzerine çömelip bir sigara yaktı, palaskasını takan, kaputunu giyen, el bombasının pimini açan ve sonra makinelinin cephanesini kontrol eden gence düşünceli düşünceli baktı.

"Evet," dedi ufaklık sonra, "hoşça kal."

"Hoşça kal," dedi yaşlı olan ve mumu üfleyip söndürerek toprağın içinde karanlıkta tek başına kaldı...

PETÖCKİ'DE KAFAYI BULMAK

Asker nihayet sarhoş olduğunu hissetti. Aynı anda da hesabı ödemek için cüzdanında tek pfennig olmadığını tüm berraklığıyla hatırladı. Düşünceleri de gözlemleri gibi kristal netliğindeydi, her şeyi apaçık görüyordu; şişman meyhaneci kadın tezgâhın arkasında loşlukta oturmuş miyop gözleriyle çok dikkatli bir şekilde tığ işi yapıyordu, bu arada da çarpıcı bir Macar bıyığı bırakmış olan adamla alçak sesle sohbet ediyordu. Kadının görünümü kaba ve son derece Almanken sanki askerin bir Macar kadın tahayyülünü gerçekleştirmiş gibi biraz fazla edepli ve hareketsizken adam, gerçek ve çekici bir Puszta-Paprika opereti sanatçısı yüzüne sahipti. Aralarında konuştukları dil kulağa hem guruldar gibi, hem anlaşılmaz; hem tutkulu, hem de yabancı ve güzel geliyordu. Mekânda, dışarıdaki ağaçlıklı istasyon yolunun sık kestanelerinin verdiği yoğun yeşil loşluk hâkimdi: absenti hatırlatan ve enfes bir rahatlık veren yoğun, muhteşem bir loşluk. O müthiş bıyığa sahip olan adam bir iskemleye yarı yarıya tünemiş, tezgâha yaslanarak iyice yayılmıştı.

Asker, devrilmeden tezgâha kadar gidemeyeceğinin farkında olarak bütün bunları dikkatle gözlemledi. "Çivi çiviyi söker," diye düşündü, sonra yüksek sesle gülerek "Hey!" diye bağırdı, meyhaneci kadına bardağını uzattı

ve Almanca konuştu: "Bir tane daha." Kadın sandalyesinden acele etmeden kalktı, aynı şekilde acele etmeden elindeki tığ işini bıraktı ve elinde karafla gülerek askere yaklaşırken Macar da o tarafa dönüp askerin göğsündeki nişanı inceledi. Badi badi yaklaşan kadının eniyle boyu birdi, yüzünde saf bir ifade vardı ve kalbinden hasta gibi görünüyordu. Burnuna aşınmış siyah bir kordonun ucunda kalın bir kelebek gözlük oturtmuştu. Onun da ayakları ağrıyor gibiydi; bardağı doldururken bir ayağını kenarlığa ve diğer elini tezgâha dayadı; sonra okkalı bir Macarca deyiş söyledi, "Şerefe" veya "Sağlığına" gibi bir anlama geliyordu mutlaka ya da yaşlı kadınların askerlere yönelttikleri türden anaçça öylesine bir şefkat sözcüğüydü sadece...

Asker dudaklarının arasına bir sigara yerleştirdi ve içkisinden iri bir yudum aldı. Meyhane, gözlerinin önünde dönmeye başladı; şişman meyhaneci kadın mekânın bir noktasında asılmış gibi eğri duruyordu, paslanmış eski tezgâh şimdi dikey görünüyor ve az miktarda içen Macar, tepede bir yerlerde özel numaralar öğretilmiş bir maymun gibi dönüp duruyordu. Bir an sonra her şey diğer tarafa yan yattı, asker kahkaha attı, "Şerefe!" diye bağırarak bir yudum daha aldı, sonra bir yudum daha ve yeni bir sigara yaktı.

O sırada kapıdan içeriye başka bir Macar girdi, şişman, kısa boyluydu, soğan şekilli kurnaz bir yüzü ve sadece üst dudağının üzerinde incecik bir bıyığı vardı. Derinden bir soluk bıraktı, kasketini bir masanın üstüne fırlatarak bar tezgâhının başına çöktü. Meyhaneci kadın ona bira verdi...

Üçünün hafif sesle sohbetleri muhteşemdi, başka bir dünyanın kıyısından sessiz bir uğultu gibiydi. Asker iri bir yudum daha aldı; bardağı boşalmıştı ve şimdi her şey tekrar eski yerine dönmüştü. Asker neredeyse

mutluydu, tekrar bardağını kaldırıp gülerek, "Bir tane daha," dedi.

Kadın bardağını doldurdu.

"Şimdi aşağı yukarı on bardak şarap içmiş oldum," diye düşündü asker, "artık kesmeliyim, öyle harika kafayı buldum ki kendimi neredeyse mutlu hissediyorum." Yeşil loşluk yoğunlaştı, artık meyhanenin daha uzak köşelerini arkasını göstermeyen adeta lacivert gölgeler doldurmuştu. "Şimdi burada âşık çiftlerin olmaması ne yazık," diye düşündü asker. "Âşıklar için muhteşem bir yer burası, bu güzel yeşilli mavili loşluk. Dışarıda yeryüzünün herhangi bir yerinde şimdi aydınlıkta oturmak veya koşturmak zorunda olan bütün âşıklara yazık, şu meyhanede sohbet edip, şarap içip öpüşmek varken..."

"Aman Tanrım," diye düşündü asker, "şimdi burada müzik çalmalıydı ve bütün bu enfes mavili yeşilli loş köşeler âşık çiftlerle dolu olmalıydı ve ben, ben bir şarkı söylemeliydim. Hay aksi," diye düşündü, "hemen bir şarkı söylerdim. Çok mutluyum ve o çiftlere bir şarkı söylerdim, sonra savaşı hiç aklıma getirmezdim, şimdi hâlâ az da olsa şu boktan savaşı düşünüyorum. O zaman savaşı hiç düşünmezdim."

Aynı zamanda o sırada yedi buçuğu gösteren kol saatine baktı. Daha yirmi dakika zamanı vardı. Sonra buruk, serin şaraptan uzun ve derin bir yudum aldı ve sanki gözlerinin daha net görmesini sağlayan bir gözlük takılmış gibi hissetti kendini: Şimdi her şeyi daha yakın, daha net ve daha yoğun görüyordu ve içini harikulade güzel, neredeyse mükemmel bir sarhoşluk doldurdu. Şimdi tezgâhtaki iki adamın yoksul olduklarını görüyordu, işçi veya çobandılar, pantolonları yıpranmıştı, yüzlerinde yorgunluk vardı, o müthiş bıyığa ve soğansı kurnazlığa rağmen ikisi de korkunç mütevazı görünüyorlardı.

"Lanet olsun," diye düşündü asker, "o sırada buz gibi

havada ben yola çıkarken ne kadar kötüydü, her yer ne kadar aydınlık ve kar altındaydı, birkaç dakika zamanımız vardı ve sarılıp öpüşebileceğimiz tek bir köşe yoktu. *Her taraf aydınlık ve soğuktu...*"

"Bakar mısın!" diye seslendi meyhaneci kadına; sonra o yaklaşırken saatine baktı: Daha on dakika zamanı vardı. Kadın yarılanmış bardağını doldurmak istediğinde elini üstüne tutup gülerek başını salladı ve başparmağıyla işaretparmağını birbirine sürttü. "Hesap," dedi, "kaç pengö?"

Sonra yavaşça ceketini çıkardı ve balıkçı yaka harikulade gri kazağını üstünden sıyırarak masanın üstüne saatin önüne bıraktı. Ön taraftaki adamlar susmuşlar, ona bakıyorlardı, meyhaneci kadın da ürkmüş gibiydi. Masa tablasının üstüne sakınarak bir "14" yazdı. Asker elini onun tombul sıcak koluna dokundurarak kazağı havaya kaldırdı ve gülerek sordu: "Kaça?" Bu arada yine başparmağıyla işaretparmağını birbirlerine sürterek, "Pengö," diye ekledi.

Kadın başını sallayarak ona baktı, ama o omuz silkerek kadına işaretle parası olmadığını belirtti, sonunda kadın kazağı tutarak evirip çevirdi, hatta kokladı. Biraz burnunu kırıştırdı, sonra gülümsedi ve 14'ün yanına kurşunkalemle çabucak bir 30 yazdı. Asker onun sıcak kolunu bıraktı, başıyla onayladı ve kadehini kaldırarak bir yudum daha aldı.

Meyhaneci kadın tezgâha doğru gidip iki Macar'la gurul gurul konuşmaya başladığında asker ağzını açıp şarkı söylemeye başlayıverdi: "Strassburg'a giderken," ve birdenbire iyi söylediğini hissetti, hayatında ilk kez güzel şarkı söylüyordu ve aynı anda sarhoşluğunun yine arttığını, her şeyin yine sallandığını hissetti ve bu arada tekrar saate bakarak mutlu olmak için üç dakikası daha olduğunu görüp meyhaneci kadının masanın üzerine bı-

raktığı paraları cebine sokarken yeni bir şarkıya başladı: "Seni terk etmem gerek, Innsbruck..."

Şimdi meyhane son derece sessizdi, yorgun yüzlü, eskimiş pantolonlu adamlar ona doğru dönmüşlerdi, meyhaneci kadın da geri dönerken yolda durmuş bir çocuk gibi sessiz ve ciddi onu dinliyordu.

Sonra asker bardağındakini bitirdi, bir sigara daha yaktı ve artık hafiften sallanacağını hissetti. Ancak kapıdan çıkmadan önce tezgâhın üzerine bir kâğıt para bıraktı, iki adamı işaret ederek, "Benden içki," dedi ve sonunda kapıyı açıp istasyona giden ve içlerinde insanın vedalaşırken öpüşüp kucaklaşabileceği koyu yeşilli, lacivertli enfes gölgelerle dolu ağaçlıklı yola çıktığında üçü de arkasından baktılar...

MUMLAR MERYEM ANA İÇİN

Bu şehirde sadece geçici bir süre için kalıyordum. Akşama doğru belli bir saatte, muhtemelen dağıtımı için kafa patlattığımız bir ürünü satın almayı aklından geçiren bir firma temsilcisiyle buluşacaktım. Bu ürün mumdu. Elektrik sıkıntısının kalıcı bir durum olacağından yola çıkarak tüm paramızı muazzam miktarda mum üretmeye yatırmıştık; çok gayretli, tasarruflu ve dürüst davranmıştık ve biz derken karımı ve kendimi kastediyorum. Üreten bizdik, satan bizdik, yeniden satan bizdik, kutsanmış ticari düzenin tüm aşamalarında birlikteydik: Temsilci bizdik, işçi bizdik, dağıtan bizdik, fabrikatör bizdik.

Ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Bugün mum ihtiyacı yüksek değil. Elektrik kısıtlamaları kaldırıldı, çoğu mahzen de tekrar elektrikle aydınlatılmaya başladı, tüm gayretimizin, zahmetimizin, bütün sıkıntıların sonuna vardığımız anda, yani muazzam miktarda mum üretmeyi başardığımızda talep ortadan kalktı.

Şu ayin malzemelerinin dağıtımını yapan dinî mağazalarla ilişki kurma girişimlerimizden de sonuç alamadık. Bu mağazalar yeterince mum depolamışlardı, ayrıca süslemeli mumları bizimkilerden güzeldi, yeşil, kırmızı, mavi, sarı şeritlerle bezenmiş, içlerinden geçerek –Asklepios'un

çubuğa sarılı yılanı gibi– tırmanan ve aynı zamanda hem hatırlatıcı hem güzel bir görünüm sunan altın yaldızlı yıldızlarla süslenmişlerdi; hem de çeşitli kalınlık ve uzunluklardaydılar, oysa bizimkilerin hepsi aynı boy ve basit biçimdeydiler, boyları yarım arşın kadardı, düz, sarı ve süslemesizdiler, tek özellikleri sadeliğin güzelliğiydi.

Yanlış hesap yapmış olduğumuzu kabul etmek zorunda kaldık; ayin malzemeleri satan mağazaların pırıltılı mallarının yanında bizim mumlarımız fazlasıyla zavallı görünüyordu ve zavallı görünen bir şeyi de kimse satın almıyordu. Fiyat kırmaya hazır olmamız bile malımızın elden çıkmasını kolaylaştırmamıştı. Öte yandan yeni örnekler hazırlayıp üretecek paramız da yoktu elbette, elimizdeki partinin satışından elde ettiğimiz gelir hayatımızı sürdürmemize ve gittikçe artan giderleri karşılamamıza bile yetmiyordu, çünkü şimdi hakikaten ilgilenen veya ilgileniyormuş gibi görünen yeni müşteriler bulmak için seyahat etmek, sürekli yeniden fiyat kırmak zorundaydım ve elimizde kalan büyük miktardaki malı ziyan edip başka işlerden para kazanmaktan başka çaremiz kalmayacağını biliyorduk.

Beni bu şehre, makul fiyattan büyük miktarda mal almaya hazır olduklarını ima eden bir büyük şirket temsilcisinin mektubu getirmişti. Ona inanacak kadar budalalık edip uzun bir yolculuk daha yapmış ve adamı ziyaret etmiştim. Evi ihtişamlı, lüks, masraftan kaçınılmadan döşenmişti ve beni başında karşıladığı büyük ofis kendi branşında para getiren mallardan her türlü örnekle tıklım tıklım doluydu. Koca raflar dolusu alçıdan Maria-Theresia ve Yusuf heykelleri, Meryem'ler ve yüreği kanayan İsa'lar, alçı kaidelerinde çeşitli dillerde gösterişli harflerle Madeleine, Maddalena, Magdelena yazan saf bakışlı, sarı saçlı günah çıkartanlar; kısmen veya bütün olarak balmumundan ya da alçıdan ahırlar, öküzler, eşek-

ler, Bebek İsalar, her yaştan çobanlar ve melekler: bebek, çocuk, genç, yaşlı; üstlerinde altın veya gümüş yaldızdan şükürler yazılı alçıdan palmiye yaprakları, zevklisiyle zevksiziyle çelikten, alçıdan, bakırdan ve topraktan kutsal su kapları vardı.

Kırmızı yüzlü neşeli bir adam olan satış temsilcisi bana yer göstererek önce yapmacık bir ilgiyle puro ikram etti. Bu üretim alanına nasıl girdiğimizi ona anlatmamı istedi ve bize savaştan geriye, karımın tahrip edilen evimizin önünde yanan bir kamyondan kurtardığı ve sonradan kimsenin sahiplenerek geri istemediği koca bir stearin yığınından başka bir şey kalmadığını anlattıktan ve puromun yaklaşık dörtte birini içtikten sonra adam hiçbir geçiş yapmadan aniden şunları söyledi: "Sizi buraya kadar çağırdığım için üzgünüm ama fikrimi değiştirdim." Birdenbire benzimin solması ona tuhaf gelmiş olmalı. "Evet," diye devam etti, "gerçekten yürekten üzgünüm; ama tüm ihtimalleri ölçüp biçtikten sonra malınızın gitmeyeceği sonucuna vardım. Satmaz! Bana inanın! Üzgünüm!" Gülümsedi, omuz silkti ve elini uzattı. Puroyu söndürmeden bıraktım ve ayrıldım.

Bu arada hava kararmıştı ve şehre tamamen yabancıydım. Her şeye rağmen içimde belli bir rahatlama duysam da, kendimi sadece yoksul, kandırılmış, yanlış bir fikrin kurbanı olmuş değil, ayrıca korkunç şekilde gülünç duruma düşmüş hissediyordum. Belli ki ben yaşam mücadelesi denen şeyin altından kalkacak, üretici ve satıcı olacak kapasitede değildim. Mumlarımız gülünç denecek bir fiyata bile satılmıyordu, ayin malzemeleri piyasasında rekabet edemeyecek kadar kötüydü ve muhtemelen daha kötü mumlar satılırken biz hediye ederek bile onlardan kurtulamayacaktık. Karımla birlikte mum üretiminin sırrını keşfetmiş olsak bile ticaretin sırrını asla çözemeyecektim.

İçinde örneklerin bulunduğu ağır çantamı yorgun argın tramvay durağına sürükleyerek uzun süre bekledim. Yazdı, yumuşak ve berrak bir karanlık vardı. Dört yol ağızlarında lambalar yanıyor, insanlar akşam vakti dolaşıyorlardı, ortalık sessizdi; büyük yuvarlak bir çiçek tarhının kenarında duruyordum – yakında karanlık, boş işyerleri vardı – arkamda da küçük bir park; su şırıltısı duyuyordum ve arkama döndüğümde dik göğüslerinden küçük dereciklerin bakır bir havuza aktığı büyük, mermer bir kadın gördüm; üşüdüm ve yorgun olduğumu hissettim. Sonunda tramvay geldi, aydınlık kafelerden hoş bir müzik yayılıyordu, fakat istasyon ıssız ve sessiz bir mahalledeydi. Büyük, kara panoda eğer binersem bütün geceyi bekleme salonları, pislik ve otelsiz bir yerleşimin tren istasyonundaki berbat çorbalarla geçirmem koşuluyla beni iyi kötü eve ulaştıracak bir trenin kalkış saati okunuyordu. Geri dönüp istasyonun önündeki meydana gittim, gazlı sokak lambasının ışığında paramı saydım: 9 mark, yol parasından sonra birkaç pfennig artardı. Hep orada duruyorlarmış gibi görünen birkaç araba ve acemi erler gibi budanmış küçük ağaçlar vardı. "Uslu ağaçlar," diye aklımdan geçirdim, "iyi ağaçlar, söz dinleyen ağaçlar." Birkaç ışıksız binanın üzerinde beyaz doktor tabelaları görülüyordu, bir kafenin camından içerideki bir yığın boş koltuğun önünde abartılı hareketlerle, taşı etkilese bile bir insana dokunmayacak acıklı bir parça çalan bir kemancı gördüm. Sonunda kara bir kilisenin yanında yeşil boyalı bir tabela gördüm: Yatakhane. Hemen içeriye girdim.

Arkamda tramvayın daha iyi aydınlatılmış, daha hareketli mahalleye döndüğünü duydum. Giriş boştu, sağ tarafta içinde dört masa ve on iki sandalye bulunan bir odaya girdim; sol yandaki bir gömme tezgâhın üzerinde içlerinde bira ve meşrubat şişeleri bulunan teneke kasa-

lar vardı. Her şey temiz ve gösterişsiz görünüyordu. İnce kahverengi çubukların geçtiği duvara gül biçimli bakır çivilerle yeşil renkli kaba bir kumaş gerilmişti. Sandalyeler de kadife benzeri yumuşak ve yeşil bir kumaşla kaplanmıştı. Pencerelerdeki sarımsı perdeler sıkıca çekilmişti ve tezgâhın arkasındaki kanatlı pencere, bir mutfağın varlığına işaret ediyordu. Çantayı yere bıraktım, bir sandalye çekip oturdum. Çok yorgundum.

Burası çok sessizdi, tuhaf bir biçimde iş merkezinden uzakta bulunan istasyondan da sessizdi, görünmez bir faaliyetin hafif gürültüleriyle dolu boğucu, karanlık bir hol: kapalı gişelerin ardındaki, ahşap turnikelerin ardındaki faaliyet.

Ayrıca açtım da ve bu yolculuğun tümden yararsızlığı içimi çok daraltıyordu. Bu sakin gösterişsiz mekânda bir süre daha yalnız kalmaktan hoşnuttum. Sigara içmek isterdim, ama sigara bulamadım ve o büyük çapta ayin malzemesi işi yapan adamın purosunu orada bıraktığıma pişman oldum. Bu yolculuğun da sonuç vermemesinden sıkıntı duymakta haklı olmama rağmen içimde isim koyamadığım ve açıklayamadığım bir hafifleme duygusu güçleniyordu ama belki de dinî malzemeler sektöründen nihai olarak dışlandığım için içten içe son derece hoşnuttum.

Savaştan sonra boş durmamıştım, moloz taşımış, taş temizlemiş, duvar örmüş, kum taşımış, kireç getirmiş, başvurular yapmıştım, durmadan başvurular yapmıştım, kitaplar karıştırmış, o stearin yığınını itinayla değerlendirmiştim; bana deneyimlerini aktarabilecek herkesten bağımsız olarak mum üretme yöntemini bulmuştum, onlara eriyen balmumunun asaletini veren yumuşak bir sarıyla renklendirilmiş güzel, sade, iyi mumlar. Geçimimi sağlamak için, gayet güzel ifade ettikleri gibi para getirecek bir şeyler için her şeyi yapmıştım ve şimdi ke-

derli olmam gerekmesine rağmen kalkmış bütün çabalarımın tam bir başarısızlıkla sonuçlanmasından, nedenini bilmediğim bir sevinç duyuyordum.

Cimrilik yapmamış, karanlık deliklerde oturan insanlara mum hediye etmiştim, bütün zenginleşme fırsatlarına sırt çevirmiştim; açlıktan ölürken kendimi tutkuyla bu iş dalına adamıştım, fakat gösterdiğim ahlaklı davranışın ödüllendirilmesini beklemek yerine hiçbir ödüle layık olmadığım için neredeyse müsterihtim.

Ayrıca bir ucundan da şöyle düşünüyordum: Bir tanıdığımızın önerdiği gibi ayakkabı cilası üretseydik; ana maddeye başka malzemeler de karıştırıp, tarifler hazırlayıp, mukavva kutular alıp içlerini doldurmak belki daha iyi olacaktı.

Tam ben düşüncelerime dalmışken lokale bakan kadın içeriye girdi, zayıf yaşlıca bir kadındı, elbisesi yeşildi, tezgâhın üzerindeki bira ve meşrubat şişeleri gibi yeşil. Güler yüzle, "İyi akşamlar," dedi. Ben de karşılık verince sordu: "Buyurun?"

"Eğer boş odanız varsa bir oda."

"Elbette," dedi, "hangi fiyattan olsun?"

"En ucuzu."

"Üç buçuk."

"Tamam," dedik sevinerek, "yiyecek bir şeyler de var mı?"

"Tabii."

"Ekmek, biraz peynir ve tereyağı ve..." tezgâhtaki şişeleri bir bakışta gözden geçirerek, "biraz da şarap."

"Tabii," dedi kadın, "bir şişe?"

"Hayır, hayır! Bir kadeh – peki fiyatı ne?"

Tam tezgâhın arkasına geçmiş küçük pencerenin kanatlarını açmak için kancayı kaldırmıştı ki durdu, "Hepsi mi?" diye sordu.

"Evet, lütfen."

Tezgâhın altına uzandı, bloknot ve kurşunkalem çıkardı. Kadın ağır ağır yazıp hesaplarken ortalığa tekrar sessizlik hâkim olmuştu. Orada dururken tüm varlığından soğukluğuna rağmen huzur verici bir iyilik akıyordu. Ayrıca birkaç kez hata yaptığını görünce onu daha da sempatik buldum. Kalemleri yavaş yavaş yazdı, alnını kırıştırarak topladı, başını sallayarak üstünü çizdi, her şeyi yeni baştan yazdı, tekrar topladı, bu kez alnını kırıştırmadan, sonra elindeki gri uçlu kalemle sonucu alta yazarak alçak sesle bildirdi: "Altı yirmi, hayır pardon, altı."

Gülümsedim. "Tamam. Puronuz da var mı?"

"Elbette." Tekrar tezgâhın altına uzanarak bana doğru bir kutu tuttu. İçinden iki tane alıp teşekkür ettim. Kadın siparişi mutfağa ileterek salondan çıktı.

Tam o çıkmıştı ki kapı açıldı ve genç, zayıf bir delikanlı göründü, tıraşsızdı, üzerinde açık renkli bir yağmurluk vardı, arkasında kahverengimsi bir pelerin içinde şapkasız genç bir kız gördüm. İkisi de sessizce, neredeyse çekingenlikle yaklaştılar, alçak tonda bir "iyi akşamlar" diyerek tezgâha yöneldiler. Kızın aşınmış deriden alışveriş çantasını oğlan taşıyordu ve duruşunu korumaya, her gün kız arkadaşıyla birlikte otelde geceleyen bir erkeğin tutumunu ve cesaretini sergilemeye çalıştığı belli olsa da alt dudağının titrediğini ve uç vermiş sakallarının arasında ter damlacıklarının parladığını görebiliyordum. İkisi de orada dükkânda bekler gibi durdular. Şapka giymemeleri, tek eşyalarının alışveriş çantası olması onlara herhangi bir ara durağa varmış kaçaklar görünümü veriyordu. Genç kız güzeldi, canlı ve sıcak cildi hafifçe kızarmıştı ve serbestçe omuzlarına düşen gür, kahverengi saçları narin ayaklarına neredeyse fazla ağır geliyormuş gibi duruyordu; ağırlığını gereğinden daha sık bir bacağından diğerine aktararak tozlu siyah ayakkabılarını asabiyetle kıpırdatıyordu; düzensizce alnına düşen birkaç

perçemi hızla geri iten oğlanın küçük yuvarlak ağzında acılı, ama aynı zamanda mutlu bir kararlılık ifadesi görülüyordu. İkisinin de birbirlerine bakmaktan kaçındıkları belliydi, birbirleriyle konuşmuyorlardı da ve ben uzun uzadıya puromla ilgilenip, ucunu kesip, yakıp, kuruntuyla gözden geçirdikten sonra bir kez daha yakarak tüttürebildiğim için mutluydum. Bekleyişlerinin her ânı bir işkence olmalıydı, bunu hissediyordum, çünkü her ne kadar soğukkanlı görünse ve mutlu olduğu izlenimi verse bile kız da hâlâ hızla ağırlığını bir bacağından diğerine aktarıp mantosunu çekiştiriyor, oğlan da elini giderek sıklıkla artık geriye atacak saç olmayan alnına götürüyordu. Kadın nihayet tekrar ortaya çıktı, alçak sesle, "İyi akşamlar," dedi ve şişeyi tezgâhın üzerine koydu.

Derhal ayağa fırlayarak kadına, "Size zahmet olmasın, yardım edeyim mi?" dedim. Bana hayretle baktıktan sonra bardağı da koydu, tirbuşonu bana vererek genç adama döndü: "Buyurun?" Puroyu ağzıma yerleştirip tirbuşonu mantarın içinde döndürürken genç adamın, "İki oda alabilir miyiz?" diye sorduğunu işittim.

"İki mi?" diye sordu kadın, ben o anda mantarı çıkartıp yandan kızın iyice kızardığını gördüm ve oğlan alt dudağını daha sıkı dişleyerek ağzını doğru dürüst açmadan, "Evet, iki," dedi.

"Ah, teşekkürler," dedi kadın bana ve bardağımı doldurarak uzattı. Masama geri döndüm, küçük yudumlarla yumuşak içimli şarabı içmeye başladım ve yemeğimin gelmesiyle kaçınılmaz seremoninin daha da ertelenmemesini diledim.

Fakat bir deftere kayıt düşme, kâğıtların doldurulması ve mavimsi kimliklerin gösterilmesi, hepsi düşündüğümden daha çabuk halloldu; bir ara oğlan kimlikleri çıkarmak için deri çantayı açtığında içinde yağlı pasta külahlarını, buruşuk bir şapka, sigara paketleri, bir Bask

beresi ve yıpranmış, kırmızı bir cüzdan gördüm.

Bütün bu süre boyunca kız duruşunu korumaya çalıştı, kayıtsızca meşrubat şişelerini, yeşil kumaş kaplamayı ve gül biçimli çivileri seyretti, ama yüzünün kızarıklığı geçmedi ve sonunda her şey hallolduğunda ikisi de alelacele, selamsız sabahsız anahtarlarını alıp yukarı çıktılar. Az sonra pencereden yemeğim uzatıldı; kadın bana tabağımı getirdi ve birbirimize baktığımızda, beklediğim gibi gülümsemedi, aksine ciddiyetle öteye bakarak, "Afiyet olsun," dedi.

"Teşekkür ederim," dedim. Öylece durdu.

Ağır ağır yemeye başladım, ekmek, tereyağı ve peynir aldım. Hâlâ yanımda duruyordu. "Gülümseyin," dedim. Gerçekten de gülümsedi ve, "Elimden bir şey gelmiyor," dedi.

"Gelsin ister miydiniz?"

"Ah, evet," dedi hırsla ve yanımdaki bir sandalyeye oturdu, "isterim, bir şeyleri değiştirmek isterim. Ama iki oda istiyorsa, eğer tek oda isteseydi..." durakladı.

"Ee?" dedim.

"Eee," dedi öfkeyle, "onu kapı dışarı ederdim."

"Ne diye?" diye sorarak yorgunlukla son lokmayı ağzıma attım. Ses çıkartmadı. "Ne diye?" diye düşündüm, "Ne diye?" Dünya sevenlere ait değil miydi, geceler yeterince yumuşak değil miydi, başka kapılar açık değil miydi, belki daha kirlileri, fakat insanın ardından kapatabilecekleri. Boş bardağıma bakarak gülümsedim...

Kadın ayağa kalkmıştı, kalın defterini getirdi, bir yığın da form, sonra tekrar yanıma oturdu. Ben hepsini doldururken beni izledi, "meslek" hanesinde duraksayınca başımı kaldırıp onun gülümseyen yüzüne baktım. "Niçin duraksadınız?" diye sordu sükûnetle, "Bir mesleğiniz yok mu?"

"Bilmiyorum."

"Bilmiyor musunuz?"

"İşçi miyim, yolcu muyum, üretici miyim, işsiz miyim, yoksa sadece satış temsilcisi miyim, bilmiyorum... ama neyin temsilcisi..." sonra çabucak "temsilci" yazdım ve defteri geri verdim. Bir an için eğer isterse ona mum teklif etmeyi düşündüm, bir bardak şarap için yirmi veya bir puro için on tane, niçin vazgeçtim bilmiyorum, belki fazla yorgundum, fazla tembeldim, ama ertesi sabah yapmadığım için memnuniyet duydum. Sönmüş puromu yeniden yakarak kalktım. Kadın defteri kapatmış, kâğıdı arasına koymuş esniyordu.

"Yarın sabah kahve ister misiniz?" diye sordu.

"Hayır, teşekkür ederim, çok erken istasyona gideceğim."

Fakat ertesi sabah geç uyandım. Akşam yarım yamalak gördüğüm koridorda –koyu kırmızı halıyla kaplıydı– bütün gece ses olmadı. Oda da sessizdi. Alışkın olmadığım şarap bana uyku vermiş, aynı zamanda da neşelendirmişti. Pencere açıktı ve ben koyu mavi, sakin yaz göğüne baktım, karanlık olan sadece karşıdaki kilisenin damıydı; daha sağda şehrin ışıklarının renkli yansımasını gördüm, hareketli mahallenin uğultusunu duydum. Gazete okumak için puroyla yatağa uzandım, ama hemen uykuya daldım...

Uyandığımda saat sekizi geçiyordu. Binmeyi düşündüğü tren çoktan kalkmıştı ve uyanmadığıma pişman oldum. Yıkandım, tıraş olmaya karar verdim ve aşağıya indim. Küçük yeşil oda şimdi aydınlık ve şirindi, ince perdelerden güneş içeri giriyordu ve üzerinde ekmek kırıntıları, boş reçel kâseleri ve kahve ibrikleriyle kahvaltı masalarını görünce şaşırdım. Bu sessiz binadaki tek müşteri olduğum hissine kapılmıştım. Güler yüzlü bir kıza hesabımı ödeyip çıktım.

Dışarıda önce kararsızlık geçirdim. Kilisenin serin

gölgesi beni sarmaladı. Sokak dar ve temizdi; sağda misafirhanenin girişinin yanındaki fırın açılmıştı, vitrinde ekmekler ve sandviçler açık kahve ve sarımsı renkleriyle göz alıyordu, bir yerlerde ince, damlamış mavimsi bir süt çizgisinin önüne kadar gittiği bir kapının önünde süt güğümleri duruyordu. Yolun karşı tarafında kare taşlardan örülü yüksek kara bir duvar vardı sadece; yarım daire biçiminde kemerli yüksek bir kapının ardında yeşil bir çimenlik görerek oraya girdim. Bir manastır bahçesindeydim. Yeşil çimenliğin ortasında pencerelerinin çerçeve taşları dokunaklı bir beyazla badanalanmış, basık damlı eski bir bina, salkımsöğütlerin gölgesinde de taş lahitler vardı. Bir rahip çini döşeli yoldan kiliseye doğru ağır ağır yürüyordu. Yanımdan geçerken başını sallayarak selam verdi, ben de karşılık verdim ve o kiliseye girerken nedenini bilmeden peşinden gittim.

Kilise boştu. Eski ve süslemesizdi, elimi alışkanlıkla takdis kâsesine batırıp mihraba doğru diz kırdığımda mumların az önce sönmüş olmaları gerektiğini fark ettim, üstlerinden berrak havaya doğru ince kara bir duman tütüyordu; ortalıkta kimse yoktu, bu sabah başka ayin olmayacağı belliydi. Mihrabın önünde üstünkörü ve beceriksizce diz kıran siyah silueti istemeden gözlerimle takip ettim ve yan kanatlardan birinde gözden kaybolduğunu gördüm. Biraz daha yaklaşıp korkuyla olduğum yerde kaldım: Orada bir günah çıkartma hücresi vardı, dün akşamki genç kız önündeki bir sırada diz çökmüş, yüzünü ellerinin arasına almıştı ve bölmenin yan tarafında delikanlı duruyordu, görünüşe bakılırsa kayıtsızdı, bir elinde deri alışveriş çantası vardı, diğeri boştaydı ve mihraba doğru bakıyordu...

Şimdi bu sessizliğin içinde yüreğimin daha hızlı, daha şiddetli, tuhaf bir gerilimle atmaya başladığını duydum ve aynı zamanda delikanlının bana baktığını hisset-

tim; birbirimizin gözlerine baktık, beni tanıdı ve kızardı. Genç kız hâlâ yüzü elleriyle örtülü diz çöküyordu, mumlardan hâlâ zor görülür bir duman çizgisi yükseliyordu. Bir sıraya oturarak şapkamı yanıma koyup çantayı yere bıraktım... sanki ancak şimdi bir uykudan uyanıyormuşum, daha önce her şeyi –kilise, bahçe, sokak, kız, oğlan– sadece dışarıdan görmüşüm gibi bir duygu içindeydim, her şey kendimi dahil etmeden içinden geçtiğim bir kulisti sanki, ama şimdi mihraba bakarken delikanlının da günah çıkartmak istemesini diliyordum. Kendi kendime en son ne zaman günah çıkarttığımı sordum, yıllardan emin olamadım, kabaca bir hesapla yedi yıl geçmiş olmalıydı, fakat düşünmeye devam ettiğimde çok daha kötü bir şey fark ettim: Hiç günahım yoktu. O anda ne kadar samimiyetle arasam da günah çıkartmaya değecek bir günahımı bulamadım ve derin bir kedere kapıldım. Kirli olduğumu, yıkanması gereken şeylerle yüklü olduğumu hissettim, ama kaba, ağır, keskin ve net olarak günah diye adlandırılabilecek bir şeyi hiçbir yerde bulamıyordum. Yüreğimin atışı giderek şiddetleniyordu. Daha önce, akşam genç çifte gıpta etmemiştim, ama şimdi orada içtenlikle diz çökmüş, yüzünü hâlâ ellerinin arasında tutarak bekleyen siluet karşısında kıskançlık duyuyordum. Delikanlı da tümüyle tarafsız ve kıpırtısız olarak orada duruyordu.

Kendimi uzun süre açık havada kalmış bir damacana su gibi hissediyordum: Temiz, şöyle bir bakıldığında içinde görünen hiçbir şey yok: Kimse içine taş, pislik veya çöp atmamış, hali vakti yerinde bir evin holünde veya mahzeninde duruyor; tertemiz zeminde tek bir pürüz görünmüyor; her şey pırıl pırıl, sakin, ama ne var ki bu suya elinizi soktuğunuzda herhangi bir şekil, bir kalıp almayan adeta hacimsiz bir şey, akıl almaz tiksinçlikte ince bir pislik parmaklarınızın arasından kayıp gi-

diyor. Sadece varlığını hissediyorsunuz. Elinizi bu hatasız kabın daha da derinlerine daldırdığınızda dibinde bu adlandırılması mümkün olmayan, incecik, tiksinç şekilsizlikteki pisliği kalın ve kuşku götürmez bir tabaka halinde hissediyorsunuz; tertemiz havadan süzülmüş tarifi imkânsız incelikteki o kir zerrelerinin oluşturduğu yoğun, neredeyse kurşunsu bir tortu.

Dua edemedim, sadece yüreğimin atışlarını duyuyor ve kızın günah çıkartma hücresine girmesini bekliyordum. Sonunda ellerini kaldırdı, yüzünü bir an için avuçlarına yasladı, ayağa kalkıp ahşap hücreye girdi.

Delikanlı hâlâ kıpırdamıyordu. Kayıtsızlıkla, oraya dahil olmadan, tıraşsız, solgun, yüzünde hâlâ yumuşak ama sağlam bir kararlılık ifadesiyle öylece duruyordu. Kız geri geldiğinde çantayı aniden yere bırakarak hücreye girdi...

Ben hâlâ dua edemiyordum, bana seslenen veya içimden seslenen hiçbir ses yoktu, hiçbir kıpırtı yoktu, sadece yüreğim atıyordu ve sabırsızlığımı dizginleyemiyordum, çantayı bıraktım, koridoru geçerek hücrenin yan tarafındaki bir bankın önünde durdum. Genç kadın en ön sırada, hiç kullanılmamış, süslemesiz bir mihrabın içinde duran taş bir Meryem'in önünde diz çökmüştü. Tanrı'nın anasının yüzü kabaydı, ama gülümsüyordu, burnunun bir parçası eksikti, giysisinin mavi süslemeleri dökülmüştü ve üstündeki altın yıldızlar ancak daha açık lekeler halinde seçiliyordu; asası kırıktı ve kucağında tuttuğu çocuğun sadece başının arka tarafı ve ayaklarının bir kısmı vardı. Bedeninin orta kısmı kopmuştu ve Meryem bu torsoyu gülümseyerek kucağında tutuyordu. Bu kilisenin sahibi, yoksul bir tarikat olmalıydı.

"Ah, bir dua edebilsem!" diye yakardım. Kendimi, katı, yararsız, kirli, nedametten uzak hissediyordum, ortaya sürebileceğim bir günahım bile yoktu, sahip oldu-

ğum tek şey şiddetle atan yüreğim ve kirli olduğumun bilinciydi...

Delikanlı arkamdan gelip yanımdan geçerken bana sürtündü, ürktüm ve günah çıkartma hücresine girdim...

Kutsanıp hücreden dışarı gönderildiğimde ikisi de gitmişti. Rahip hücrenin mor perdesini yana çekti, küçük kapıyı açıp ağır ağır yürüyerek önümden geçip gitti; mihrabın önünde yine beceriksizce diz kırdı.

Onun gözden kaybolduğunu görünceye kadar bekledim, sonra hızla koridordan geçtim, ben de diz kırdım, yan kanattaki çantamı alarak açtım: Hepsi oradaydı, karımın narin elleriyle bağlanmış duruyorlardı, ince, sarı, sade; Meryem'in üzerinde durduğu soğuk süslemesiz kaideye bakıp ilk kez çantamın daha dolu olmayışına esef ettim. Sonra ilk desteyi alarak bir kibrit yaktım...

Bir mumu diğerinin ateşinden yakarak hepsini, erimiş sıcak mumu hemen donduran soğuk taş kaideye diktim, bütün levha huzursuzca titreşen ışıklarla dolana ve çantam boşalıncaya kadar bütün mumları diktim. Çantayı bıraktım, şapkamı başıma geçirdim, mihrabın önünde bir kez daha diz kırdım ve gittim; sanki kaçar gibi bir halim vardı...

Ancak ağır ağır istasyona yürürken bütün günahlarım aklıma geldi ve yüreğim her zamankinden daha da hafifledi...

LEVAZIMCILAR

Göğün karanlık kubbesinde yıldızlar kurşuni gümüşten donuk noktalar gibi duruyordu. Görünürdeki karmaşada birden bir hareket başladı; yumuşak bir ışıkla parlayan noktalar birbirlerine yaklaştılar ve yukarı bakan yayının iki ucunda daha parlak birer yıldızın bulunduğu sivri bir kemer biçimini aldılar. Tam bu hoş mucizenin farkına varmıştım ki yayın uçlarındaki yıldızlar çözülüp iki nokta halinde yavaş yavaş aşağıya doğru kaymaya başladılar ve sonsuz karanlığa gömüldüler. İçimde bir korku uyandı ve giderek yayıldı, çünkü şimdi peş peşe biri sağdan biri soldan ayrılan ikişer yıldız onları izleyerek aşağıya doğru düşüyordu, bazen cızırdayarak söndüklerini duyar gibi oluyordum. Böylece hepsi peş peşe aşağıya düştüler, ikişer ikişer mat pırıltılı bir çift oluşturdular, ta ki sivri kemer biçimli yayı tutan şu daha parlak yıldız yukarıda tek başına kalıncaya kadar. Bana sanki o titriyor, sallanıyor, tereddüt ediyormuş gibi geldi... sonra o da battı, ağır ağır ve törensi, ezici bir resmiyetle; o karanlık dibe yaklaştıkça içimdeki korku korkunç bir sancı gibi bir o kadar kabardı ve bütün korkuma rağmen artık mutlak karanlığı görmeyi merakla beklediğim ve büyük yıldızın dibe vardığı anda karanlık müthiş bir gümbürtüyle çatladı...

...Uyandığımda beni uyandıran gerçek patlamanın titreşimlerini hâlâ duyuyordum. Yamacın bir kısmı başıma ve omuzlarıma yığılmıştı ve bombaların soluğu sessiz ve karanlık havada hâlâ için için duyuluyordu. Üstümdeki döküntüyü temizledim ve çadır bezini üstüme çekip bir sigara yakmak için öne doğru eğildiğimde Hans'ın esnemesini duyunca onun da uyumakta olduğunu ve şimdi uyandığını anladım; bileğindeki rakamları fosforlu saati bana doğru uzatarak alçak sesle konuştu: "Şeytanın ta kendisi kadar dakik, saat saniye saniyesine iki, gitmelisin." Çadır bezinin altında başlarımızı birbirine yaklaştırdık. Kibriti Hans'ın piposuna doğru tutarken zayıf ve tarif edilmez kayıtsızlıktaki yüzüne şöyle bir baktım.

Konuşmadan tütünümüzü içtik. Karanlıkta cephane taşıyan birtakım araçların zararsız homurtusundan başka bir şey duyulmuyordu. Sessizlik ve karanlık birbirinin içinde erimiş ve muazzam bir ağırlık gibi ensemize çökmüştü sanki...

Sigaram bittiğinde Hans tekrar alçak sesle konuştu: "Artık gitmelisin ve onu almayı unutma, ön tarafta eski uçaksavar mevzisinde duruyor." Ve ben zahmetle deliğimden dışarı süründüğümde sözlerine devam etti: "Bir çadır bezinin içinde, yarım."

Habercilerin ve levazımcıların aylardır gide gele açtıkları keçiyoluna varıncaya kadar altüst olmuş toprağın üzerinde ellerim ve ayaklarımla çabalayarak ilerledim. Tüfeğimi asmış ve eski bez torbayı elimle çantaya sıkıştırmıştım. Birkaç yüz adım yol aldıktan sonra karanlıkta daha koyu lekeleri ayırt ettim; ağaçlar ve bina kalıntıları ve sonunda eski uçaksavar mevzisinin yarı yıkık barakasını gördüm. Diğerlerinin seslerinin duyulup duyulmadığını anlamak için korkuyla kulak kabarttım, fakat daha yakına gelip de toprağın içinde, topun durduğu karanlık,

dörtgen deliği gördüğümde hâlâ bir şey duymuyordum, ama gecenin içinde eski cephane sandıklarının üzerine iri, sessiz kuşlar gibi tüneyen diğerlerini gördüm ve birbirleriyle tek kelime konuşmamaları içime tarifsiz bir sıkıntı verdi. Ortalarındaki çadır bezinin içinde, giyim deposundan aldığımız donanımı taşımaya ve içindeki naftalin kokan tiksinç eşyaları barakalarımızda tasnifleyip üzerlerimize denemeye alışkın olduğumuz çıkınlara benzer bir çıkın vardı. O gece savaşın orta yerinde, kışladaki alışkanlıkların hiçbir zaman olmadığı kadar net ve somut bir biçimde aklıma gelmiş olması tuhaftı ve ben ürpererek şimdi şekilsiz bir kütle olarak çadır bezinin içinde duran şeyin, bir zamanlar böyle bir çıkını giyim deposundan aldığında hepimiz gibi terslenmiş olduğunu düşündüm.

"İyi akşamlar," dedim alçak sesle ve anlaşılmaz bir mırıltıyla karşılık aldım.

Ben de oralarda bir yere, uçaksavarcılar telaş ve korkuyla kaçarken nasıl bıraktılarsa o şekilde aylardan beri ortalıkta sürünen ve bir kısmı hâlâ dolu olan karton cephane kutularının üstüne çömeldim.

Kimsede bir kıpırtı olmadı. Hepimiz ellerimiz ceplerimizde öylece oturuyor, düşünüp duruyor ve bekliyorduk, muhtemelen her birimiz ortamızda duran o sessiz ve karanlık çıkına zaman zaman bir göz atıyordu. Sonunda haberci ayağa kalkarak sordu:

"Gidelim mi?"

Cevap vermek yerine hepimiz doğrulduk, orada çömelip durmak öylesine anlamsızdı, hiçbir şey kazandırmıyordu; burada çömelip durmuşuz veya kendi deliklerimizde, hiçbir şeyi değiştirmiyordu, hem ayrıca bugün çikolata gelecekti, belki de şnaps, karavana dağıtımına olabildiğince çabuk yetişmek için yeterince neden vardı.

"Birinci grup kaç kişi?"

"Beş," diye yanıtladı donuk bir ses.

"İkinci?"

"Altı."

"Ya üçüncü?"

"Dört," diye yanıtladım.

"Biz iki kişiyiz," diye hesapladı haberci alçak sesle, "eh, yirmi bir diyelim ha? Şnaps verecekler herhalde."

"İyi."

İlk olarak haberci çıkının yanına yanaştı, eğildiğini gördük, sonra konuştu: "Herkes bir ucundan tutsun, o genç bir piyade, yarım bir piyade."

Bizler de eğildik, her birimiz çadır bezinin bir ucundan tuttu, sonra haberci, "Haydi," deyince doğrulduk ve ileriye, köyün sınırına doğru sürüklemeye başladık...

Her ölü toprak gibi ağırlaşır, ama bu yarım ölü kurşun gibiydi. Kâinatın bütün acılarını ve yükünü emmişti sanki. Nefes nefese kaldık, oflayıp pufladık ve anlaşmak için tek kelime etmeden daha otuz adım gitmeden tekrar yere bıraktık.

Aralar giderek kısaldı, yarım piyade giderek ağırlaştı da ağırlaştı, sanki durmadan ilave yük alıyordu. Bana bu yükün altında yeryüzünün ince kabuğu kırılacakmış ve çıkını bitkinlikle yere bıraktığımızda ölüyü tekrar kaldırmayı başaramayacakmışız gibi geliyordu. Ayrıca çıkının alabildiğine büyüdüğü duygusuna kapılıyordum. Diğer uçları tutan üç kişi gözüme sonsuz uzaklıktaymışlar gibi görünüyordu, seslensem sesimin ulaşamayacağı uzaklıkta. Kendim de büyüyordum, ellerim devleşmiş, başım iğrenç şekilde büyümüş, fakat ölü, ölü çıkını, sanki bütün savaş meydanlarının, bütün savaşların kanını içine çeken canavar bir hortum gibi kabarmıştı.

Bütün ağırlık ve ölçü yasaları geçersizleşti ve sonsuza doğru genişledi, gerçeklik denen şey, onunla alay eden başka bir gerçekliğin karanlık ve tekinsiz yasalarıyla dağılıp gitti.

Yarım piyade, kurşundan kanı emen canavar bir sünger gibi şişti de şişti. Bedenimden soğuk terler fışkırarak haftalardır üstümde biriken o tiksinç kirle karıştı. Kendi kokum burnuma leş kokusu gibi geldi...

Piyadeyi sürükleyip dururken, hepimizi belli bir anda tekrar bir ucundan tutmak için aynı ölçüde baskı altına alan o tuhaf dürtüye boyun eğerek, evet, dünyanın yükünü gittikçe daha kısa aralıklarla mola vererek köye doğru sürüklerken durmadan büyüyen çıkından yayılan bir zehir gibi içime geçen dehşetli bir korkuyla adeta bilincimi kaybettim. Artık hiçbir şey görmüyor ve hiçbir şey duymuyordum, ama yine de sürecin her ayrıntısının farkındaydım...

Atışı ve merminin yaklaşırken çıkardığı sesi duymadım; patlama, yarı bilinçle hissettiğim hayalsi işkencenin tüm dokularını parçaladı, uzaklarda bir yerde bir tepenin yamacında patlamanın yankısı çoğalan kahkahalar gibi büyürken boş ellerle boşluğa baktım; önümde, sanki etrafı dağlarla çevrili bir ovaya hapsolmuş gibi arkamda ve her iki yanımda o tuhaf, tiz gülüşlü yankıyı duyuyordum ve ses kulaklarımda bir alçalıp bir yükselerek kışlanın duvarlarına tırmanan o vatan türkülerinin metalsi tangırtısı gibi tınlıyordu. Adeta kimliksiz ve mütecessis bir gerilimle bedenimin bir yerlerinde bir acının baş göstermesini veya sıcak kanın akışını hissetmeyi bekledim; hiç, hiçbiri olmadı; fakat aniden bir boşluğun kenarına bastığımı, ayaklarımın ön yarısının boşlukta olduğunu fark ettim ve bir yetişkinin uyanık merakıyla aşağıya baktığımda ayaklarımın dibinde etrafımdaki karanlıktan da karanlık bir çukur gördüm...

Cesaretle çukurun dibine doğru ilerledim, ama düşmüyordum, kaymıyordum; gökkubbenin artık eksiksiz karanlığı içinde olağanüstü yumuşak toprağın üzerinde ilerledim de ilerledim. Böyle yürümeye devam eder-

ken levazım başçavuşuna kaç kişi bildirmem gerektiğini düşünüyordum, yirmi bir mi, on yedi mi, yoksa on dört mü... o sırada büyük, sarı, parlak yıldız karşımda yükseldi ve gökkubbeye iyice yerleşti ve hafif pırıltılarıyla diğer yıldızlar da çiftler halinde buluşarak bu kez bir üçgen halinde birleştiler. O zaman başka bir noktaya varmış olduğumu anlayarak gerçeğe uyanın dört ve bir yarım bildirmek olacağını düşündüm ve gülümseyerek kendi kendime, dört buçuk, dediğimde gür ve sevecen bir ses konuştu: Beş!

HAYDİ, KALKSANA, KALK NE OLUR...

Kabaca çatılmış haçın üzerindeki adı artık okunmuyordu; tabutun mukavva kapağı çoktan dağılmıştı ve birkaç hafta önce bir tümseğin bulunduğu yerde şimdi, içinde çürümüş pis çiçeklerin, solmuş kurdelelerin çam iğneleri ve kuru dallarla karışıp iğrenç bir kütle oluşturduğu bir çukurluk vardı. Mum artıkları çalınmış olmalıydı...

"Haydi, kalksana," dedim alçak sesle, "kalk ne olur," ve gözyaşlarım yağmura, haftalardır yağıp duran yağmurun tekdüze mırıltısına karıştı.

Sonra gözlerimi yumdum: Dileğimin yerine getirilebileceğinden korktum. Kapalı gözkapaklarımın ardında, onun göğsünün üzerinde bulunması gereken ve üzerinden akıp tabutun içine giren soğuk ve arsız ıslak toprak yığınıyla ağırlaşıp kırılmış mukavvayı şimdi net olarak görüyordum.

Pis mezar süslerini yapışkan topraktan ayırıp çıkarmak için eğildim, o anda birdenbire arkamda bir gölgenin yerden bittiğini hissettim, üstü örtülmüş bir ateşten bazen ani bir alevin yükselmesi gibi beklenmedik ve şiddetli.

Telaşla haç çıkarttım, çiçekleri elimden attım ve hızla çıkışa yöneldim. Sık çalılarla çevrili dar geçitler yoğun karanlık doluyordu ve anayola vardığımda ziyaretçileri mezarlıktan ayrılmaya davet eden çanın sesini duy-

dum. Ne var ki hiçbir yerde bir adım sesi duymuyor, hiç kimseyi görmüyor, sadece arkamda beni izleyen şekilsiz, ama sahici gölgeyi hissediyordum...

Adımlarımı hızlandırdım, gıcırdayan paslı kapıyı ardımdan kapattım, üzerinde devrilmiş bir tramvay vagonunun patlamış karnını yağmura açtığı yuvarlak tarhı geçtim; yağmurun lanetli yumuşaklığı teneke gövdenin üzerinde tıngırdıyordu...

Yağmur suyu çoktan ayakkabılarımın içine geçmişti, ama ben ne soğuk ne de ıslaklık hissediyordum, dizginsiz bir ateş kanımı uzuvlarımın en uç noktalarına kadar sürüyordu ve arkamdan soluğunu hissettiren korkunun içinde hastalığın ve kederin verdiği o tuhaf hazzı duyuyordum...

Bacalarından acınası duman şeritlerinin yükseldiği, derme çatma bir serserilikle örülmüş çitlerin kara toprak parçalarını çevrelediği perişan kulübelerin arasından, karanlıkta sallanır gibi görünen çürümüş telgraf direklerinin önünden giden yolum beni varoşların sonsuzmuş gibi görünen umutsuzluk duraklarından geçirdi; dikkatsizce su birikintilerine basarak ufuktaki kirli alacakaranlık bulutlarının arasında bir elem labirenti gibi yayılan şehrin uzaklardaki parçalanmış siluetine doğru gittikçe hızlanarak yürüdüm.

Sağımdan solumdan devasa kara yıkıntılar yükseliyor, iyi aydınlatılmamış pencerelerden dışarıya sızan tuhaf boğuk uğultu üzerime geliyordu; yine kara topraklı bahçeler, yine evler, yıkık villalar – ve ateşli hastalığımın yanı sıra dehşet içimde giderek daha derin yerleşiyordu, çünkü tekinsiz bir şeyler hissediyordum: Gözlerimin önünde alacakaranlık alışılmış şekilde yoğunlaşırken arkamda hava kararıyordu, gece oluyordu; geceyi peşimden sürüklüyor, ufkun uzak çizgisinin üzerinden çekiyordum ve adımımı attığım yer kararıyordu. Bütün bun-

lardan hiçbir şey görmüyordum, ama biliyordum: Gölgeyi çağırdığım sevgilinin mezarından beri gecenin aşırı laçka yelkenini peşimden sürüklemekteydim.

Yeryüzü ıssız gibiydi: Varoşlar pislikle dolu tekinsiz bir düzlük, o kadar uzak göründüğü halde şimdi büyük bir hızla yaklaşan şehir, harabelerin oluşturduğu alçak bir tepeydi. Birkaç kez durdum ve ardımdaki karanlığın adımlarını yavaşlattığını, yoğunlaşıp kibirle duraksadığını, sonra beni yumuşak, ama zorlayıcı bir baskıyla ileriye ittiğini hissettim.

Şimdi bütün vücudumdan aşağı oluk oluk ter indiğini de hissediyordum; yürümem zorlaşmıştı, sürüklemem gereken yük, dünyanın yükü ağırdı. Ben ona, o bana görünmez iplerle bağlıydık ve artık beni, kayan bir yükün bitkin bir yük hayvanını kaçınılmaz biçimde uçuruma itmesi gibi çekiştirip zorluyordu. Şu görünmez iplere karşı tüm gücümle direniyordum, adımlarım kısaldı ve güvensizleşti, kendimi ümidini yitirmiş bir hayvan gibi iplerin basıncına terk ettim: Bedenimin üst kısmını hâlâ dik tutacak gücü bulurken bacaklarım toprağa gömülür gibiydi; ta ki aniden artık direnemediğimi, olduğum yerde kalmak zorunda olduğumu, yükümün beni oracığa mahkûm etme gücünde olduğunu hissedinceye kadar; tam ayaklarımın altından yerin kaydığını hissettiğimdeyse çığlık atarak kendimi tekrar şekilsiz dizginlerin içine bıraktım – yüzüstü düştüm, ipler kopmuştu, ardımda tarifsiz muhteşemlikte bir özgürlük vardı ve gözlerimin önündeki açık renk düzlükte şimdi gerideki sefil mezarın içinde pis çiçeklerin altında yatan o duruyordu; şimdi bana, "Haydi, kalksana, kalk ne olur..." diyen oydu, ama ben çoktan kalkıp ona doğru gitmiştim zaten...

YOLCU, SPARTA'YA VARIRSAN EĞER...

Araba durduğunda motor bir süre daha homurdanmaya devam etti. Dışarıda bir yerlerde büyük bir kapı açıldı, yıkık pencerelerden süzülen ışık arabanın içine vurunca tavandaki ampulün de kırık olduğunu gördüm, yuvada titreşen birkaç telin ucundaki cam kırıntılarıyla sadece sapı duruyordu. Sonra motor sustu ve dışarıda bağıran bir ses duyuldu: "Ölüler buraya, yanınızda ölü var mı?" "Lanet olsun!" diye bağırdı sürücü, "Artık karartma yapmıyor musunuz?"

"Bütün şehir meşale gibi yanarken karartmanın yararı yok artık," diye bağırdı yabancı ses. "Yanınızda ölü var mı diye sordum."

"Bilmiyorum."

"Ölüler bu tarafa, duydun mu? Diğerleri de yukarıya resim salonuna, anladın mı?"

"Tamam, tamam."

Ama ben daha ölmemiştim, yerim diğerlerinin arasındaydı ve beni de merdivenden yukarıya çıkardılar. Önce duvarları yeşil yağlıboyayla boyanmış uzun, iyi aydınlatılmamış bir koridordan geçtik; duvarlara siyah, eğri, eski moda giysi kancaları çakılmıştı ve üstlerinde numaralar yazılı küçük emaye levhalar asılı kapılar vardı: VI-a ve VI-b, bu iki kapının arasında siyah çerçeve-

deki camın ardında yumuşak bir pırıltıyla Feuerbach'ın *Medea*'sı duruyor ve uzaklara bakıyordu; sonra üstlerinde V-a ve V-b yazılı kapılar geldi, bunların arasındaysa *Ayağından Diken Çıkartan Çocuk* duruyordu, kahverengi zemin önünde, kırmızımsı, muhteşem bir pırıltısı olan bir fotoğraftı.

Merdivenin orta yerindeki büyük sütun da eksik değildi ve arka tarafında Parthenon frizinin dar ve uzun, çok başarılı alçıdan bir kopyası vardı, sarımsı pırıltısıyla sahici ve antik görünüyordu ve her şey olması gerektiği gibiydi: Renkli ve tehlikeli Yunan savaşçısı, bir horoza benziyordu: Tüyler takmış; merdiven boşluğundaysa sarı yağlıboyayla boyanmış o duvarda hepsi sırayla asılıydı: büyük elektörden Hitler'e kadar...

Ve orada, birkaç adım için bile olsa nihayet sedyemin üzerinde düz yatabildiğim o dar, küçük koridorda Yaşlı Fritz'in gök mavisi üniforması, pırıltılı gözleri ve göğsünde altın parıltılı büyük yıldızıyla olağanüstü güzel, olağanüstü büyük, olağanüstü renkli bir portresi vardı.

Sonra sedyede yine eğik yatarak ırk portrelerinin önünden geçirildim: Burada kartal bakışlı ve şapşal ağızlı Kuzeyli kaptan, Batı'dan biraz zayıf ve keskin Moselli, patates burunlu, âdemelması çıkık, dağ filmlerinden çıkma uzun profiliyle Doğu'dan sırıtkan bir tip; sonra bir koridor daha, yine birkaç adım boyunca sedyemin üzerinde düz yattım ve taşıyanlar ikinci merdivene geçmeden önce son anda gördüm: üzerinde altından büyük demirhaç nişanı ve taştan defne çelengiyle savaşçı heykeli.

Her şey çok hızlı geçti: Ben ağır değildim, taşıyıcılar yıldırım gibi hareket ettiler. Yine de her şey bir yanılsama olabilirdi; yüksek ateşim vardı, her yanım ağrılar içindeydi. Başım, kollarım, bacaklarım ve kalbim deli gibi atıyordu; ateşliyken neler görmüyor ki insan!

Irk tiplemelerinin önünden geçtikten sonra bütün

diğerleri geldi: Caesar, Cicero ve Marcus Aurelius'un büstleri, harika kopyalar, edeple yan yana, tümüyle hakiki ve sarımsı, antik ve onurlu bir görünümle duvarın önünde duruyorlar ve biz köşeyi dönerken Hermes sütunu da görünüyor, sonra koridorun –koridor burada gül pembesine boyalıydı– en gerisinde resim salonunun girişinde büyük boyda Zeus'un yüzü asılıydı; ama daha uzaktaydı. Pencereden sağ tarafta ateşin parıltısını gördüm, bütün gökyüzü kırmızı ve karaydı, yoğun duman bulutları resmi geçit yapar gibi geçiyordu...

Tekrar sol yana baktım ve tekrar kapıların üzerindeki levhaları gördüm OI-a ve OI-b, kahverengimsi küflü kapıların arasında, altın yaldızlı çerçevenin içinde sadece Nietzsche'nin bıyığını ve burnunun ucunu gördüm, çünkü resmin alt yarısının üzerine "Operasyon" yazan bir kâğıt yapıştırarak örtmüşlerdi...

"Eğer şimdi," diye düşündüm üstünkörü, "eğer şimdi," fakat görmüştüm bile: Togo'nun resmi, eski bir işleme gibi yassı, rengârenk ve büyük, muhteşem bir baskı ve ön tarafta kolonyal evlerin önünde, tüfeğiyle kıpırtısızca duran askerin ve zencilerin önünde, her şeyin önünde aslına tamamen uygun olarak resmedilmiş koca muz hevenkleri duruyordu: Solda bir tane, sağda bir tane, sağdaki hevengin ortasındaki muzun üstüne bir şeyler yazılıydı, bunu gördüm, kendim yazmış olmalıydım...

Ne var ki o sırada resim salonunun kapısı açıldı ve ben Zeus büstünün altından süzülerek içeri girerken gözlerimi yumdum. Artık hiçbir şey görmek istemiyordum. Resim salonu iyot, dışkı, sargı bezi ve tütün kokuyordu ve gürültülüydü. Beni bıraktıklarında taşıyıcılara şöyle dedim: "Ağzıma bir sigara yerleştirin, sol üst cebimde..."

Birinin cebimi yokladığını hissettim, sonra kibrit çaktı ve yakılmış sigara dudaklarımın arasındaydı. Bir nefes çektim. "Teşekkür ederim," dedim.

"Bütün bunlar," diye düşündüm, "bir kanıt sayılmaz. Sonuçta her lisede bir resim salonu, yeşile ve sarıya boyalı duvarlara çakılmış eğrilmiş eski giysi askıları var; sonuçta Medea'nın VI-a ile VI-b arasında olması, Nietzsche'nin bıyığının OI-a ve OI-b arasında görünmesi kendi okulumda olduğumu göstermez. Bu resmin asılması için bir yönerge vardır elbette. Prusya'daki hümanist liseler için içtüzük: Medea VI-a ile VI-b arasına, *Ayağından Diken Çıkartan Çocuk* şuraya, Caesar, Marcus Aurelius ve Cicero koridora ve Nietzsche felsefe öğretilen üst kata. Parthenon frizi, Togo'nun renkli bir resmi. Sonuçta *Ayağından Diken Çıkartan Çocuk* ve Parthenon frizi nesiller boyu korunmuş okul aksesuvarları ve bir muzun üzerine, çok yaşa Togo, yazma fikrinin bir benim aklıma gelmediği de muhakkak. Okullarda yapılan şakalar da hep aynı. Hem ayrıca ateşim yükselmiş olması ve hayal görüyor olma olasılığım da var."

Artık ağrım yoktu. Arabadayken daha kötüydü, küçük bomba çukurlarının üstünden her geçişlerinde bağırıyordum; büyük çukurlar daha iyiydi: Araba dalgalı bir arazide gemi gibi inip çıkıyordu. Fakat karanlık bir yerlerde koluma bastıkları iğnenin –iğnenin derimi delişini ve aşağıda bacağımın iyice ısındığını hissetmiştim– etkisi şimdi kendini gösteriyor gibiydi.

"Bu doğru olamaz," diye düşündüm, "bunca kilometre yol gelmiş olamayız: neredeyse otuz kilometre. Hem ayrıca: Hiçbir şey hissetmiyorsun, sana bunu söyleyen hiçbir duyu yok, sadece gözlerin, sana kendi okulunda, daha üç ay önce ayrıldığın okulunda olduğunu söyleyen hiçbir duyu yok. Sekiz yıl az bir zaman değil, sekiz yıl sonra bütün bunları bir tek gözlerinle mi tanıyacaksın?"

Kapalı gözkapaklarımın ardında her şeyi bir kez daha gördüm, bir film gibi geçti hepsi: yeşil boyalı alt kori-

dor, merdivenlerden yukarı, sarı duvarlar, savaşçı heykeli, koridor, merdivenden yukarı, Caesar, Marcus Aurelius, Hermes, Nietzsche'nin bıyığı, Togo, Zeus başı...

Sigaramı fırlatıp attım ve bağırdım: Bağırmak her zaman iyiydi, yalnız yüksek sesle bağıracaktınız; bağırmak muhteşem bir şeydi; ben deliler gibi bağırıyordum. Birisi üzerime doğru eğildiğinde gözlerimi hemen açmadım; yabancı bir nefes hissettim, sıcaktı ve tiksinç biçimde soğan ve tütün kokuyordu, sakin bir ses sordu: "Ne oldu?"

"İçecek bir şey," dedim, "ve bir sigara daha, üst cepte."

Yine birisi üst cebimi yokladı, yine bir kibrit çaktı ve birisi yakılmış sigarayı dudaklarımın arasına yerleştirdi.

"Neredeyiz?" diye sordum.

"Bendorf'ta."

"Sağ ol," diyip bir nefes çektim.

Yine de hakikaten Bendorf'taydım, evimdeydim yani ve eğer ateşim çok yüksek olmasa hümanist bir lisede bulunduğum da kesindi: Bir okulda olduğum muhakkaktı. Aşağıdaki ses ise, "Diğerleri resim salonuna!" diye bağırmamış mıydı? Ben diğerlerindendim, ben yaşıyordum, yaşayanların diğerleri olduğu açıktı. Demek ki resim salonu oradaydı ve eğer doğru duyuyorsam niçin doğru görmeyecektim, o halde Caesar, Cicero ve Marcus Aurelius'u tanıdığım da doğruydu herhalde ve bunlar ancak hümanist bir lisede olabilirdi; bu heriflerin başka okulların koridor duvarlarında da boy göstereceğini sanmıyordum.

Nihayet bana su getirdi: Suratından yine tütün ve soğan kokusu aldığımda istemeden gözlerimi açtım: Karşımda bir itfaiye üniformasının üstünde yorgun, yaşlı, tıraşsız bir yüz görünüyordu ve yaşlı bir ses alçak perdeden konuştu: "İç, arkadaşım."

İçtim, suydu ama muhteşemdi; tencerenin metalik tadını dudaklarımda hissettim ve ardından bir mik-

tar suyun daha aktığını hissetmek güzeldi ama itfaiyeci tencereyi ağzımdan çekerek gitti: Bağırdım ama arkasına bakmadı bile, sadece yorgunlukla omuz silkip yoluna devam etti. Yanımda yatanlardan biri sakin bir sesle şunları söyledi: "Haykırmanın hiç faydası yok, su kalmadı; şehir yanıyor, görmüyor musun." Karartmanın ardından görüyordum, siyah perdelerin arkasında kor parıltıları ve çatırtılar hissediliyordu, yeni kömür atılmış bir sobadaki gibi, siyahın ardında kırmızı. Görüyordum: Evet, şehir yanıyordu.

Bu hangi şehir, diye sordum yanımdakine.

"Bendorf," dedi.

"Sağ ol."

Dosdoğru karşıma, pencere dizisine ve bazen de tavana baktım. Tavan hâlâ kusursuzdu, ince klasik alçı kenarlığıyla beyaz ve düzgündü, ama zaten bütün okulların resim salonlarının tavanlarında ince, klasik alçı kenarlıklar vardır, en azından eski ve iyi hümanist liselerde. Bu bilinen bir şeydi.

Artık Bendorf'taki hümanist bir lisenin resim salonunda yatıyor olduğumu kendime itiraf etmem gerekiyordu. Bendorf'ta üç hümanist lise vardır: Büyük Friedrich Lisesi, Albertus Lisesi ve –belki de buna değinmem gerekmiyor– ama sonuncusu, yani üçüncüsü de Adolf Hitler Lisesi. Büyük Friedrich Lisesi'ndeki *Büyük Fritz* portresi olağanüstü güzel, olağanüstü büyük, olağanüstü renkli, merdiven sahanlığında durmuyor muydu? Ben sekiz yıl bu okula gitmiştim, ama bu resim niçin başka bir okulda da, ilk merdiveni çıkar çıkmaz göze çarpacak şekilde belirgin ve dikkat çekici, tam aynı yerde durmasın?

Şimdi dışarıdan gelen ağır topçu ateşini duyuyordum. Yoksa ortalık neredeyse sessizdi; sadece ara sıra alevlerin çıtırtısı duyuluyordu ve karanlıkta bir yerlerde bir ön cephe çöktü. Topçular sükûnetle ve düzenle ateşe

devam ediyordu ve aklımdan şunlar geçti: Top ateşi ne iyi! Adilik, biliyorum, ama bunu düşündüm. Tanrım, top ateşi ne kadar sakinleştiriciydi, ne kadar huzurluydu: karanlık ve tok, yumuşak, adeta latif bir org sesi gibi. Bir şekilde seçkin. Bence topçu sınıfının seçkin bir yanı vardı, ateş etse bile. Çok yerinde geliyordu insana, resimli kitaplardaki savaş resimleri gibi... Sonra savaşçı heykelinin daha büyük bir altın demirhaç nişanı ve daha büyük bir taş defne çelengiyle yeniden açılışı yapıldığında üzerinde kim bilir kaç isim olacağı aklımdan geçti ve birdenbire anladım: Eğer gerçekten eski okulumdaysam benim adım da taşa kazılı olarak orada olacaktı ve okul yıllığında benim adımın yanında, "Okuldan ayrılıp orduya katıldı ve ... vatanı için öldü..." yazacaktı.

Ama ne için olduğunu hâlâ bilmiyordum ve eski okulumda olup olmadığımı da hâlâ bilmiyordum. Şimdi bunu mutlaka anlamak istiyordum. Savaşçı heykelinde de olağandışı bir yan, dikkat çekici bir yan yoktu, her yerdekiler gibiydi, tek tip bir savaşçı heykeliydi, evet merkezî üretim yapan bir yerden alınma...

Resim salonuna göz gezdirdim, ama resimleri kaldırmışlardı; insan bir köşeye yığılmış birkaç banktan ve bir resim salonu için uygun olduğu gibi içeriye bol ışık girsin diye yüksek tutulmuş sıra sıra dar pencerelerden ne çıkarabilirdi? Yüreğim hiçbir şey söylemiyordu. Eğer hakikaten sekiz yıl boyunca resim öğretmeninin ön taraftaki sehpalardan birinin üstüne yerleştirdiği zarif, ince, harika taklit edilmiş Roma tarzı cam vazolara bakarak vazo resimleri çizmiş, antik, Roma, İtalyan, her türden yazı stilleri denemiş olduğum o yerde olsaydım bir ses vermez miydi? O saatlerden bütün okul hayatımda hiçbir şeyden nefret etmediğim kadar nefret etmiştim, saatlerce can sıkıntısından kendimi yemiştim ve vazoları hiçbir zaman resmedememiş, harfleri güzelce yazamamıştım. Fa-

kat bu belirsiz renklere boyalı, tekdüze duvarlara bakıldığında nefretim neredeydi, lanetlerim neredeydiler? İçimden hiçbir ses gelmiyordu, sessizce başımı salladım.

Durmadan silerdim, kalemimi açardım, silerdim... hiçbir şey çıkmazdı...

Nasıl yaralandığımı tam olarak bilmiyordum, bildiğim, sadece kollarımı ve sağ bacağımı kıpırdatamadığımdı, sadece sol bacağımı biraz oynatabiliyordum; kollarımı kıpırdatamayacağım şekilde bedenime bastırarak sardıklarını düşünüyordum.

İkinci sigarayı da koridordaki saman çuvallarının arasına atıp kollarımı kıpırdatmayı denedim, ama o kadar canım yandı ki elimde olmadan bağırdım; bağırmaya devam ettim; bağırmak her zaman güzeldi, kollarımı kıpırdatamadığım için öfkeliydim de.

Sonra doktor yanıma geldi, gözlüğünü çıkartmış gözlerini kırpıştırarak bana bakıyordu; bir şey söylemedi, arkasında bana su veren itfaiyeci duruyordu. Doktorun kulağına bir şeyler fısıldadı ve doktor gözlüğünü taktı: Kalın gözlük camlarının arkasında gözbebekleri hafifçe titreyen gri gözlerini net olarak görüyordum. Bana uzun uzun baktı, gözlerimi kaçırmak zorunda kalacağım kadar uzun, sonra alçak sesle konuştu: "Bir dakika daha, sıra hemen sizde..."

Sonra yanımda yatanı kaldırıp tahtanın arkasına taşıdılar; arkalarından baktım, tahtanın iki kanadını ayırmışlar, yan koyarak duvarla arasındaki boşluğu da çarşafla kapatmışlardı, ardında çiğ bir ışık yanıyordu...

Çarşaf tekrar aralanıp benim yanımdaki dışarı taşınıncaya kadar bir şey duyulmadı, taşıyıcılar yorgun ve kayıtsız yüzlerle onu kapıya doğru götürdüler.

Tekrar gözlerimi yumup düşündüm: "Ne tür bir yaran olduğunu ve eski okulunda mı bulunduğunu öğrenmelisin."

Sanki beni bir ölüler şehri müzesinden, gözlerime tanıdık gelse de hem önemsiz, hem yabancı bir dünyadan geçirmişler gibi soğuk ve önemsiz görünüyordu her şey, sadece gözlerimle tanımıştım; daha üç ay önce burada oturup, vazolar çizip yazılar yazmış olduğum, elimde tereyağlı marmelatlı ekmeğimle Nietzsche'nin, Hermes' in, Togo'nun, Caesar'ın, Cicero'nun, Marcus Aurelius'un önünden geçerek ağır ağır aşağıya Medea'nın bulunduğu hole inmiş, sonra süt içmek için, yasak olmasına rağmen insanın bir sigara tüttürmeyi de göze alabileceği o küçük, loş odada süt içmek için hademenin, Birgeler'in yanına gitmiş olduğum doğru olamazdı. Benim yanımda yatmış olanı aşağıya, ölülerin bulunduğu yere taşıyorlardı mutlaka, belki de ölüler Birgeler'in sıcak süt, toz ve kötü tütün kokan küçük, karanlık odasında duruyordu...

Sonunda taşıyıcılar tekrar geri geldiler, şimdi de beni kaldırarak tahtanın arkasına taşıdılar. Bu sefer kapının önünden geçirilerek tekrar havada süzülürken burada da görüntünün tuttuğunu gördüm: Okulun adının henüz Thomas Okulu olduğu sıralarda bu kapının üzerinde eskiden bir haç asılıymış, sonra haç çıkartılmış ama duvarda eski küçük, silik haçtan da daha net olarak görülen, keskin ve belirgin parlak açık sarı haç biçimi bir iz kalmış; haç işareti duvarın rengi atmış badanasında gayet güzel ve temiz görünüyormuş. O sıralar öfkeyle bütün duvarı tekrar boyatmışlar, ama bir yararı olmamış. Boyacı tonu tam tutturamamış: Haç kahverengimsi ve belirgin bir şekilde yerinde kalmış, ama bütün duvar artık pembeymiş. Hiddetlenmişler, ancak yararı yokmuş; haç pembe duvarın üzerinde kahverengi ve net bir şekilde yerinde kalmış ve sanırım ki boyaya ayırdıkları bütçeyi tükettiklerinden dolayı bir şey yapamamışlar. Haç hâlâ oradaydı ve dikkatle bakıldığında sağ kirişin üzerinde, Birgeler'in okullara haç asmaya henüz izin verildiği za-

manlarda oraya çakmış olduğu şimşirden ahşabın eğri izi belirgin olarak görülüyordu...

Bütün bunlar, kapının önünden çiğ bir ışığın yandığı tahtanın arkasına geçirildiğim o kısacık anda aklıma geldi.

Ameliyat masasının üzerinde yatarken kendimi yukarıdaki ampulün berrak camında net ama çok küçük ve çekmiş gibi görüyordum, minicik ve beyaz, alışılmamış cılızlıkta bir embriyoya benzeyen sargı bezi renginde ufacık bir paket: Yukarıda böyle görünüyordum işte.

Doktor bana sırtını dönerek bir masanın başına giderek gereçlerini karıştırdı, itfaiyeci yaşlı ve yapılı haliyle tahtanın önünde durmuş bana gülümsüyordu; yorgunluk ve kederle gülümsüyordu, kirli ve sakallı yüzü uyuyan birinin yüzü gibiydi; omzunun üzerinden, tahtanın karalanmış arka yüzünde bu ölüler evine girdiğimden beri ilk kez yüreğimin varlığını hissettiren bir şey gördüm: Yüreğimin gizli bir bölmesinde derin ve dehşetli bir korku duydum ve kalbim şiddetle çarpmaya başladı: Tahtada benim elyazım vardı. Yukarıda en üst satırda. Elyazımı tanıdım: Bu, insanın kendisini aynada görmesinden çok daha kötü, çok daha kesindi ve elyazımdan kuşku duyma şansım yoktu. Diğer hiçbir şey bir kanıt değildi, ne Medea ne Nietzsche ne dağ filmlerinden çıkma profil ne de Togo'nun muzları, hatta kapının üzerindeki haç izi bile: Bunların hepsi bütün okullarda aynıydı, ama başka bir okulda benim elyazımla tahtaya bir şey yazılacağını sanmıyorum. Üç ay önce yaşadığımız o ümitsiz günlerde tahtaya yazmamız gereken o cümle orada duruyor işte: Yolcu, Sparta'ya varırsan eğer...

Ah, biliyorum, tahta kısa gelmişti ve doğru ayarlamadığım için öğretmenimiz kızmıştı, yazıyı fazla büyük tutmuştum ve başını sallayarak kendisi de aşağıya aynı büyüklükte yazmıştı: Yolcu, Sparta'ya varırsan eğer...

Benim yazımla yedi kez yazılıydı: antik, gotik, eğik, yuvarlak, Latin ve İtalyan tarzında; yedi kez net ve acımasız: Yolcu, Sparta'ya varırsan eğer...

Doktor alçak sesle çağırınca itfaiyeci şimdi kenara çekilmişti, artık bütün yazıyı görüyordum, fazla büyük yazdığım için biraz güdükleşmişti sadece.

Sol bacağımın üst kısmında bir batma hissedince irkilerek doğruldum, dirseğimin üstüne yaslanmak istedim, ama yapamadım, aşağıya doğru bedenime baktım ve şimdi gördüm: Sargılarımı çözmüşlerdi ve kollarım yoktu, sağ bacağım da yoktu; yaslanamadığım için birden geri düştüm; bağırdım; itfaiyeci ve doktor bana dehşetle baktılar, ama doktor omuz silkmekle yetinip elindeki şırıngayı boşaltmaya devam etti, içindeki sıvı ağır ağır ve usulca azaldı, tekrar tahtaya bakmaya çalıştım, ama itfaiyeci şimdi tam yanımda durmuş görüntüyü kapatıyordu; beni omuzlarımdan sıkıca tuttu, sadece pis üniformasından gelen kir ve yanık kokusunu duyuyor, yorgun ve kederli yüzünü görüyordum ve şimdi onu tanıdım: Birgeler'di.

"Süt," dedim alçak sesle...

KÖPRÜ ÜZERİNDE

Size anlatacağım hikâyenin konusu yok aslında, belki hikâye bile değil ama size anlatmak zorundayım. On yıl önce bir tür başlangıç yaşandı ve birkaç gün önce de görüntü şekillendi...

Çünkü birkaç gün önce bir zamanlar geniş ve sağlam, Bismarck'ın sayısız heykelindeki göğsü gibi demirden ve hizmet yönetmeliği kadar sarsılmaz olan o köprüden trenle geçtik; bu, Ren üzerinde çok sayıda ağır akıntı payandası üzerine oturtulmuş dört şeritli, geniş bir köprüydü, o zamanlar haftada üç kez –pazartesileri, çarşambaları ve cumartesileri– aynı trenle bu köprüden geçerdim. O zamanlar "Reichsjagdgebrauchshundverband" da[1] çalışıyordum; dosya taşımak türünden mütevazı bir görevim vardı. Köpeklerden elbette anlamıyordum, eğitimli biri değildim. Haftada üç kez ana ofisimizin bulunduğu Königstadt'tan bir şubemizin bulunduğu Gründerheim'a gidiyordum. Oradan acil yazışmaları, parayı ve "sürüncemeli vakalar"ı alıyordum. Bu sonuncular hep büyük sarı bir dosyanın içinde olurdu. Dosyanın içinde neler olduğunu hiçbir zaman öğrenmedim, sonuçta bir ulaktım sadece...

1. (Alm.) Reich Avcı Köpekleri Yetiştirme Kurumu. (Y.N.)

Sabahları evden hemen istasyona gider ve sekiz treniyle Gründerheim'a yollanırdım. Yolculuk kırk beş dakika sürerdi. Köprüden geçmekten o zamanlar da korkardım. Konuya vâkıf tanıdıklarımın köprünün taşıma dayanıklılığı hakkında teknik anlamda verdikleri güvencelerin hiçbir yararı olmazdı; korkuyordum, o kadar: Sadece demiryolu ve köprü bağlantısı bile bende korku yaratıyordu; bunu itiraf edecek kadar da dürüsttüm. Ren bizim oralarda çok genişler. Her seferinde yüreğimde hafif bir çarpıntıyla köprünün hafiften titrediğini hissederdim, altı yüz metre boyunca o ürpertici salınım, sonra demiryolu rampasına ulaştığımızda nihayet o daha boğuk ve güven verici takırtı duyulurdu ve daha da sonra hobi bahçeleri görünürdü; sayısız bahçe ve nihayet, Kahlenkatten'e az kala bir ev: Bu eve adeta gözlerimle tırmanırdım. Bu ev toprağa kuruluydu; bakışlarım eve saldırırdı. Evin kırmızımsı bir sıvası vardı, çok temizdi, bütün pencere kenarlıkları ve duvar tabanları koyu kahverengiye boyanarak vurgulanmıştı. İki katlıydı, yukarıda üç, aşağıda iki pencere ve aralarında kapı vardı, kapıya üç basamaklı bir dış merdivenle çıkılıyordu. Ve her seferinde, eğer hava çok yağmurlu değilse bu basamaklarda bir çocuk oturuyor olurdu, dokuz-on yaşlarında küçük bir kız, kucağında büyük, temiz bir oyuncak bebekle çöp gibi ince bir kız çocuğu, keyifsizce gözlerini kırpıştırarak yukarıya, trene doğru bakardı. Her seferinde bakışlarımla çocuğa adeta çullanırdım, sonra bakışlarım sol pencereye doğru yalpalardı ve orada da her seferinde, yanında temizlik kovası, zahmetle yere eğilmiş, elinde bezle temizlik yapan bir kadın görürdüm. Hava çok, çok yağmurlu olsa, çocuk merdivende oturmasa da her seferinde. Kadını hep görürdüm: kızın annesi olduğunu belli eden zayıf ensesi, temizlik bezinin ileri geri hareketi, temizlik yaparkenki o tipik hareket. Bir mobilyayı veya

perdeleri incelemeye niyetlenirdim sık sık ama bakışlarım bu sıska ve durmadan temizlik yapan kadına yapışır kalır ve aklım başıma gelinceye kadar tren geçip giderdi. Pazartesileri, çarşambaları ve cumartesileri, her seferinde saat sekizi on geçeye doğru olmalıydı, çünkü o zamanlar trenler müthiş dakikti. Tren geçtikten sonra görebildiğim, sadece evin sessiz ve ketum arka cephesi olurdu.

Bu ev ve kadın kafamı meşgul ederdi haliyle. Trenin yolu üzerindeki diğer şeyler pek ilgimi çekmezdi. Kahlenkatten – Bröderkotten – Suhlenheim – Gründerheim, bu istasyonlarda pek ilginç bir şeyler bulunmuyordu. Benim aklımda hep o ev vardı. "Kadın niçin haftada üç gün temizlik yapıyor?" diye düşünüyordum. Ev pek de öyle kirletilen bir ev gibi görünmüyordu, fazla konuk girip çıktığı da olmuyor gibiydi. Temiz olmasına rağmen konuksever bir hali yoktu bu evin. Bu, temiz, ama yine de sevimsiz bir evdi.

Ne var ki on bir treniyle Gründerheim'dan geri dönerken Kahlenkatten'den sonra saat on ikiye doğru evin arka cephesini gördüğümde kadın sağ taraftaki son pencerenin camlarını siliyor olurdu. Garip bir biçimde pazartesileri ve cumartesileri sağdan son penceredeyken çarşambaları orta pencerede olurdu. Elinde güderi bezle ovuşturur da ovuştururdu. Başına soluk, kırmızımsı renkte bir örtü bağlardı. Ama dönüş yolunda küçük kızı asla görmüyordum ve saat öğlene yaklaşırken –on ikiden az önce olmalıydı, çünkü trenler o zamanlar müthiş dakikti– bu sefer de evin ön cephesi sessiz ve ketum olurdu.

Hikâyemi anlatırken sadece hakikaten gördüklerimden bahsetmeye çaba göstersem de üç ay sonra kendime kadının salı, perşembe ve cumaları da diğer camları sildiği gibi bir kombinasyon yapma izni tanıdım. Her ne kadar mütevazı da olsa bu kombinasyon giderek bir sabit fikre dönüştü. Kahlenberg'in az ötesinden Gründerheim'a

kadar olan bütün yol boyunca bazen her iki kattaki diğer pencerelerin hangi öğle öncelerinde ve öğle sonralarında silindiğini düşünüyordum. Evet, oturup kâğıt üzerinde bir tür temizlik günleri planı yaptım. Üç öğle öncesinde gözlemlediklerimden öğle sonralarında ve diğer günlerde nelerin temizlendiğini kurgulamaya çalıştım. Çünkü kadının durmadan temizlik yaptığı gibi tuhaf bir sabit fikre kapılmıştım. Onu hiç başka türlü görmemiştim; sadece eğilmiş bir halde, zahmetle eğilmiş, neredeyse soluk soluğa kaldığını duyduğumu sanacak kadar – sekizi on geçe; ve sımsıkı dudaklarının arasından dilinin ucunu gördüğü sanacak kadar gayretle cam silerken – on ikiye az kala.

Bu evin hikâyesi peşimi bırakmadı. Zihnimi meşgul etti. İşte tembelleştim. Evet, gevşedim. Fazla düşünüp duruyordum. Hatta günün birinde "sürüncemeli vakalar" dosyasını unuttum. Reichsjagdgebrauchshundverband bölge şefinin öfkesini üstüme çektim. Beni yanına çağırttı, öfkeden titriyordu. "Grabowski," dedi bana, "duydum ki 'sürüncemeli vakalar'ı unutmuşsunuz. Görev görevdir Grabowski." Tıkanıp sustuğum için şef daha da sertleşti. "Ulak Grabowski, sizi uyarıyorum, Reichsjagdgebraucshundverband'ın unutkan insanlara ihtiyacı yok; anlıyor musunuz, kalifiye insanlar arayabiliriz." Bana tehditkâr bir edayla baktı, ama sonra insancıllaştı: "Kişisel sorunlarınız mı var?" Alçak sesle itiraf ettim: "Evet." "Nedir?" diye sordu yumuşayarak. Başımı sallamakla yetindim. "Size yardım edebilir miyim? – Nasıl?"

"Bana bir gün izin verin sayın müdür," diye çekinerek rica ettim, "başka bir şeye gerek yok." Cömertçe başını salladı. "Tamamdır! Hem söylediklerimi de ciddiye almayın. Herkes bir şeyleri unutabilir, yoksa sizden memnunuz..."

Kalbim çoktan sevinçle coşmuştu. Bu konuşma bir çarşamba günü yapıldı. Ve ertesi gün, bir perşembe günü

izinli olacaktım. Sekiz treniyle hareket ettim ve köprünün üzerinden geçerken korkudan çok sabırsızlıktan titriyordum: Kadın dış merdiveni temizliyordu. Bir sonraki trenle Kahlenkatten'den geri döndüm ve saat dokuza doğru tekrar evin önünden geçtim: Üst katta ön cephenin orta penceresindeydi. O gün dört kez gidip geldim ve perşembe gününün bütün planını çıkardım: Dış merdiven, ön cephede orta pencere, orta pencere, üst kat, arka cephe, zemin, ön oda üst kat. Son kez saat altıda evin önünden geçerken kısa boylu bir adamı bahçede eğilmiş göze çarpmayan hareketlerle çalışırken gördüm. Çocuk kucağında tertemiz bebeğiyle bir bekçi gibi onu gözlüyordu. Kadın görünürde yoktu...

Ama bütün bunlar on yıl önce oldu. Birkaç gün önce tekrar o köprüden geçtim. Tanrım, Königstadt'ta trene ne kadar düşüncesizce binmiştim! Bütün hikâyeyi unutmuştum. Bir yük treninde gidiyorduk ve Ren'e yaklaştığımızda garip bir şey oldu: Önümüzdeki vagonların birbiri ardına sesi kesildi; son derece tuhaftı, sanki on beş-yirmi vagonluk bütün tren art arda sönen bir dizi ışıktan ibaretti. Sonra iğrenç, kof bir takırtı duyduk ve birdenbire vagonumuzun altına küçük çekiçlerle vuruluyormuş gibi oldu, biz de susup baktık: Hiçbir şey, hiçbir şey... hiçbir şey, sağımızda solumuzda hiçbir şey yoktu, sadece ürpertici bir boşluk... uzakta Ren kıyısının çayırlıkları görünüyordu... gemiler... su, fakat görüşümüz adeta daha uzağa ulaşmaya cesaret edemiyordu: Hatta görüş yanılsatıcıydı. Hiçlik, düpedüz hiçlik! Solgun, suskun bir köylü kadının yüzünden dua ettiğini anladım, başkaları elleri titreyerek sigara yaktılar; hatta köşede skat oynayanların bile sesi kesilmişti...

Sonra ön vagonun tekrar sağlam zeminde yol aldığını işittik ve hepimiz aynı şeyi düşündük: Tamam, onlar atlattı. Eğer bir şey olursa onlar belki atlayabilirdi; fakat

biz, biz sondan bir önceki vagondaydık ve aşağıya uçacağımız neredeyse kesindi. Bu kesinlik gözlerimizden ve solgun yüzlerimizden okunuyordu. Köprünün genişliği demiryolu rayı kadardı, evet, demiryolunun kendisi köprüydü ve vagonun yan tarafı köprünün dışına, hiçliğe taşıyordu ve köprü bizi üzerinden hiçliğin içine atmak ister gibi sallanıyordu...

Ama sonra birden daha tok bir takırtı başladı, yaklaştığını işittik, gayet net olarak ve sonra bizim vagonun altından da daha yoğun ve sağlam, o takırtı geldi, rahat bir nefes alıp dışarıya bakmaya cesaret ettik: hobi bahçeleri! Ah, *Tanrı* bahçeleri korusun! Fakat sonra birden çevreyi tanıdım, Kahlenkatten'e yaklaştıkça kalbimde tuhaf bir titreme hissettim. Aklımda tek bir soru vardı: Acaba o *ev hâlâ orada mıydı?* Sonra onu gördüm, önce uzaktan, hobi bahçelerindeki birkaç ağacın narin, ince yeşilliği arasından evin gittikçe yaklaşan kırmızı ve hâlâ temiz ön cephesini. İçimi isimsiz bir heyecan kapladı, her şey, on yıl önce o zamanlar olan biten her şey ve bu arada olan biten her şey dizginsiz, yırtıcı bir karmaşa olarak içimde ayaklandı. Sonra ev dev adımlarla çok yakına geldi ve sonra onu gördüm, kadını: Dış merdiveni temizliyordu. Hayır, o değildi, bacaklar daha genç birinin bacaklarıydı, daha kalıncaydı, ama hareketler aynı hareketlerdi, temizlik bezini ileri geri getirip götürürken yapılan o sert, kesik kesik hareketler. Kalbimin sesi tümden kesildi, yerinde sayıyordu. Sonra kadın bir an için yüzünü benden yana çevirdi ve o zamanlardaki küçük kızı hemen tanıdım; o örümceksi aksi surat ve yüz ifadesindeki o ekşilik, durmuş salatada olduğu gibi itici bir ekşilik...

Kalbim tekrar yavaş yavaş atmaya başladığında aklıma o günün gerçekten de perşembe olduğu geldi...

LOHENGRIN'İN ÖLÜMÜ

Merdivenden yukarı çıkarken sedyeyi biraz daha yavaş taşıdılar. İki taşıyıcının da canları sıkkındı, mesaiye başlayalı iki saat olmuştu ve daha bahşiş niyetine bir sigara gelmemişti, ayrıca içlerinden biri arabanın sürücüsüydü, ayrıca aslına bakılırsa sürücüler taşıyıcılık yapmak zorunda değillerdi. Ama hastanede aşağıya yardımcı kimse göndermemişlerdi ve delikanlıyı arabada bırakacak halleri yoktu; daha acil bir verem vakasını ve son anda kurtarılan bir intihar girişimcisini alacaklardı. Canları sıkkındı ve birden sedyeyi daha hızlı taşımaya başladılar. Koridor iyi aydınlatılmamıştı ve elbette hastane kokuyordu.

"Ne diye kurtarmışlar ki sanki?" diye mırıldandı biri, intihar girişimcisini kastediyordu, arka taraftaki taşıyıcıydı, ön taraftaki homurdanarak karşılık verdi: "Haklısın, neden ki?" Bu arada arkasına dönmüş olduğu için kapı çerçevesine sertçe çaptı, sedyede yatan da uyanarak tiz, korkunç çığlıklar atmaya başladı; bunlar bir çocuğun çığlıklarıydı.

Sarı saçlı, asabi yüzlü, öğrenci yakalığı takmış genç bir doktor, "Sakin ol, sakin ol," dedi. Saate baktı: Sekizdi, nöbeti çoktan devretmiş olmalıydı. Bir saatten uzun bir süredir beyhude bir şekilde Dr. Lohmeyer'i bekliyordu, ama belki de tutuklanmıştı, bu günlerde herkes her an tutuklanabilirdi. Genç doktor otomatik bir hareketle

stetoskobunu taktı, gözlerini sedyedeki oğlandan ayırmamıştı, bakışları ancak şimdi kapıda sabırsızlıkla bekleyen taşıyıcılara döndü; kızgınlıkla sordu: "Ne oldu, daha ne istiyorsunuz?"

"Sedyeyi," dedi sürücü, "onu başka bir yere alamaz mısınız? Hemen gitmemiz lazım."

"Ah, tamam, oraya!" Doktor deri kanepeyi işaret etti. Tam o sırada gece nöbetindeki hemşire geldi, kayıtsız, ama ciddi görünüyordu. Oğlanı omuzlarından kavradı ve sürücü olmayan taşıyıcı da öylesine bacaklarından tuttu. Çocuk yine deli gibi bağırdı, doktor da telaşla: "Sessiz ol, sakin dur, o kadar da kötü olmayacak..."

Taşıyıcılar hâlâ bekliyordu. Doktorun gergin bakışlarına yine aynı adam cevap verdi: "Battaniye," dedi sükûnetle. Battaniye ona ait değildi aslında, oğlanı parçalanmış bacaklarıyla o halde hastaneye götürmek mümkün olmayacağından bir kadın battaniye vermişti. Ama taşıyıcı hastanenin battaniyeye el koyacağını düşünüyordu, oysa ellerinde yeterince vardı, ayrıca battaniye kadına geri verilmeyecekti, ne oğlana aitti ne de hastaneye, bu durumda battaniyeyi hastaneden alıyordu ve onlarda yeterince vardı. Karısı battaniyeyi temizlemeyi başarırdı ve şu sıralar battaniyeler oldukça pahalıydı.

Çocuk hâlâ bağırıyordu! Battaniyeyi bacaklarından alıp hemen sürücüye vermişlerdi. Doktorla hemşire birbirlerine baktılar. Çocuk korkunç görünüyordu: Bedeninin alt kısmı kan içindeydi, keten şortu paramparça olmuş, parçaları kanla karışıp berbat bir bulamaca dönmüştü. Ayakları çıplaktı ve çocuk durmadan bağırıyordu, korkunç bir inat ve istikrarla bağırıyordu.

"Çabuk," diye fısıldadı doktor, "hemşire, çabuk iğne, çabuk, çabuk!" Hemşire büyük bir maharet ve kıvraklıkla hareket ediyordu, ama doktor, "Çabuk, çabuk!" diye fısıldayıp duruyordu. Ağzı asabi yüzünde kararsızca ara-

lık kalmıştı. Çocuk durmadan bağırıyordu, ama hemşire iğneyi daha çabuk hazır edemiyordu bir türlü.

Doktor oğlanın nabzına baktı, solgun yüzü yorgunluktan titriyordu. "Sakin ol," dedi birkaç kez aklı iyice karışmış gibi, "sakin!" Fakat çocuk sanki bütün işi buymuş gibi bağırmaya devam etti. Sonra nihayet elinde iğneyle hemşire yaklaştı ve doktor büyük bir maharet ve ivedilikle iğneyi yaptı.

İğneyi sert, adeta kayışımsı deriden iç geçirerek çektikten sonra kapı açıldı ve içeriye hızla bir rahibe girdi, fakat talihsiz çocukla doktoru görünce açmış olduğu ağzını tekrar kapatarak sessizce ve yavaşça yaklaştı. Doktora ve solgun yüzlü gönüllü hemşireye dostça baş sallayarak elini oğlanın alnına koydu. Çocuk gözlerini iyice geriye doğru açarak şaşkınlıkla başında duran kara siluete baktı. Sanki alnındaki serin elin ağırlığıyla sakinleşmiş gibiydi, ama iğne de artık etkisini göstermekteydi. Doktor şırıngayı hâlâ elinde tutarken tekrar derin bir iç geçirdi, çünkü şimdi sessizlik hâkimdi, olağanüstü bir sessizlik, öyle bir sessizlik ki herkesin nefes alış verişi duyuluyordu. Kimse tek söz etmiyordu.

Çocuk artık acı hissetmiyordu muhtemelen, dingin ve meraklı etrafına bakıyordu.

"Kaç tane?" diye sordu doktor alçak sesle gece hemşiresine.

"On," diye cevap verdi o da aynı şekilde.

Doktor omuz silkti. "Biraz fazla, göreceğiz bakalım. Bize biraz yardım eder misiniz Rahibe Lioba?"

"Elbette," derken derin bir dalgınlıktan silkinmiş gibiydi Rahibe. Ortalık çok sessizdi. Rahibe çocuğu başından ve omzundan tuttu, gece hemşiresi bacaklarından ve üstündeki kanlı paçavraları çekip aldılar. Şimdi kanın siyah bir şeyle karışmış olduğunu görüyorlardı, her şey simsiyahtı, çocuğun ayakları kömür tozu içindeydi, el-

leri de, her tarafı kan içindeydi, yırtık kumaş ve kömür tozu, yoğun, adeta yağlı kömür tozu.

"Elbette," diye mırıldandı doktor, "kömür çalarken hareket halindeki trenden düştün değil mi?"

"Evet," dedi oğlan kırık dökük bir sesle.

Bakışları canlıydı ve sanki içlerinde tuhaf bir mutluluk vardı. İğne fevkalade etki etmiş olmalıydı. Rahibe gömleğini iyice yukarı sıyırarak oğlanın göğsünün üstünde yuvarlayıp çenesinin altına çekti. Gövdesinin üst kısmı sıskaydı, yaşlı bir kazınki gibi gülünç derecede sıska. Yukarıda, köprücükkemiklerinin gölgeleri tuhaf bir koyuluktaydı, içinde geniş, beyaz elinin tümünü saklayabileceği iri çukurluklar. Şimdi bacaklarını da görüyorlardı, bacaklardan sağlam kalan tarafı. Çok sıskaydılar, narin ve ince görünüyorlardı. Doktor kadınlara doğru başını sallayarak konuştu: "Muhtemelen iki tarafta da çifte kırık var, röntgen çekilmeli."

Gece hemşiresi alkollü pamukla bacakları temizledi, artık o kadar kötü görünmüyorlardı. Sadece çocuk korkunç sıskaydı. Doktor sargı yaparken başını sallıyordu. Şimdi yine Lohmeyer için kaygılanmaktaydı, belki de onu gerçekten enselemişlerdi, konuşmayacak bile olsa strofantin yüzünden o içeri girmişken yakalanmasa kârı paylaşacak olmalarına rağmen kendisinin rahatça özgür dolaşıyor olması sıkıntılı bir durumdu. Lanet olsun, saat kesin sekiz buçuktu ve şimdi müthiş bir sessizlik vardı, sokaktan hiçbir ses gelmiyordu. Sargıyı bitirince Rahibe gömleği tekrar çocuğun beline kadar aşağı indirdi. Sonra dolaba gidip beyaz bir örtü alarak oğlanın üzerine örttü.

Elleri yine oğlanın alnında, o sırada ellerini yıkamakta olan doktora şunları söyledi: "Aslında küçük Schranz için gelmiştim Doktor Bey, ama oğlanla ilgilenirken sizi rahatsız etmek istemedim."

Doktor ellerini kurularken durdu, yüzü biraz buruş-

tu ve alt dudağının üstünde duran sigara titredi.

"Nesi var?" diye sordu. "Nesi var küçük Schranz'ın?"

Yüzünün solgunluğu şimdi neredeyse sarıya dönmüştü.

"Ah yüreciği artık pes ediyor, pes ediyor işte, sonuna gelmiş gibi."

Doktor sigarayı tekrar ağzından aldı ve havluyu lavabonun yanındaki kancaya astı.

"Lanet olsun," diye bağırdı çaresizlikle, "ben ne yapayım, yapabileceğim bir şey yok ki!"

Rahibe'nin eli hâlâ oğlanın alnındaydı. Gece hemşiresi kanlı pamukları nikel kapağının yansımaları duvara kıpırtılı ışıklar düşüren çöp tenekesine bastırıyordu.

Doktor düşünceli bir halde yere bakıyordu, aniden başını kaldırdı, bir kez daha oğlana bakarak hızla kapıya yöneldi: "Gidip bir bakayım."

"Bana ihtiyacınız yok mu?" diye sordu gece hemşiresi arkasından; doktor başını bir kez daha içeriye uzatarak, "Hayır, siz burada kalın, oğlanı röntgen için hazırlayın ve vaka tablosunu kaydetmeye çalışın," dedi.

Çocuk hâlâ çok sessizdi, şimdi gece hemşiresi de deri kanepenin yanında duruyordu.

"Annenin haberi var mı?" diye sordu rahibe.

"O öldü."

Hemşire babasını sormaya cesaret edemedi.

"Kime haber vermek gerekiyor?"

"Abime, ama şimdi o da evde değil. Küçüklere haber vermek lazım ama, evde yalnızlar."

"Hangi küçükler?"

"Hans'la Adolf, ben yemek yapmaya gidinceye kadar beklerler."

"Peki, abin nerede çalışıyor?"

Oğlan sesini çıkarmadı, Rahibe de başka bir şey sormadı.

"Yazacak mısınız?"

Gece hemşiresi başını sallayarak ilaçlar ve tüplerle dolu küçük, beyaz masanın başına gitti. Mürekkep hokkasını yakına çekti, kalemi batırdı ve beyaz sayfayı sol eliyle düzeltti.

"Soyadın ne" diye sordu Rahibe oğlana.

"Becker."

"Dinin ne?"

"Yok. Ben vaftiz edilmedim."

Rahibe irkildi, gece hemşiresinin yüz ifadesi kayıtsızlığını korudu.

"Ne zaman doğdun?"

"33'te... On Eylül'de."

"Daha ilköğretimdesin değil mi?"

"Evet."

"Bir de... adını!" diye Rahibe'ye fısıldadı gece hemşiresi.

"Evet... peki adın ne?"

"Grini."

"Nasıl?" İki kadın gülümseyerek birbirlerine baktılar.

"Grini," dedi oğlan ağır ağır ve değişik bir ismi olan herkes gibi öfkelenerek.

"İ ile mi?" diye sordu gece hemşiresi.

"Evet, iki i ile," ve bir daha tekrarladı: "Grini."

Aslında adı Lohengrin'di, çünkü 1933'te Hitler'in ilk fotoğraflarının Bayreuth Festivali'nde bütün dergilerde boy gösterdiği o dönemde doğmuştu. Ama annesi onu hep Grini diye çağırmıştı.

Doktor birden içeriye daldı, gözleri yorgunluktan bulanmıştı, sarı ve zayıf saçları genç, ama çok kırışıklı yüzüne yapışmıştı.

"Çabuk gelin, çabuk, ikiniz de. Bir kan nakli denemesi daha yapmak istiyorum."

Rahibe çocuğa baktı.

"Tamam, tamam," diye bağırdı doktor, "onu bir saniye yalnız bırakın."

Gece hemşiresi kapıya varmıştı bile.

"Uslu uslu yatacaksın değil mi Grini?' diye sordu rahibe.

"Evet," dedi çocuk.

Ama hepsi dışarı çıktıklarında gözyaşlarını salıverdi. Sanki onları tutan Rahibe'nin alnındaki eliydi. Acıdan ağlamıyordu, mutluluktan ağlıyordu. Aslında aynı zamanda da acıdan ve korkudan. Küçükleri düşündüğünde acıdan ağlıyor ve onları düşünmemeye çalışıyordu, çünkü mutluluktan ağlamak istiyordu. Kendisini hayatı boyunca şimdi iğneden sonra olduğu kadar mutlu hissetmemişti. Biraz sıcak ve harikulade bir süt gibi içinde akıyordu, başını döndürüyor ve aynı zamanda diriltiyordu ve ağzında nefis bir tat vardı, daha önce hiç tatmadığı kadar nefis, ama durmadan küçükler aklına geliyordu. Hubert sabahın erken saatlerinden önce geri dönmeyecekti, babalarıysa ancak üç hafta sonra ve anneleri... küçükler şimdi tamamen yalnızdılar ve her adıma, merdivendeki en küçük sese kulak kabarttıklarını gayet iyi biliyordu ve merdivende o kadar çok ses, küçükler için o kadar hayal kırıklığı vardı ki. Frau Grossmann'ın onlarla ilgilenme olasılığı da küçüktü: Bunu hiçbir zaman yapmamıştı, niçin bugün yapsındı, hiçbir zaman yapmamıştı, bilemezdi ki kendisi... kendisi bir kaza geçirmişti. Belki Hans, Adolf'ü teselli ederdi, ama Hans kendisi çok zayıftı ve her vesileyle ağlıyordu. Belki Adolf, Hans'ı teselli ederdi, ama Adolf daha beş yaşındaydı, Hans da sekiz, Hans'ın Adolf'ü teselli etmesi ihtimali daha büyüktü. Ama Hans öylesine zayıftı ki, Adolf daha dayanıklıydı. Herhalde ikisi birden ağlayacaktı, çünkü saat yediye yaklaştığında karınları acıktığından ve saat yedi buçukta eve dönüp onlara yemek vereceğini bildiklerinden oyun oynamak-

tan artık zevk almıyorlardı. Ve ekmeğin yanına yaklaşmaya cesaret edemeyeceklerdi; hayır, artık buna cesaret edemezlerdi, birkaç kez her şeyi, bütün haftalık tayını yiyip bitirmelerinden sonra bunu onlara çok sert bir şekilde yasaklamıştı; patateslerden almalarında bir sakınca yoktu, ama bunu bilmiyorlardı. Keşke onlara patates yiyebileceklerini söylemiş olsaydı! Hans gayet güzel patates pişirebiliyordu; ama buna cesaret edemezlerdi, onları çok sert cezalandırmıştı, evet, hatta vurmak zorunda kalmıştı, çünkü bütün ekmeği yiyip bitirmelerine izin veremezdi, olmazdı bu; ama onları hiç cezalandırmamış olsaydı şimdi rahat olacaktı, o zaman hiç olmazsa ekmeği yiyecek ve aç kalmayacaklardı. Şimdi öylece oturup bekliyorlar ve merdivende duydukları her seste heyecanla ayağa fırlayıp solgun yüzlerini, onları bunu yaparken defalarca, belki bin defa gördüğü gibi kapı aralığına yapıştırıyorlardı. Ah, her zaman önce onların yüzlerini ve sevindiklerini görürdü. Evet, onları patakladıktan sonra da eve her dönüşünde sevinmişlerdi; her şeyi kabulleniyorlardı zaten. – Şimdi her ses onlar için bir hayal kırıklığıydı ve korkacaklardı. Hans bir polisi gördüğünde bile titriyordu zaten; belki de Frau Grossmann'ı kızdıracak kadar yüksek sesle ağlarlardı, çünkü o akşamları dinlenmek isterdi, ama belki yine de ağlamaya devam ederlerdi ve Frau Grossmann gelip bakmak zorunda kalırdı, sonra onlara acırdı; o kadar da kötü değildi Frau Grossmann. Fakat Hans asla kendiliğinden Frau Grossmann'a gitmezdi, ondan öylesine dehşetli korkuyordu, Hans her şeyden korkuyordu...

Hiç olmazsa patatesleri yeseler!

Küçükleri düşünmeye başladığından beri sadece acıdan ağlıyordu. Küçükleri karşısında görmemek için eliyle gözlerini kapatmaya çalıştı, sonra elinin ıslandığını hissetti ve daha fazla ağlamaya başladı. Saatin kaç oldu-

ğunu anlamaya çalıştı. Kesin dokuz olmuştu, belki de on ve bu korkunçtu. Daha yedi buçuğu hiç geçirmemişti, ama tren bugün sıkı kontrol ediliyordu ve çok dikkatli olmak zorundaydılar, Lüksemburglular ateş etmeyi pek severlerdi. Belki de savaşta çok ateş edememişlerdi ve bu yüzden ateş etmeyi seviyorlardı; ama onu yakalayamayacaklardı, asla, şimdiye kadar hiçbir zaman yakalanmamıştı, hep ellerinden kurtulmayı becermişti. Tanrım, hem de antrasit, bunu kaçırması mümkün değildi. Antrasit için tartışmasız 70'le 80 mark arası ödüyorlardı, bu kaçar mıydı! Ama Lüksemburglular onu yakalayamamışlardı, Rusları halletmişti, Amerikalıları da, İngilizleri ve Belçikalıları da, şu Lüksemburglular mı enseleyecekti onu, şu gülünç Lüksemburglular? Ellerinden kaçmış, sandığın üstüne çıkmış, çuvalı doldurmuş; aşağı fırlatmıştı ve sonra da avuçlayabildiği kadarını da peşinden atmıştı. Ne var ki sonra, trak, tren aniden durmuştu, bildiği tek şey, kendinden geçip sonra tekrar burada, kapıda uyanıp beyaz odayı görünceye kadar müthiş canının yandığıydı. Sonra iğneyi yapmışlardı. Şimdi yine sadece mutluluktan ağlıyordu. Küçükler artık orada değildi; mutluluk muhteşem bir şeydi, bunu daha önce tanımamıştı; gözyaşları mutluluk olmalıydı, mutluluk içinden fışkırıyor ve göğsündeki duygusu yine de azalmıyordu, o içinde kıpır kıpır dönen hoş duygu, gözyaşları halinde içinden akan o tuhaf topak ufalmıyordu...

Aniden Lüksemburgluların silah seslerini duydu, otomatik silahları vardı ve serin ilkbahar akşamında tüyler ürpertici bir ses çıkarıyorlardı; havada tarla kokusu vardı, tren dumanı, kömür ve birazcık da gerçek ilkbahar kokusu. İki atış koyu karanlık gökyüzünde ıslık çaldı ve yankıları binlerce kez katlanarak geri geldi, göğsü iğneler batıyormuş gibi karıncalandı; şu kahrolası Lüksemburglular onu ele geçirmemeliydiler, vurup öldürmemeliydi-

ler! Şimdi üzerlerinde dümdüz olmuş yattığı kömürler sert ve sivriydi, bu antrasitti, elli kilosu 80 marka kadar çıkıyordu. Acaba küçüklere bir kere olsun çikolata mı almalıydı? Hayır, buna yetmezdi, çikolata kırk-kırk beş tutuyordu; o kadar kömürü sürükleyemezdi; olacak şey mi, iki parça çikolata için elli kilo; Lüksemburglular kudurmuş köpek gibiydiler, yine ateş ediyorlardı; çıplak ayakları üşüyor ve sivri antrasitler canını acıtıyordu, ayakları kara ve kirliydi, bunu hissediyordu. Kurşunlar gökyüzünde iri delikler açıyordu, ama gökyüzünü vurup öldüremezlerdi, yoksa Lüksemburglular bunu yapabilirler miydi?..

Acaba hemşireye babasının nerede olduğunu, Hubert'in geceleri nereye gittiğini söylemeli miydi? Bunları sormamışlardı ve insan sorulmayan şeyleri söylememeliydi. Okulda böyle anlatmışlardı... canları cehenneme, Lüksemburglular... ya küçükler... Lüksemburglular ateş etmeyi kesmeliydi, küçüklerin yanına dönmeliydi... şu Lüksemburglular herhalde çıldırmışlardı, tamamen kafayı yemişlerdi... lanet olsun, hayır, babasının nerede olduğunu ve Hubert'in geceleri nereye gittiğini hemşireye söylemeyecek işte, hem belki de küçükler ekmekten yerler... veya patateslerden... veya Frau Grossmann bir aksilik olduğunu fark eder her şeye rağmen, çünkü bir aksilik var, bu tuhaftı, her zaman bir aksilik vardı. Müdür bey olsaydı o da kızardı. İğne iyi gelmişti, batışını hissetmişti, sonra aniden mutluluk gelmişti! O solgun hemşire mutluluğu şırıngaya doldurmuştu ve şırıngaya fazla, çok fazla mutluluk doldurduğunu duymuştu, o kadar da aptal değildi. Grini, iki i ile... yoo, o öldü... yoo, kayıp. Mutluluk muhteşemdi, belki de küçükler için bir kere şırıngadaki mutluluktan almalıydı; her şey satın alınabiliyordu nasılsa... ekmek... yığınlarla ekmek...

Lanet olsun, iki i ile, en soylu Alman ismini bilmiyor musunuz siz?..

"Hiçbiri!" diye bağırdı birden. "Ben vaftiz olmadım!"

Annesi hayatta mıydı hâlâ. Yoo, Lüksemburglular onu vurdu, yok yok, Ruslar... yok, kim bilir, belki de Naziler vurmuşlardır, müthiş öfkelenmişti... yok, Amerikalılar... ah, küçükler rahatlıkla ekmek yiyebilir, ekmek yiyebilir... bir yığın ekmek almak istiyordu küçüklere... yığınlarla ekmek... koca bir vagon dolusu ekmek... vagon dolusu antrasit; ve şırıngadaki mutluluk.

İki i ile, lanet olsun!

Rahibe koşturarak yanına geldi, hemen nabzına uzanarak tedirginlikle çevresine bakındı. Tanrım, acaba doktoru çağırmalı mıydı? Ama hayal gören çocuğu artık yalnız bırakamazdı. Küçük Schranz ölmüştü, öbür taraftaydı artık, şükürler olsun, Rus suratlı şu küçük kız! Doktor nerede kaldı... deri kanepenin etrafında hızla gidip geliyordu...

"Hayır!" diye bağırdı çocuk. "Ben vaftiz olmadım!"

Nabzı resmen çatlayacak gibiydi. Rahibe'nin alnı ter içindeydi. "Doktor bey, doktor bey!" diye bağırdı yüksek sesle, fakat izole edilmiş kapıdan tek ses geçmeyeceğini biliyordu...

Çocuk şimdi acınası şekilde sızlanıyordu.

"Ekmek... küçükler için koca bir yığın ekmek... çikolata... antrasit...Lüksemburglular, şu domuzlar, ateş etmeyin, lanet olsun, patatesler, patatesleri yiyebilirsiniz... hadi patatesleri yiyin! Frau Grossmann... baba... anne... Hubert... kapının aralığından, kapının aralığından!"

Rahibe korkudan ağlıyordu, bırakıp gitmeye cesaret edemiyordu, çocuk şimdi çırpınmaya başlamıştı, onu omuzlarından sıkıca tuttu. Deri kanepe iğrenç derecede kaygandı. Küçük Schranz ölmüştü, minik ruhu şimdi cennetteydi. Tanrım ona merhamet et; ah, merhamet... o masumdu, küçük bir melekçik, küçük, çirkin bir Rus melekçiği... ama şimdi güzelleşti...

"Hayır!" diye bağırdı oğlan ve kollarını savurarak etrafına vurmaya çalıştı. "Ben vaftiz edilmedim!"

Rahibe korkuyla yukarıya doğru baktı. Lavaboya koşturdu, oğlanı endişeyle göz hapsinde tutuyordu, bardak bulamadı, geri döndü, çocuğun ateşli alnını okşadı. Sonra küçük beyaz masanın başına giderek deney tüplerinden birini aldı. Tüp suyla hemen doldu! Tanrım ne kadar az su alıyordu bu tüpler...

"Mutluluk," diye fısıldadı çocuk, "şırınganın içine çok mutluluk koyun, ne kadar varsa, hepsini, küçükler için de..."

Rahibe törensi bir hareketle haç çıkarttı, çok yavaşça, sonra deney tüpündeki suyu oğlanın alnına dökerek gözyaşları içinde konuştu: "Seni vaftiz ediyorum..." Fakat soğuk suyla birden kendine gelen çocuk başını öylesine ani kaldırdı ki tüp, Rahibe'nin elinden yere düşerek parçalandı. Oğlan ürken Rahibe'ye hafif bir tebessümle bakarak cılız bir sesle konuştu: "Vaftiz... evet..." Sonra öylesine şiddetle arkaya devrildi ki başı boğuk bir sesle deri kanepenin üstüne düştü, öyle kıpırtısız yatarken yüzü şimdi zayıf ve yaşlı görünüyordu, ürkünç derecede sararmıştı, elleri bir şeyi tutmak ister gibi açıktı...

Dr. Lohmeyer'le birlikte gülerek içeriye giren doktor, "Röntgeni çekildi mi?" diye sordu. Rahibe sadece başını salladı. Doktor biraz daha yakına geldi otomatik bir hareketle stetoskobuna uzandı ama hemen tekrar bırakarak Lohmeyer'e baktı. Lohmeyer şapkasını çıkardı. Lohengrin ölmüştü...

OLTANIN UCUNDA

Her şeyin budalaca olduğunu biliyorum. Oraya hiç gitmemeliyim; öylesine anlamsız ki, ama yine de oraya gitmek beni hayatta tutuyor. Bu, sadece bir dakikalık umut ve yirmi üç saat elli dokuz dakika umutsuzluk. Beni hayatta tutan bu. Bu fazla bir sermaye değil, neredeyse hiçbir şey. Artık oraya gitmemeliyim. Bu beni mahvediyor, bu kadar: Bu beni mahvediyor. Ama oraya gitmeye mecburum, mecburum, mecburum...

Gelmesi gereken tren hep aynı. On üç yirmi treni. Tren hep tarifeye uygun geliyor, her şeyi tam tamına gözlemliyorum, bana hiçbir şey yutturamazlar.

İstasyon memuru benim ne zaman geleceğimi artık biliyor; kulübesinden çıktığında –daha önce içerideki zil sesini duymuş oluyorum– yani dışarı çıktığında, yanına gidiyorum – beni tanıyor artık: Yüzünde acıdığını ve biraz huzursuz olduğunu gösteren bir ifade beliriyor; evet, hareket memuru huzursuz oluyor; belki de günün birinde ona saldıracağımı sanıyor; belki de günün birinde ona saldıracağım, onu oracıkta öldürüp rayların üzerine atacağım ve on üç yirmi treninin altında kalacak. Çünkü hareket memuru – ona güvenmiyorum. Merhametinin sahte olup olmadığını bilmiyorum; belki de sahtedir. Huzursuzluğu sahici, huzursuz olmak için nedeni de

var: Günün birinde onu kendi işaret levhalarıyla haklayacağım. Ona güvenmiyorum. Belki o da onlarla işbirliği yapıyor. Kulübesinde telefon da var zaten – sadece kolu çevirip araması yeterli – istasyon personeli anında bağlanıyor; belki de ahizeyi kaldıracak, bir önceki istasyonu arayacak ve onlara şöyle diyecek: "Kadını indirin, tutuklayın onu. Yola devam etmesine izin vermeyin... efendim?.. Evet, kumral kadın, küçük, yeşil şapkalı, evet, o; onu tutuklayın –sonra gülecek– evet, deli yine burada, yine boşuna bekleyecek. Tutuklayın onu, tamam mı?" Sonra ahizeyi yerine bırakıp gülecek, yaklaştığımı görünce acıma ifadesini takınıp dışarı çıkacak ve her zamanki gibi daha ben sormadan konuşacak: "Gecikme yok efendim, hayır, bugün de gecikme bildirilmedi."

Onu güvenip güvenemeyeceğim konusundaki belirsizlik beni deli ediyor. Belki de arkasını döner dönmez sırıtıyor. Bana hep arkasını dönüyor hakikaten, yapacak bir işi varmış gibi davranıyor, peronda filan; bir aşağı bir yukarı gidip geliyor, insanları peronun kenarından uzaklaştırıyor, yapmasına gerek olmayan her türlü şeyi yapıyor, insanlar onun geldiğini görünce zaten geri çekiliyorlar. Sadece işi varmış gibi yapıyor, bir şey yapıyormuş gibi gösteriyor kendini, ama arkasını dönünce sırıtıyor. Bir keresinde onu sınamak istedim, hızla sıçrayarak önüne geçip yüzüne baktım. Kuşkumu destekleyecek hiçbir şey göremedim, sadece korku...

Buna rağmen ona güvenmiyorum; bu herifler bizlerden daha güçlü; her şeyi yaparlar bunlar, bu çete güç ve güvenliğe sahipken biz – biz bekleyenler hiçbir şeye sahip değiliz; bıçak sırtında yaşıyoruz, bir andan diğerine umut besleyerek dengede kalmaya çalışıyoruz; yirmi üç saat elli dokuz dakika bıçak sırtında dengemizi korumaya çalışıyoruz, bir dakika mola hakkımız var. Dizginlerimiz bu çetenin elinde, bu demiryolcu tayfasının, bu it-

lerin. Birbirleriyle telefonlaşıyorlar, ufak bir konuşma ve hayatımız yine yirmi üç saat elli dokuz dakika sallantıda geçiyor. Yaşam bu insanlara ait, bu heriflere...

Merhameti sahte; şimdi son derece eminim; iyice düşündüğümde beni kandırdığını kabul etmek zorunda kalıyorum; hepsi sahtekâr. Onu tutukladılar, gelmek istediğini biliyorum. Bana yazdı: "Seni seviyorum ve on üç yirmi treniyle geliyorum." On üç yirmide orada olacağım, diye yazmıştı, üç ay önce, tam olarak üç ay ve dört gün önce. Onu tutukladılar, gelmesini istemiyorlar, bir kere olsun bir dakikadan fazla umut veya sevinç duymayı benden esirgiyorlar. Randevumuzu engelliyorlar; bir yerlerde oturmuş gülüyorlar; o çete; gülüyor ve telefonlaşıyorlar ve bu hareket memuru olacak herif bana her gün sahtekâr bir suratla, "Bugün de gecikme bildirilmedi, efendim," demek için bir de para alıyor. "Efendim" demesi bile bir bayağılık zaten. Ben efendi falan değilim, ben günde bir dakikalık umut için yaşayan mahvolmuş bir zavallıyım. Hepsi o kadar. Ben efendi değilim, sıçayım onun "efendim"ine. Defolup gitsinler, ama onu bıraksınlar, bıraksınlar yoluna devam etsin; ona bana bırakmak zorundalar, o benim, o bana telgraf çekti: "Seni seviyorum, on üç yirmide oradayım." Orada, yani benim yerimde. Telgraflar böyledir. Orada yazarsınız ve ötekinin oturduğu şehri kastedersiniz. "On üç yirmide oradayım..."

Bugün herifin işini bitireceğim. Öfkem sınır tanımıyor artık. Sabrım tükendi, gücüm de. Artık yapamıyorum. Eğer bugün onu görürsem işi bitti. Artık fazla oldu. Param da kalmadı zaten. Tramvay parası bile yok. Her şeyi elden çıkardım. Üç ay dört gün boyunca sermayeden yedim. Her şeyi elden çıkardım, masa örtüsünü bile; bugün geriye hiçbir şey kalmadığını görmek zorunda kaldım. Sadece bir kez daha tramvaya binmeye yeter.

Geriye dönerken binemem, dönerken yürümek zorundayım... ya da... ya da...

Her halükârda şu hareket memuru olacak herif kanlar içinde rayların üstüne serilecek ve on üç yirmi treni üzerinden geçecek, yok olacak, aynı bugün on üç yirmide benim de yok olacağım gibi... ya da... Tanrım!

İnsanın geri dönüş parasının bile olmaması ne acı; insana hayatı dar ediyorlar. Bu çete birbirini kolluyor, umudu onlar yönetiyor, cenneti, teselliyi onlar yönetiyor. Her şey onların pençeleri altında. Biz sadece kırıntılarla yetinmeliyiz, günde bir dakika. Yirmi üç saat elli dokuz dakika yokluk çekmeye, sinip beklemeye mahkûmuz; sahte cennetleri bile ortaya çıkartmıyorlar. Oysa hiç ihtiyaçları yok; niçin her şeyi kendilerine sakladıklarını soruyorum kendi kendime. Dertleri sadece para mı? İnsana niçin kafayı çekecek, tüttürecek bir şeyler vermiyorlar, teselliyi niçin bu kadar korkunç pahalı tutuyorlar? Bizi hep oltanın ucunda bekletiyorlar, hep yeni baştan ısırıyoruz, hep yeni baştan yüzeye çıkıncaya kadar yukarı çekiliyoruz, hep yeni baştan bir dakikalığına ışığı, güzelliği, sevinci görüyoruz, hep yeni baştan böyle bir it gülüp misinayı gevşetiyor ve yine karanlıkta kalıyoruz...

Bizi feci yokuşa sürüyorlar; bugün intikamımı alacağım, bu hareket memuru olacak herifi, bu güvenlik bekçisini rayların arasına fırlatacağım; belki de o arka taraftaki telefonları bu kez dehşet saçar, ah onları bir dehşete düşürebilsem! Ama onlara karşı gelinemiyor, mesele bu; her şey onların elinde, ekmek, şarap tütün, her şey onların, o da onların elinde: "On üç yirmiyle oradayım." Tarih yok. O böyledir işte: Asla tarih düşmez.

Belki de alacağım bir öpücüğü benden esirgediler; hayır, hayır, hayır, bizler geberip gitmeliyiz, boğulmalıyız, umutsuzluktan mahvolmalıyız, teselli bulamamalı-

yız, her şeyimizi gözden çıkartmalıyız ve hiçbir şeyimiz kalmadığında da...

Çünkü korkunç olan şey bu: Dakika kısalıyor. Bunu geçen gün fark ettim, dakika kısalıyor. Belki sadece otuz saniyeye indi, belki de daha da kısaldı, geriye ne kaldığını netleştirmeye cesaretim yok. Her halükârda dün kısaldığını fark ettim. Trenin dönemeçten çıkıp şehrin gri ufku önünde, siyah ve burnundan soluyarak her belirişinde, her seferinde mutlu olduğumu hissediyordum. "O geliyor," diye düşünüyordum, "ellerinden kurtulmayı başardı, geliyor!" Tren durana, insanlar yavaş yavaş ininceye -peron giderek boşalıncaya – kadar, bütün o süre içinde bunu düşünüyordum... ve... yok...

Hayır, sonradan düşünmemeye başladım. Her şeyden önce kendime karşı dürüst olmaya çalışmalıyım. İlk inenler indiğinde ve o görünmediğinde artık düşünmüyordum, bitiyordu. O mutluluk daha önce bitiyor değildi artık, daha sonra başlıyordu. Böyleydi. İnsan aklı başında ve dürüst olmalı. Daha sonra başlıyordu, böyleydi.

Aslında trenin dönemeçten çıkıp şehrin gri ufku önünde, siyah ve burnundan soluyarak belirdiğinde başlıyordu; ilk kez dün durduğunda başladı. Tamamen hareketsiz kaldığında, gerçek anlamda durduğunda umut etmeye başladım; kapılar da ancak durduğunda açıldı zaten... ve o inmedi...

Kendi kendime otuz saniye bile var mıydı, diye sordum. Tümüyle dürüst davranıp kendime sadece bir saniye olduğunu itiraf etme cesaretini gösteremedim... ve... ve... yirmi üç saat elli dokuz dakika... elli dokuz saniye zifiri karanlık...

Cesaret edemiyorum, artık oraya gitmeye cesaret edemiyorum: Bu korkunç olur, hiç olmazsa o saniye kalmalı. Onu da elimden alırlar mı?

Bu çok az. Her şeyin bir sınırı var. En sefil yaratığın

bile belli bir sermayeye ihtiyacı vardır, en sefil yaratığın bile günde hiç olmazsa bir saniyeye ihtiyacı vardır. Bu saniyeyi elimden alamazlar, bu çok fazla.

Gaddarlıkları ürkünç şekiller alıyor. Geri dönüş param bile yok artık. Tek yön bir bilet param bile yok; oysa aktarma yapmam gerekiyor aslında. 10 pfennig eksik kalıyor. Katılıkları müthiş. Daha fazla alım bile yapmıyorlar. Daha fazla mal bile istemiyorlar. Şimdiye kadar mal için hep çığırtkanlık yaparlardı. Ama hırsları o kadar iğrençleşti ki paranın üstüne oturup onu tıkınıyorlar. Para zıkkımlandıklarına inanıyorum. İstedikleri ne aslında? Ekmekleri, şarapları, tütünleri, paraları var, her şeyleri var, şişko karıları var – daha ne istiyorlar? Niçin ceplerinden hiçbir şey çıkmıyor? Ne para ne bir gram ekmek ne tütün ne bir yudum şarap... hiçbir şey... hiçbir şey... Beni delirtiyorlar.

Savaş açmak zorunda kalacağım, nöbetçilerini, benimle dalga geçip merhamet ifadesi takınan hareket memuru olacak o herifi gebertmek zorunda kalacağım, çünkü onlarla telefonlaşıyor! Onlarla işbirliği yapıyor, şimdi bundan iyice eminim! Dün onu gizlice dinledim aslında! Dün daha erken gittim, çok daha erken, benim orada olduğumu bilemezdi, pencerenin altına çömelip bekledim ve elbette! – telefonun kolunu çevirdi, çaldı ve konuştuğunu duydum! "Şefim," diyordu, "şefim, bir şey yapmak lazım. Bu adamla böyle devam edemeyiz. Sonuçta bir memurunuzun güvenliği söz konusu! Şefim," sesiyle yalvarıyordu, öylesine korkmuştu it. "Evet, Peron 4-b. Son."

İyi, suçunu ortaya çıkarttım demek ki. Şimdi sonuna kadar gitmeyi göze alıyorlar. Şimdi hedef benim. Sevinç duyuyorum. Bir aslan gibi savaşacağım. Bütün çeteyi ezeceğim, hepsini kovalayıp on üç yirminin önüne atacağım...

Her şeyi benden esirgiyorlar. Beni ümitsizliğe sürük-

lüyorlar, son saniyemi de elimden almak istiyorlar. Artık hiçbir şey satın almıyorlar da. Saat bile, şimdiye kadar saatlere bayılırlardı. Kitaplarıma karşılık tam bir buçuk kilo çay aldım, ne var ki iki yüz tane çok güzel kitaptı. Bence güzel kitaplardı. Eskiden edebiyata epey merakım vardı. Ama iki yüz kitap, bir buçuk kilo çay, bu adiceydi, yatak çarşafları biraz ekmek bile etmedi, annemin takıları bir ay geçinmemi sağladı, eğer insan bıçak sırtında yaşıyorsa çok fazla şeye ihtiyaç duyuyor. Üç ay dört gün uzun bir zaman, insanın pek çok ihtiyacı oluyor.

Sonunda geriye babamın saati kaldı. Değerli bir saattir. Kimse saatin değerini tartışamaz; belki de dönüş yolu için yeter; belki biletçi iyi bir adamdır ve saat karşılığında geri dönmeme izin verir, belki, belki iki bilete ihtiyacım olacak; Tanrım!

Saat yarım ve ben hazırlanmalıyım; fazla bir iş değil, aslında hiç iş değil, sadece yatağımdan kalkmam lazım, bütün hazırlık bu; oda boş, her şeyi elden çıkardım. Bir şekilde yaşamak lazım. Ev sahibesi minderleri bir aylık kira karşılığı kabul etti. Ahlaklı bir kadın, çok ahlaklı bir kadın, şimdiye kadar karşılaştığım en ahlaklı kadın. İyi bir kadın. Bir minder altlığının üstünde de harika uyunduğunu kimse bilmez, eğer uyuyorsanız, ben asla uyumam, ben sermayeden yaşıyorum, ben bir saniyelik umutla yaşıyorum, kapıların açılıp da kimsenin inmediği o saniye...

Kendimi toparlamalıyım, savaş başlıyor. Bire çeyrek var, on kala tramvay kalkıyor, dakikası dakikasına çeyrek geçe istasyondayım, on sekiz geçe de peronda; şu hareket memuru olacak herifin kulübesinden çıktığında bana, "Bugün de gecikme bildirilmedi efendim!" demesi için tam vaktinde oradayım.

Bu it bana gerçekten de "efendim" diyor; diğer herkese tersleniyor ve sadece uyarıyor: "Hey siz... raylardan uzaklaşın, siz oradaki!" Bana ise "efendim" diyor. Bu bir

işaret: İkiyüzlülük yapıyorlar, korkunç ikiyüzlülük yapıyorlar; yüzlerine baktığınızda onların da açlık çektiğine, çay, tütün, şarap bulamadıklarına inanırsınız; öyle bir ifade takınırlar ki insanın son gömleğini çıkartıp vereceği gelir.

Onlar için yıllarca gözyaşı dökebileceğiniz kadar kandırırlar sizi. Ağlamayı denemeliyim, bence ağlamak iyi, şarap, tütün ve ekmek için bir ikame, belki son saniyem de silinip geriye dolu dolu yirmi dört saat umutsuzluk kaldığında da bir ikame olacak.

Tramvayda elbette ağlayamam; kendimi toparlamalıyım, kendimi iyice toparlamalıyım. Hiçbir şey fark etmemeliler, istasyonda da dikkatli olmalıyım. Mutlaka bir yerlere birilerini saklamışlardır. "Sonuçta bir memurunuzun güvenliği söz konusu, peron 4b." Çok dikkatli olmalıyım, biletçi kadın bana huzursuz edecek kadar sık bakıyor; birkaç kez, "Bilet almayan var mı?" diye sorarken doğruca bana baktı, oysa ben gerçekten aldım; bileti çıkarıp burnunun dibine uzatabilirim, bileti bana kendisi verdi ama hatırlamıyor. "Bilet almayan var mı?" Bunu üç kez sordu ve o sırada bana baktı, kızardım, oysa gerçekten biletim var; şimdi gidiyor ve herkes şöyle düşünüyor: "Bileti yok, tramvay işletmesini dolandırıyor."

Oysa ben son 20 pfennigimi verdim, hatta aktarma bileti bile aldım...

Müthiş dikkatli olmalıyım; neredeyse eskisi gibi bariyerden geçeceğim; oysa her tarafta duruyor olabilirler; koşturmak üzereyken perona girmek için tren biletim olmadığını fark ediyorum, tek pfennigim bile yok. On yedi geçiyor, üç dakika içinde tren gelecek, deli olacağım. "Saati alın," diyorum. Adam bozuluyor. "Ne olur, alın şu saati." Beni itiyor. Nazik alışverişin sonu. Gerçekten de dönmeliyim, saat on yedi buçuk.

"Saat satıyorum!" diye bağırıyorum, "10 pfennige

saat satıyorum! Temiz bir saat, çalıntı değil, sorun yok, babamdan kalma bir saat." İnsanlar beni deli veya bir suçlu sanıyor. Saati almak isteyen tek hergele yok. Belki polis çağırırlar. Kafadarların yanına gitmeliyim. En azından onlar bana yardım eder. Kafadarlar takımı aşağıda. On sekiz geçiyor, deli olacağım. Tam da geleceği gün, şimdi treni mi kaçıracağım! "On üç yirmide oradayım!"

"Arkadaş," diyorum en yakınımdakine, "bana saat için bir 10 pfennig ver ama çabuk."

O da duraksıyor, kafadarlar bile duraksıyor. "Arkadaş," diyorum, "bir dakikam kaldı, anlıyor musun?"

Anlıyor, elbette yanlış anlıyor, ama en azından yanlış anlıyor, yanlış da anlaşılsanız bu da bir şey. En azından anlaşılmak işte. Ötekiler hiçbir türlü anlamıyor.

Bana 1 mark veriyor, çok cömert. "Arkadaş," diyorum, "10 pfennige ihtiyacım var, 1 marka değil, anlıyor musun?"

Yine yanlış anlıyor, ama bu güzel, en azından yanlış anlaşılmak; eğer savaştan canlı çıkarsam seni kucaklayacağım arkadaşım.

Bana bir 10 pfennig daha bağışlıyor, arkadaşlar böyledir, fazladan verirler ve en azından yanlış anlarlar.

On dokuz buçuk geçe merdivenlerden yukarı fırlamayı başarıyorum. Her şeye rağmen uyanık olmalıyım, müthiş dikkatli olmalıyım. Tren arkadan geliyor, şehrin gri ufku önünde siyah ve burnundan soluyarak. Treni gördüğü an kalbim atmayı bırakıyor, ama tam zamanında oradayım, işte bu kadar. Her şeye rağmen tam zamanında orada olmayı başardım,

Hareket memuru olacak heriften uzak duruyorum; insanların arasında duruyor ve birden beni fark ediyor, bağırıyor, korku içinde, kulübesinde saklanan kendi tayfasına el ediyor, beni yakalamaları için işaret veriyor. Kulübeden dışarı fırlıyorlar, beni yakalayacaklar, ama onlar-

la dalga geçiyorum, onlara gülüyorum, çünkü tren perona girdi ve daha yanıma varmayı başaramadılar, oysa o kollarımın arasında; şimdi ondan ve bir tren biletinden başka hiçbir şeyim yok, o ve iptal edilmiş bir tren bileti...

BİZİM TATLI, KADİM RENÉE'MİZ

Sabahları şöyle saat ona veya on bire doğru ona giderseniz gözünüze gerçek bir sabah pasaklısı şişko gibi görünebilir. İri çiçekli şekilsiz gömleği yuvarlak ve yapılı omuzlarına dar geliyordu, cansız saçlarındaki aşınmış bigudiler çamurlu yosunlara takılmış iskandil kurşunu gibi duruyordu, yüzü şişti ve kahvaltı artığı kırıntılar yakasının etrafına dökülmüştü. Sabah çirkinliğine aldırdığı yoktu, çünkü oraya kadınsı çekiciliği için değil de kaliteli şnaps için geldiklerini bildiği belli müşterileri kabul ediyordu yalnızca – çoğunlukla da bir tek beni. Çünkü şnapsları iyi, ama pahalıydı; o zamanlar hâlâ mükemmel bir konyağı vardı ve ayrıca kredi açardı. Akşamları gerçekten çekici olurdu. Korsajını sıkı bağlardı, göğüsleri ve omuzları dikti, saçlarına ve gözlerine parıltılı bir şey sıkardı; ona karşı koyan kimse yoktu neredeyse, belki de akşamları da cazibesi karşısında dayanıklı olmaya çalıştığımı bildiğinden sabahları kabul ettiği nadir kişilerden biri bendim.

Sabahları şöyle ona veya on bire doğru korkunçtu. Aynı zamanda keyifsiz de olurdu, ahlakçı kesilir, derin anlamlı özdeyişler döktürürdü. Kapıya vurduğumda veya zili çaldığımda (kapıya vurmamı tercih eder, "Böyle daha samimi geliyor," derdi) adımlarının tıpırtısını duyardım, buzlucamın ardındaki perde çekilirdi ve gölgesi-

ni görürdüm: Çiçek deseninin arasından bakardı; sonra boğuk sesiyle mırıldandığını duyardım: "Ah, sen misin!" Sonra sürgüyü açardı.

Gerçekten itici görünürdü, fakat burası otuz yedi tane pis ev ve iki tane perişan şatonun arasındaki tek gidilebilecek meyhaneydi, şnapsları kaliteliydi ve kredi açıyordu, ayrıca bütün bu avantajların yanı sıra onunla hakikaten keyifle çene çalmak mümkündü. Kurşun gibi ağır öğle öncesi anında geçip gidiverirdi. Çoğunlukla bölüğün uzaktan marşlar söyleyerek talimden döndüğü duyuluncaya kadar kalırdım, bu korkunç can sıkıcı kasabanın hep aynı uyuşuk sessizliği içinde giderek yaklaşan o her zaman aynı marşı duymak her defasında tekinsiz bir duygu verirdi.

"İşte pislik geliyor," derdi o da her seferinde, "savaş."

Sonra birlikte, üsteğmenleri, başçavuşları, astsubayları, askerleriyle bölüğü, hepsinin yorgun ve bezgin yüzleriyle buzlucamın önünden geçişlerini izler, bölüğü çiçek desenlerinin arasından seyrederdik. Güllerin ve lalelerin arasında geniş düz cam şeritleri vardı ve hepsini görebiliyordunuz, sıra sıra, yüz yüz; hepsi asık yüzlü ve aç, hepten keyifsiz...

O her adamı şahsen tanıyordu, gerçekten her birini. Alkol kullanmayanları ve katı kadın düşmanlarını bile, çünkü çevredeki işe yarar tek meyhaneydi ve en kararlı çilekeş bile bazen sıcak ve kötü bir çorbanın üzerine bir bardak limonata içme ihtiyacı duyar veya akşamları bir bardak şarap, hele ki otuz yedi pis ev ve iki perişan şatodan ibaret bu can sıkıcı kasabada, çamura gömülecek ve tembellikle can sıkıntısı içinde dağılıp gidecek gibi görünen bu boğucu kasabada tutsaksa...

Ama o sadece bizim bölüğü değil, alayın bütün taburlarının bütün birinci bölüklerini tanıyordu, çünkü çok ayrıntılı düşünülmüş bir hareket planına göre her tu-

gaym ilk bölüğü belli bir zamandan sonra altı haftalık bir "mola ve ihtiyat" süresi için bu yavan kasabaya geliyordu.

Mola ve ihtiyat süremizi ikinci kez talim ve can sıkıntısıyla orada geçirmek üzere kasabada bulunduğumuz sırada kadının durumu kötüye gitti. Kendine dikkat etmemeye başladı. Artık çoğunlukla on bire kadar uyuyor, öğlenleri bira ve limonata servisi yaparken üzerinde sabahlığı oluyor, öğleden sonra tekrar kapatıyordu, çünkü bölüğün talim zamanı kasaba sızıntı yapmış bir gübre çukuru gibi boşalıyordu ve ancak akşam yediye doğru, öğle sonrasını atlattıktan sonra mekânını açıyordu. Ayrıca hasılata da dikkat etmiyordu. Herkesin bardağını dolduruyor, herkesle içiyor, davetleri kabul edip cüsseli bedeniyle dansa kalkıyor, sonra naralar atıyor ve askeriyenin yat borusu yaklaştığında şiddetli hıçkırıklara boğuluyordu.

O zamanlar, kasabaya ikinci kez geldiğimizde hemen rapor almıştım. Doktorun beni mutlaka Amiens veya Paris'teki bir uzmana göndermesini gerektirecek bir hastalık bulmuştum kendime. Saat on buçuğa doğru kapısını çaldığımda keyfim yerindeydi. Kasaba bütünüyle sessiz, boş sokakları çamur doluydu. Eskisi gibi terliklerin yere sürtünmesini, perdenin hışırtısını, Renée'nin mırıldanmasını duydum: "Ah, sen misin?" Sonra yüzünden bir sevinç geçti. Kapıyı açtığında "Ah, sen misin?" diye tekrarladı, "Tekrar mı geldin?"

"Evet," diyerek kasketimi sandalyenin üstüne fırlatıp peşinden gittim. "En iyi neyin varsa onu getir."

"En iyisini mi?" diye sordu çaresizlikle.

"Evet," dedim, "hadi."

"Hımm," dedi, "acayip pahalı ama."

"Önemli değil, param var."

"Tamam." Tekrar ellerini sildi. Dilinin ucu soluk dudaklarının arasından görünerek çaresizliğinin doruğunda olduğunu ele verdi.

"Patateslerimi alıp yanına gelsem bir sakıncası var mı?"

"Olur mu hiç," dedim, "hadi gel, sen de iç benimle bir tane."

Mutfağına açılan o dar, kahverengi ve aşınmış kapının arkasında kaybolduğunda etrafıma bakındım. Her şey hâlâ önceki yıl olduğu gibiydi. Tezgâhın üzerinde uyduruk kocasının resmi asılıydı, kara bıyıklı, çakı gibi bir donanma askeri; onu üzerine "Patrie"nin resmedildiği bir cankurtaran simidiyle çerçevelenmiş olarak gösteren renkli bir resimdi bu. Oğlanın bakışları soğuk, çenesi gaddar ve ağzındaki vatanseverlik ifadesi barizdi. Ondan hoşlanmıyordum. Yanında asılı birkaç tabloda çiçekler ve tatlı tatlı öpüşen bir çift görülüyordu. Her şey bir önceki yıl olduğu gibiydi. Belki eşyalar biraz daha yıpranmıştı, ama daha da kötü olamaz mıydı? Üzerinde oturduğum bar taburesinin bir bacağı tutkallanmıştı – bunun Friedrich'le Hans'ın bir *kavgası sırasında kırıldığını* hâlâ hatırlıyordum, Lisette adında çirkin bir kız için kavga etmişlerdi ve taburenin bacağında zımparalanması unutulmuş nahoş bir tutkal akıntısı belirgin olarak görülüyordu.

Sol elinde bir şişe, sağ kolunun altında içinde patateslerin ve patates kabuklarının bulunduğu bir mutfak kabı taşıyan Renée, "Cherry brandy," dedi.

"İyi mi?" diye sordum.

Ağzını şapırdattı. "En iyi kalite tatlım, gerçekten iyi."

"Doldur lütfen."

Şişeyi tezgâhın üzerine koydu, anahtarları tezgâhın arkasındaki bir taburenin üstüne bıraktı ve dolaptan iki kadeh çıkardı. Sonra yayvan kâselerine kızıl sıvıyı doldurdu.

"Sağlığına Renée!" dedim.

"Sağlığına delikanlım!" dedi.

"Hadi bir şeyler anlat. Yeni bir haber yok mu?"

Maharetle patatesleri soymaya devam ederken, "Ah," dedi, "yeni bir şey yok. Hesap ödemeden tüyen, bardakları fırlatıp kıran birkaç kişi oldu yine. Bizim Jacqueline bir çocuk daha doğurdu ve kimden olduğunu bilmiyor. Yağmur yağdı, güneş açtı, ben yaşlandım ve buradan gidiyorum."

"Ne yapıyorum dedin Renée?"

"Evet," dedi sükûnetle. "Bana inanabilirsin, artık keyfi kaçtı. Oğlanların durmadan parası azalıyor ve küstahlaşıyorlar, şnapslar giderek kötüleşiyor ve pahalanıyor. Sağlığına delikanlım!"

"Sağlığına Renée!"

İkimiz de gerçekten kaliteli kızıl sıvıyı içtik ve hemen yeniden doldurdum.

"Sağlığına!"

"Sağlığına!"

"İşte böyle," dedi sonunda ve soyduğu son patatesi de yarı yarıya suyla dolu bir kabın içine attı, "bugün için bu kadarı yeter. Şimdi gidip ellerimi yıkayayım da burnuna patates kokusu gelmesin. Patatesler berbat kokmuyor mu sence, patates kabuklarının kokusunu iğrenç bulmuyor musun?"

"Evet," dedim.

"Sen iyi bir oğlansın."

Tekrar mutfakta gözden kayboldu.

Cherry hakikaten muhteşemdi. Tatlı bir vişne alevi içime akıyor ve bana bu pis savaşı unutturuyordu.

"Ee, şimdi gözüne daha hoş görünüyor muyum?"

Şimdi özenle giyinmiş kapıda duruyordu, üzerinde sarımsı renkte bir bluz vardı ve ellerini güzel kokulu bir sabunla yıkadığı hissediliyordu.

"Sağlığına!" dedim.

"Sağlığına!" dedi.

"Gerçekten gidiyor musun, ciddi misin?"

"Evet," dedi, "çok ciddiyim."

"Sağlığına!" dedim ve bardakları doldurdum.

"Yok," dedi, "bırak limonata içeyim, bu kadar erken kaldıramıyorum."

"Tamam, ama anlat."

"Evet," dedi, "artık yürütemiyorum." Bana baktı, gözlerinde, o bakışları bulanık, şişmiş gözlerinde müthiş bir korku vardı. "Duyuyor musun delikanlım, artık yapamıyorum. Beni deli edecek bu sessizlik. Bir kulak ver bak." Kolumu o kadar sıkı kavradı ki korktum ve gerçekten kulak verdim. Bu tuhaf bir şeydi, hiçbir şey duyulmuyordu, ama yine de sessiz değildi, havada tarifi imkânsız bir şey vardı, uğuldama gibi bir şey: sessizliğin sesi.

"Duyuyor musun," derken sesinde muzafferane bir tını vardı, "bir gübre çukuru gibi."

"Gübre çukuru mu?" dedim, "Sağlığına!"

"Evet," diyerek bir yudum limonata içti. "Tam bir gübre çukuru gibi, bu ses. Ben köyden geliyorum biliyor musun, yukarılardan Dieppe yakınlarındaki bir köşecikten, orada akşamları yatağımda yatarken bunu çok net duyardım: Ortalık sessiz olurdu, ama yine de sessiz değildi ve sonraları anladım: Bu, gübre çukuruydu, insan ortalığın sessiz olduğunu sanırken o ne olduğu belirsiz çıtırtılar ve uğultular, o fışırtılar ve şapırtılar. Çünkü gübre çukuru çalışır, gübre çukurları hep faaliyettedir, aynı o ses. Bir kulak ver bak!" Yine kolumu sımsıkı yakaladı ve bana şiş ve bulanık gözleriyle öylesine ısrarla ve yalvarırcasına baktı ki...

Ne var ki ben bardağımı tekrar doldurarak, "Evet," dedim, ama onu gayet iyi anlamama, sessizliğin o tuhaf ve bir o kadar da anlamsız görünen sesini algılamama rağmen onun gibi korkmuyordum, bu pis kasabada, bu pis savaşın ortasında oturup kalmak ve sabahın on birinde çaresizlik içindeki bir meyhaneci kadınla cherry

brandy içmek her ne kadar ümitsiz bir durum olsa da kendimi korunmuş hissediyordum.

"Sessiz ol," dedi sonra, "şimdi dinle bak." Talimden dönen bölüğün uzaktan gelen düzenli ve son derece monoton marşını duyuyordum şimdi. Fakat o kulaklarını tıkadı. "Hayır," dedi, "hayır! Bu en kötüsü, her sabah aynı anda bu cansız marşı duymak beni deli ediyor."

"Sağlığına!" dedim gülerek ve tekrar doldurdum, "Boş ver hadi."

"Hayır!" diye bağırdı. "Bu yüzden gitmek istiyorum ya, bu beni hasta ediyor."

Ben ona gülümseyerek içmeye devam ederken ve gittikçe yaklaşarak şimdi kasabanın sessizliği içinde insana gerçekten tehditkâr gelen marşı dinlerken o inatla kulaklarını kapalı tuttu. Çizmelerin sesleri de şimdi yükselmişti, susup marşa ara verdiklerinde astsubayların azarlamaları, bağıracak gücü ve cesareti her zaman bulan üsteğmenin, "Bir ağızdan, bir ağızdan!" diye haykırışı.

Bitkinlikten gözyaşlarına boğulmak üzere olan ve kahramanca kulaklarını tutmaya devam eden Renée, "Artık dayanamıyorum," diye fısıldadı, "gübre çukurunun üstünde yatıp marşlarını dinlemek beni hasta ediyor..."

Şimdi sıra sıra, yüz yüz, aç ve yorgun, yüzlerinde neredeyse coşku dolu bir mahvolmuşlukla, yine de isteksiz ve aksi ve gözlerinde bir yerlerde korkuyla önümüzden geçerlerken bu kez pencerenin önünde tek başıma durdum...

Onlar geçip gittikten ve marşlarının tınısı silindikten sonra, "Gel," dedim Renée'ye. Ellerini kulaklarından çektim. "Aptallık etme."

"Hayır," dedi inatla, "ben aptal değilim, buradan gideceğim, başka bir yerlerde bir sinema açacağım, Dieppe'de veya Abbeville'de."

"Ya biz ne olacağız, bizleri de düşün."

"Kuzenim geliyor buraya," derken yüzüme baktı, "genç, tatlı bir şey, bu dükkâna hareket getirir, dükkânı kuzenime devretmeye karar verdim."

"Ne zaman?" diye sordum.

"Yarın."

"Hemen yarın mı?" diye sordum korkuyla.

"Ah," dedi gülerek, "kuzenim genç ve güzel. Baksana!" çekmecesinden bir resim çıkardı ama resimdeki kız hiç de sempatik değildi, genç ve güzeldi ama soğuktu, tezgâhın üzerindeki resimde can kurtaran simidinin içinde görülen adamla aynı vatansever ifadeli ağza sahipti...

"Sağlığına!" dedim kederle, "Demek hemen yarın."

"Sağlığına!" dedi ve kendisine de bir tane doldurdu.

Şişe boşalmıştı ve ben, bar taburesinin üzerinde açık denizde fırtınaya tutulmuş bir gemi gibi sallanıyordum; ama düşüncelerim yine de berraktı.

"Hesap lütfen," dedim.

"Üç yüz," dedi.

Ne var ki ben paraları çıkarttığımda aniden elini sallayarak, "Hayır," dedi, "boş ver, veda için benden olsun. Biraz olsun hoşuma giden bir sen oldun. O parayı kuzenimde kafayı çekerek harca istersen. Yarın."

"Hoşça kal o halde," dedim.

"Hoşça kal." Sonra bana el salladı ve ben dışarı çıkarken onun bardakları yıkamak için nikel lavaboya daldırdığını gördüğümde *kuzeninin hiçbir zaman* böyle şirin, küçük, sıkı elleri olamayacağını anladım, çünkü eller neredeyse ağızlara benzer ve eğer vatanseverce elleri olsaydı bu korkunç bir şey olurdu...

DRÜNG'LE YENİDEN KARŞILAŞMA

Başımdaki yakıcı ağrı beni durmadan, toprak yeşili paltolar içindeki karanlık tiplerin kafama sert yumruklar geçirdikleri bir rüyadan zamanın ve mekânın gerçekliğine dönmeye zorluyordu: Tavanı, karanlık yeşil bir mezarın kapağı gibi üzerime kapanır gibi görünen alçak damlı bir köy evinde yatıyordum. Mekânın bir mekân olarak az çok ayırt edilmesini sağlayan hafif ışık yeşildi; parlak bir ışık şeridinin siyah bir kapı çerçevesini keskin bir hatla belirlediği yerde üstü sarı parıltılı yumuşak bir yeşil vardı ve bu yeşil, yüzüme düşen gölgede koyu yosun rengini alıyordu.

İçimi aniden boğucu bir bulantı kaplayıp da yerimden doğrularak görünmeyen zemine kusunca tamamen uyandım. Sonunda bir sıvının ahşaba çarpma sesi bana ulaşana değin midemdekiler, dipsiz kuyu benzeri sonsuz bir derinliğe düştüler sanki; ağrılar içinde sedyenin kenarından eğilerek bir kez daha kustum ve rahatlamış olarak arkama yaslandığımda geçmişle bağlantım o kadar netti ki aklıma hemen ceplerimden birinde bulunması gereken, akşamki dağıtımdan kalma bir kutu meyveli bonbon geldi. Kirli parmaklarımla paltomun ceplerini yokladım, birkaç boş kovan tıngırdayarak yeşil zemine yuvarlandı, ceplerimdeki her şeyi elden geçirdim: sigara

paketi, pipo, kibrit, mendil, buruşturulmuş bir mektup; aradığım şeyi paltomun ceplerinde bulamayınca palaskayı çözdüm, kilidi sedyenin demir kasnağına tangırtıyla çarptı. Sonunda paketi pantolon ceplerimden birinde buldum, kâğıdını yırttım ve mayhoş bonbonlardan birini ağzıma attım.

Algımın son zerreleri de acıyla dolduğunda bir an için yer, zaman ve olay bağlantıları tekrar karışıyordu, o zaman sağımdaki ve solumdaki boşluklar da derinleşir gibi oluyor ve ben kendimi sedyenin üzerinde süzülürken yeşil tavana doğru giderek daha fazla yükselen sonsuz yükseklikteki bir kaidenin üstündeymiş gibi hissediyordum. Böyle anlarda bazen de öldüğümü, belirsizliğin azap dolu cehennem girişinde beklediğimi sanıyordum ve ışık şeridiyle çerçevelenmiş kapı da gözüme, şefkatli bir elin açması gereken, ışığa ve irfana giden bir kapı gibi görünüyordu; çünkü o anlarda kendim bir heykel gibi hareketsiz ve ölü oluyordum, canlılık sadece başımdaki yaradan yayılarak genelde tiksinç bir bulantıyla bağlantılı o yakıcı acıda oluyordu.

Sonra sanki birisi bir kıskacı gevşetmiş gibi acı tekrar azalıyor ve ben gerçekliği o kadar acımasız bulmuyordum: Tonları açılan yeşil gözlerin ıstırabına iyi geliyordu, hiçbir şeyin bozmadığı sessizlik harap kulakları rahatlatıyor ve hatırlayış benim yer almadığım bir resimler şeridi olarak içimde akıyordu. Daha ancak bir saat geçmiş olabilecekken her şey çok geride kalmış gibiydi.

Çocukluk anılarımı, okulu kırıp ıssız parklara gittiğimiz günleri canlandırmaya çalıştım ve bu yaşantılar, kafamdaki ağrıya neden olan ve farklı hissetmeme yol açması gereken bir saat önceki o olaydan daha yakın, daha etkileyici geldi.

Bir saat önce olanları şimdi çok net, ama sanki yerküremizin kenarından bizden gökyüzü kadar uzak, cam

gibi berrak bir uçurumla ayrılan başka bir dünyaya bakıyormuşum gibi uzakta görüyordum. Orada kendim olması gereken birinin gecenin karanlığında altüst olmuş toprağın üzerinde süründüğünü görüyordum, bazen uzakta atılan bir aydınlatma fişeği bu umarsız silueti aydınlatıyordu; kendim olması gereken bu yabancının acıdığı belli olan ayaklarıyla yüzeyin engebeleri üzerinde eziyet çekerek hareket ettiğini, çoğunlukla süründüğünü, ayağa kalktığını, tekrar süründüğünü, tekrar ayağa kalktığını görüyordum. Sonunda birçok karanlık siluetin bir aracın etrafında toplandığı karanlık bir vadiye yöneliyordu. Yabancı, sadece karanlık ve eziyetin kol gezdiği bu yeryüzü parçasında sessizce bir kuyruğa giriyordu, hiç tanımadıkları, hiç görmedikleri, yoğun bir gölgenin arkasına saklanmış sessizce kepçe sallayan birisi kaplarına teneke bidonlardan kahve ve çorba dolduruyordu; sahibi yine saklı duran ürkek bir ses bekleyenlerin ellerine ekmek, sigara, salam ve şekerleme sayıyordu. Vadinin dibindeki bu sessiz ve kasvetli oyun birdenbire kızıl bir alevin çiğ ışığıyla aydınlandı, ardından bağrışmalar, inlemeler ve yaralanan bir atın ürkek kişnemeleri duyuldu; topraktan yükselen koyu kızıl alevler durmadan yeniden canlanıyor, çatırtılar ve kötü kokular çıkıyordu, sonra at kişnedi; gerilip ardında tangırdayan kap kacakla dörtnala koşturarak uzaklaştığını gördüm, aniden yükselen kısa ve şiddetli bir alev ben olması gereken kişiyi örttü.

Ve ben şimdi burada sedyemin üzerinde yatıyor ve içinde sadece aydınlatılmış kapı çerçevesinin ışıklı dörtgeninin görüldüğü bu Rus köy evinde yoğunluğu durmadan değişen yeşil alacakaranlığı görüyordum.

Bu arada bulantım azalmış, bonbonun mayhoşluğu ağzımı dolduran tiksinç salyanın içinde rahatlatıcı bir etkiyle yayılmıştı, acının kıskacı şimdi daha seyrek sıkıştırıyordu, paltomun cebine uzandım, sigara ve kibrit çı-

kartarak bir tane yaktım. Parlayan ateşte üzerinde ışığın zehir sarısı yansıdığı karanlık ve nemli duvarları seçtim ve sönmekte olan kibriti yan tarafa atarken ilk kez yalnız olmadığımı fark ettim.

Yanımda, özensizce sarınılmış gri bir örtünün yeşile bulanmış kabarıklığını, solgun bir yüzün üzerindeki çok koyu bir gölge gibi duran kasket siperliğini gördüm ve kibrit söndü.

O anda ellerimin ve ayaklarımın sağlam olduklarını hatırladım, örtümü yana iterek doğrulunca zemine ne kadar yakın olduğumu görerek korktum, sonsuz gibi görünen bu uçurum diz boyu bile yoktu. Bir kibrit daha yaktım. Komşum kıpırtısız yatıyordu, yüzünde zayıf, yeşil ışığın düşürdüğü çok hafif bir loşluğun rengi vardı, fakat kasket siperliğinin gölgesi altındaki yüzünü iyice görmek için daha yakına gidemeden kibrit söndü ve aklıma ceplerimden birinde bir de mum artığı olması gerektiği geldi.

Acının kıskacı tekrar sıkıca kavradı, karanlıkta el yordamıyla ancak sedyemin kenarına oturup sigarayı yere atabildim, şimdi sırtımı kapıya dönmüş olduğumdan karanlıktan başka bir şey görmüyordum; dönmenin nedeni başımdaki ağrıymış gibi gelse de bana dönüyormuş gibi görünmesine yetecek kadar gölge de barındıran yeşil, koyu bir karanlıktı bu. Başımdaki ağrı arttıkça sanki devirleri birbiriyle kesişen farklı diskler gibi görünen bu karanlık tabakaları da sonunda her şey tekrar sabitleşinceye kadar bir o kadar hızla dönüyorlardı.

Kriz geçer geçmez sargımı yokladım: Başım ellerimin arasındayken şişmiş gibi, çok kalınlaşmış gibi geldi, akıp kuruyan kanın sert, neredeyse şişlik gibi gelen kabuğunu hissettim, herhalde parçanın girmiş olması gereken aşırı duyarlı ve acıyan yeri de algıladım. Şimdi yanımdaki yabancının ölü olduğunu biliyordum. Uykuyla

veya baygınlıkla ilgisi olmayan bir tür sessizlik ve suskunluk vardır, karanlıkta bana iki kat düşmanca görünen dipsiz soğuklukta, küçültücülükte, düşmanlıkta bir şey.

Sonunda mum artığını bularak yaktım. Işığı sarı ve yumuşaktı, bir tür alçakgönüllülükle yavaş yavaş yayılırken alevinin imkânlarını sonuna kadar kullanır gibi görünüyordu. Mum tam parlaklığına ulaştığında sıkıca bastırılmış toprak zemini, mavimsi bir renkte kireçlenmiş duvarları, bir sediri ve aşınmış kapısının önünde bir kül öbeğinin durduğu sönmüş ocağı gördüm.

Ancak ondan sonra mumu ışığının merkezi ölünün yüzüne düşecek şekilde sedyemin kenarına diktim. Drüng'ü gördüğüme şaşmamıştım. Daha çok şaşırmayışıma şaşmıştım, çünkü derin bir korku duymuş olmalıydım: Drüng'ü beş yıldır görmüyordum ve gördüğüm zamanlarda da sadece gerekli nezaket kurallarını yerine getirecek kadar ayaküstü görürdüm. Dokuz yıl boyunca okul arkadaşıydık, fakat aramızda düşmanca değil de kayıtsızca olan öylesine derin bir iticilik oluşmuştu ki bu dokuz yıl içinde birbirimizle konuştuğumuz sürelerin toplamı bir saati bile bulmazdı.

Gördüklerimin Drüng'ün ince yüzü, yüzünün şimdi ufalmış yüzeyinden yeşilimsi ve sertçe yükselen sivri burnu, yabancı bir elin çoktan kapatmış olduğu çekik ve daima biraz şiş gözleri olduğuna kuşku yoktu; bunun Drüng'ün yüzü olduğu o kadar belliydi ki, üzerine eğilip örtünün kıvrımları arasından kaputunun düğmelerinden birine beyazımsı bir iplikle bağlanmış kâğıdı arayarak doğrulamama gerek bile yoktu. Mum ışığında kâğıttan şunları okudum: Hubert Drüng, kıdemli onbaşı, bir alayın numarası ve üstte yaralanma türü: karın bölgesinde çok sayıda obüs parçası. Bu notun altında da işlek bir akademisyen yazısıyla, "Ölüm gerçekleşti," yazılıydı.

Drüng gerçekten ölmüştü demek ki, yoksa işlek bir

akademisyen yazısıyla bir yerlere yazılmış bir şeylerden şüphe duyduğum olmuş muydu hiç? Bana hiç bildik gelmeyen alayın numarasını bir kez daha okudum, sonra siperliği Drüng'ün yüzüne karanlık, kibirli bir gölge düşürerek acımasız bir şeyler katan kasketi aldım ve dokuz yıl boyunca zaman zaman gözlerimin önünden geçen koyu kumral cansız saçlarını tanıdım. Sarı ışığının en güçlü olduğu merkez alanı hep Drüng'ün yüzünde kalıp daha soluk dış halkaları tavanda, duvarlarda ve zeminde daireler halinde salınan mumun dibine oturdum. Drüng'e o kadar yakından bakıyordum ki, nefesim sakal diplerinin çirkin ve kırmızı göründüğü donuk cildini yalıyordu ve aniden ilk kez Drüng'ün ağzına baktım. Yıllar boyunca gündelik karşılaşmalarımız sırasında dış görünüşünün geri kalanına o kadar aşina olmuştum ki onu –herhalde farkına bile varmadan– pek çok kişinin arasından derhal tanıyabilecekken şimdi ağzına hiç dikkat etmemiş olduğumu görüyordum: Ağzı bana tamamen yabancıydı, zarif ve inceydi, sımsıkı kapanmış köşelerinde hâlâ acı yerleşikti ve o kadar canlıydı ki yanıldığımı sandım. Bu ağız, güçlükle tuttuğu ıstırap çığlıklarını, bütün dünyayı içinde boğacak kızıl bir girdap gibi fışkırmamaları için hâlâ zorla bastırır gibiydi.

Yanımda mumun, durmadan yükselip durmadan geri itiliyormuş gibi görünen, durmadan ağır ağır yayılan sıcak soluğu titreşiyordu. Şimdi Drüng'ün yüzünü onu görmeden inceliyordum. Zayıf omuzlarında ağır sırt çantasıyla sıska, çekingen bir altıncı sınıf öğrencisi olarak okul kapısının açılmasını üşüyerek bekleyişini görüyordum. Sonra irikıyım hademenin yanından hızla geçerek paltosunu çıkarmadan her an savunmada bakışlarla izlediği sobanın başına dikiliyordu. Drüng hep üşürdü, çünkü kansızdı, zaten yoksuldular. Kocası savaşta ölmüş bir dulun oğluydu. Görev bilincinin aşırı ciddiyeti bize son-

raları çoğunlukla budalalık gibi görünmekle birlikte onun, anıları ancak hatırlanmaya değer kılan o delilikleri yapacak vakti hiçbir zaman olmazdı; asla küstahlaşmadı, dokuz yıl boyunca hep uslu, hep çalışkan, her zaman "orta düzeyde başarılı" oldu. On dördünde sivilceleri çıktı, on altısında cildi yine düzeldi, on sekizinde sivilceler tekrar belirdi ve her zaman üşüdü, yazları bile, çünkü kansızdı, zaten yoksuldular, kocası Dünya Savaşı'nda ölmüş bir dulun oğluydu. Birlikte çalıştığı birkaç arkadaşı vardı, uslu ve orta düzeyde başarılıydılar; onunla neredeyse hiç konuşmamıştım, o da benimle çok az konuşmuştu, dokuz yıl içinde ara sıra olabileceği kadar önümde oturduğu olmuş ve koyu kumral kısa saçlarını önümde, çok yakınımda görmüştüm ve derste bildiklerini hep fısıldamıştı – onun her zaman yardım ettiğini ancak şimdi hatırlıyordum, sadık ve güvenilir, bilmediği bir şey olduğunda da çok değişik ve hırçın bir tavırla omuz silkerdi.

Mum artık yaygınlaşan ışığını düzensizce ve hafif bir cızırtıyla etrafa yayar ve yoksul kulübe açık denizdeki bir geminin kamarası misali sallanır gibi görünürken ben çoktan ağlamaya başlamıştım bile. Uzun süredir bilincine varmadan gözyaşlarının yüzümden yuvarlandığını hissediyordum, üstlerde sıcak ve rahatlatıcı, aşağıda çenemin üstünde zırlayan bir çocuk gibi düşünmeden hemen elimle sildiğim soğuk damlalar halinde. Ama şimdi, bilgilerini armağan edemeyecek kadar kıymetli gören başkalarının sahte muzipliğine kapılmadan ve hiç teşekkür almadığı halde bana her zaman sadakatle, tam ve güvenilir kopya verdiği aklıma gelince – şimdi yüksek sesle hıçkırmaya başlamıştım, gözyaşları keçeleşmiş sakallarımın arasından çamura bulanmış parmaklarıma yuvarlanıyordu.

Şimdi Drüng'ün babası da aklıma geldi. Tarih dersi olduğunda ve eğer konu ders planında varsa öğretmenler

seslerini yükselterek Dünya Savaşı'ndan bahsettiklerinde ve bu konu içinde Verdun Çarpışması'na değindiklerinde – o zaman bütün gözler Drüng'e çevrilirdi ve Drüng bu saatlerde çabuk sönen bir pırıltı kazanırdı, çünkü sık sık tarih dersi görmezdik, Dünya Savaşı da sık sık programda olmazdı ve Verdun'dan bahsedilmesine izin verildiği veya uygun düştüğü daha da nadirdi...

Mum şimdi cızırdıyordu ve büyük komutan Hindenburg'un adının basılı olduğu mukavva kâsenin içinde erimiş sıcak mum fıkırdadı, sonra desteksiz kalan fitil de sıvılaşmış mum artığının içine devrildi – ne var ki oda şimdi parlak bir ışıkla aydınlanmıştı ve ben gözyaşlarımdan utandım; bu ışık soğuk ve çıplaktı, kasvetli odaya sahte bir aydınlık ve temizlik veriyordu...

Ancak omuzlarımdan kavradıklarında kapının açılmış ve beni ameliyata taşımak için iki kişinin gönderilmiş olduğunu fark ettim. Sımsıkı kapalı dudaklarıyla orada yatmaya devam eden Drüng'e son bir bakış gönderdim, sonra beni tekrar sedyeye yatırıp dışarıya çıkardılar.

Doktor yorgun ve öfkeli görünüyordu! Taşıyıcılar beni çiğ ışıklı bir lambanın altındaki masaya yatırırken can sıkıntısıyla izledi, mekânın diğer kısmı kızıl bir karanlığa bürünmüştü. Sonra doktor yanıma geldi ve onu daha net gördüm: Sarımsı solgunluktaki sert derisinin üzerinde mor gölgeler vardı ve sık kara saçları kafasına geçirilmiş bir takke gibi duruyordu. Göğsümün üst tarafına iliştirilmiş kâğıdı okurken nefesindeki sigara kokusunu belirgin biçimde duydum, kalın boynunun solgun şişkinliğini ve yüzündeki yorgun çaresizlik maskesini gördüm.

"Dina," diye seslendi alçak sesle, "çıkarın."

Doktor geri çekilirken kızılımsı geri plandan beyaz önlüklü bir kadın silueti ortaya çıktı, soluk yeşil bir örtü saçlarını tümüyle kapatıyordu, daha yakınıma gelip

üzerime eğilerek alnımdaki sargıyı dikkatle keserek ikiye ayırdığında sevimli yüzünün sakin ve aydınlık ovalinden saçlarının sarı olması gerektiğini çıkardım. Hâlâ ağlıyordum ve yüzü gözyaşlarının arasından eriyip dağılıyormuş gibi görünüyordu, kadının iri, yumuşak bakışlı açık kahverengi gözleri de ağlıyormuş gibiyken doktor gözyaşlarıma rağmen kuru ve sert göründü.

Kadın ani bir hareketle sertleşmiş kanlı sargıyı yaramın üzerinden çekiverdi, haykırdım ve gözyaşı dökmeye devam ettim. Doktor şimdi aksi bir yüzle ışık dairesinin kenarında duruyordu ve sigarasının dumanı keskin, mavi istimler halinde yanımıza kadar geliyordu. Şimdi yapışmış saçlarımı yumuşatmaya başladığı için üzerime daha sık eğilerek parmaklarıyla başıma dokunan Dina'nın yüzü sakindi.

Doktor kısaca, "Tıraş edin!" diyerek elindeki izmariti yere fırlattı.

Rus kadın açık yaranın etrafındaki kirli, keçeleşmiş saçı tıraş etmeye başladığında acının kıskacı başımı daha sık sıkıştırmaya başladı. Yine farklı diskler tuhaf kesişmelerle dönmekteydi, birkaç saniye kendimden geçip sonra tekrar kendime geliyordum ve kendimde olduğum anlarda gözyaşlarının giderek çoğaldığını, yanaklarımdan aşağıya yuvarlandığını, gömlekle yaka arasında sanki bir kaynak yolunu bulup fışkırmış gibi engellenmez biçimde biriktiğini hissediyordum.

"Ağlamayı kesin, lanet olsun!" diye birkaç kere bağırdı doktor ve ben bir türlü duramadığımdan, durmak da istemediğimden tekrar bağırdı: "Kendinizden utanın!" Ne var ki ben utanmıyordum, sadece Dina'nın ellerini ara sıra okşayarak boynumda tuttuğunu hissediyor ve doktora niçin ağladığımı izah etmeye çalışmanın anlamsız olacağını anlıyordum. Onun hakkında ne biliyordum ki, ya o benim hakkımda, pislik ve bitler hakkında, Drüng'ün

yüzü ve savaş başladığında tam zamanında tamamlanan dokuz yıllık okul hayatı hakkında ne biliyordu?

"Lanet olsun!" diye bağırdı. "Susun artık ama!" Sonra birden üzerime geldi, yüzü müthiş büyüdü, yaklaşırken yüz hatları öfkeyle sertleşmişti ve ben bıçağın ilk kesişini hissettim, artık hiçbir şey görmüyor ve avaz avaz bağırıyordum.

Arkamdan kapıyı kapatıp anahtarı çevirmişlerdi ve şimdi yine o bekleme bölmesinde olduğumu gördüm. Mumum hâlâ yanıyor ve ışığını bütün nesneleri yalayarak üstlerinden kaydırıyordu. Son derece ağır yürüdüm, korkuyordum, her şey o kadar sessizdi ki ve artık hiç acı hissetmiyordum. Karmakarışık olmuş örtülerden sedyemi tanıdım, hâlâ bıraktığım gibi yanan muma baktım. Fitil şimdi sıvılaşmış mumun içinde yüzüyordu, sadece minicik bir uç yanacak diklikte sıvının üstüne çıkıyordu ve her an batabilirdi. Korkuyla ceplerimi yokladım, ama ceplerim boştu, tekrar kapıya gittim, kapıya vurdum, bağırdım, kapıya vurdum, bağırdım. Bizi böyle karanlıkta bırakamazlardı! Ama dışarıdan sesimi duyan kimse yok gibiydi ve ben geri döndüğümde mum hâlâ yanıyordu, fitil hâlâ yüzüyordu, sadece minicik bir uç hâlâ yanacak ve düzensiz, titrek bir ışık üretecek diklikte sıvının üstüne çıkıyordu; bana bu uç küçülmüş gibi geldi, bir saniye daha yanabilirdi, sonra karanlıkta kalacaktık.

"Drüng," diye seslendim endişeyle, "Drüng!"

"Evet," dedi Drüng'ün sesi, "ne var?"

Kalbimin durduğunu hissettim ve etrafta sönmeye yüz tutmuş bu mum artığının korkunç sessiz tükenişinden başka bir şey duyulmuyordu.

"Evet," dedi Drüng tekrar, "ne var?"

Sola doğru bir adım attım ve onun üzerine doğru eğilerek baktım: Orada yatmış gülüyordu. Alçak sesle ve acıyla gülüyordu, gülüşünde iyilik de vardı. Örtüleri at-

mıştı ve karnındaki büyük bir delikten altındaki sedyenin yeşilimsi çadır bezini görüyordum. Büyük bir sükûnetle yatmış bekler gibi duruyordu. Ona uzun süre baktım, gülen ağzına, karnındaki deliğe, saçlarına: Bu, Drüng'dü.

"Ee, ne var?" diye sordu bir kez daha.

"Mum," dedim yavaşça ve tekrar ışığa baktım: Hâlâ yanıyordu, sarı ve aceleci, durmadan titreşerek ve durmadan tekrar parlayarak bütün odayı aydınlatan ışığına baktım. Drüng'ün doğrulduğunu işittim, sedye hafifçe gıcırdadı, bir örtüden arta kalan kısım gerildi ve sonra tekrar ona baktım.

"Korkmana gerek yok," diyerek başını salladı, "ışık sönmeyecek, durmadan ve durmadan yanacak, biliyorum."

Ama bir an sonra solgun yüzü biraz daha çöktü, titreyerek kolumu yakaladı; ince, sert parmaklarını hissettim. "Bak," diye fısıldadı korkuyla, "şimdi sönüyor."

Fakat mukavva kâsede dipsiz fitil hâlâ yüzüyordu ve hâlâ tam batmamıştı.

"Hayır," dedim, "çoktan sönmüş olmalıydı, iki dakika bile yanacak kadar yoktu."

"Ah, kahrolası!" diye bağırdı, yüzü çarpıldı ve elinin içiyle ışığa şiddetle vurdu, sedye çatırdadı ve bir an için yeşilimsi karanlık üstümüze çöktü, fakat titreyen elini tekrar kaldırdığında fitil hâlâ yüzüyordu, hâlâ ışık vardı ve ben Drüng'ün karnındaki delikten arkasındaki duvarda sarı bir leke gördüm.

"Yapacak bir şey yok," dedi ve tekrar uzandı, "sen de uzan, beklemek zorundayız."

Sedyemi onunkinin dibine çektim, demir çubukları birbirine sürtüyordu ve uzandığımda ışık tam aramızdaydı, titreşiyor ve sallanıyordu, hep emin, hep belirsiz, çünkü çoktandır sönmüş olmalıydı ama hiç sönmüyordu; bazen titrek alev kısalır gibi olduğunda ikimiz de

aynı anda başlarımızı kaldırıp korkuyla birbirimize bakıyorduk; ve zavallı gözlerimizin önünde çok sarı bir ışıkla çizilmiş aydınlık bir dörtgenle çevrili siyah kapı kanadı duruyordu...

...ve orada öylece yatıp bekledik, korku ve umutla dolu, üşüyerek ama yine de alev sönecek gibi olduğunda ve yeşilimsi yüzlerimiz mukavva kâsenin üzerinde karşılaştığında uzuvlarımıza işleyen korkunun hararetiyle sıcak, etrafımızda sessiz sis yaratıkları gibi akarak kaynaşan bu ışıkların ortasına bırakılmış, aniden ışığın sönmüş olması gerektiğini gördük, fitil batmıştı ve balmumu yüzeyin üstüne çıkan uç da yoktu artık ama yine de aydınlıktı – ta ki şaşkın gözlerimizle kapalı kapının içinden bize doğru gelen Dina'nın siluetini görüp artık gülümseyebileceğimizi anlayıncaya kadar, sonra bize uzanan ellerini tutup onu izledik...

BENİM KEDERLİ YÜZÜM

Limanda durmuş martıları seyrederken kederli yüzüm bu bölgede devriye gezen bir polisin dikkatini çekti. Yiyecek bir şeyler arayarak boşu boşuna pike yapıp tekrar havalanan kuşların süzülen görüntüsüne tamamen dalmıştım. Liman ıssızdı, su yeşilimsiydi, pis yağla yoğunlaşmıştı ve kabuklaşmış yüzey tabakasının üzerinde her türlü çerçöp yüzüyordu; tek bir gemi görünmüyordu, vinçler paslanmış, antrepolar haraplaşmıştı; rıhtımdaki kasvetli yıkıntıların arasında sıçanlar bile yaşamıyordu sanki, sessizlik hâkimdi. Daha yıllar önce dışarısıyla her bağlantı kesilmişti.

Uçuşunu gözlemlediğim belli bir martıyı gözüme kestirmiştim. Fırtınayı sezen bir kırlangıç gibi endişeli, çoğunlukla su yüzeyine yakın süzülüyordu, yolunu yoldaşlarıyla kesiştirmek için ara sıra çığlıklar atarak yükselmeye cesaret ediyordu. Bir şey dilemem istenseydi, bir somun ekmek isterdim, martıları beslemek, ekmekten parçalar kopartıp başıboş uçuşlarını beyaz bir noktayla belirlemek, üstüne uçacakları bir hedef koymak; karmakarışık hatlardaki bu çığlıklar içindeki uçuşu, bir ekmek parçası atıp çok sayıda ipi ucundan çeker gibi toparlayarak gerip düzeltmek. Ama ben de onlar gibi açtım, yorgundum, yine de kederime rağmen mutluydum, çünkü

ellerim ceplerimde orada durmak, martıları seyretmek ve kederi yudumlamak güzeldi.

Ama aniden resmî bir el omzuma dokundu ve bir ses, "Benimle geliniz!" dedi. Bu arada da el, beni omzumdan çekip döndürmeye çalışıyordu. Olduğum yerde kaldım, silkinerek eli kendimden uzaklaştırdım ve gayet sakin konuştum: "Siz delirmişsiniz."

"Yoldaş," dedi hâlâ göremediğim adam, "sizi uyarıyorum."

"Beyefendi," diye karşılık verdim.

"Burada beyefendi yok," dedi öfkeyle, "hepimiz yoldaşız." Ve sonra yanıma geçti, yandan bir baktı ve ben mutlulukla etrafta gezinen bakışlarımı çekip onun akıllı uslu gözlerine çevirmek zorunda kaldım: Onlarca yıldan beri görevden başka bir şey yememiş bir manda kadar ciddiydi.

"Hangi nedenle..." diye söze girmeye çalıştım.

"Yeterince sebep var," dedi, "kederli yüzünüz."

Güldüm.

"Gülmeyin!" Öfkesi ciddiydi. Önce tutuklayacağı kayıtsız bir fahişe, sarhoş bir denizci, bir hırsız veya bir kaçak olmadığı için canının sıkıldığını düşünmüştüm, ama şimdi ciddi olduğunu görüyordum: Beni tutuklamak istiyordu.

"Benimle gelin!.."

"Peki hangi nedenle?" diye sordum sükûnetle.

Ben daha anlayamadan sol bileğime ince bir zincir geçirilmişti ve o an yine yitik durumda olduğumu anladım. Son bir kez daha havada süzülen martılara döndüm, güzel gri gökyüzüne baktım ve aniden dönerek suya atlamaya çalıştım, çünkü arka avlunun birinde polis hafiyeleri tarafından boğazlanmak veya tekrar deliğe tıkılmaktansa bu pis bulaşık suyunda boğulmak bile daha iyiydi. Ama polis beni bir hamlede o kadar yakınına çek-

mişti ki artık sıvışmak mümkün değildi.

"Peki hangi nedenle?" diye sordum bir daha.

"Mutlu olma zorunluluğu yasası var."

"Ben mutluyum!" diye bağırdım.

"Yüzünüzde keder var," diyerek başını salladı.

"Ama bu yasa yeni," dedim.

"Otuz altı saat önce çıktı ve her yasanın çıkartıldıktan yirmi dört saat sonra yürürlüğe girdiğini herhalde biliyorsunuzdur."

"Ama benim bu yasadan haberim yok."

"Cezadan muafiyet yok. Yasa dün açıklandı, bütün radyolardan, bütün gazetelerden ilan edildi ve," bana küçümsemeyle bakarak, "ne basının ne radyonun nimetlerinden faydalanmayanlara da el ilanlarıyla bildirildi, ülkenin bütün sokaklarında el ilanları dağıtıldı. Demek ki bu, sizin son otuz altı saati nerede geçirdiğinizi gösteriyor yoldaş."

Beni kendisiyle birlikte çekti. Havanın soğuk olduğunu ve paltom olmadığını ancak o zaman fark ettim, açlığım ancak o zaman iyice ayyuka çıktı ve midemin kapılarında guruldadı, aynı zamanda kirli, sakal tıraşsız ve pejmürde bir halde olduğumu ve her yoldaşın temiz, tıraşlı, mutlu ve tok olmasını gerektiren yasalar bulunduğunu ancak o zaman kavradım. Beni, hırsızlıktan dolayı başka yere nakledilen, tarladaki hayallerinden vazgeçmek zorunda kalmış bir korkuluk gibi önünde itekledi. Sokaklar boş, karakola giden yol uzak değildi ve beni tutuklamak için hemen yeni bir sebep bulacaklarını biliyor olmama rağmen yüreğim ağırlaşmıştı, çünkü beni limana baktıktan sonra gezmeyi düşündüğüm çocukluğumun mekânlarından geçiriyordu: Bir zamanlar çalılar bürümüş, bakımsızlıktan güzelleşmiş bahçeler, otlar bürümüş yollar – bunların hepsi şimdi düzenlenmiş, temizlenmiş, dörtgen parsellere bölünerek pazartesi, çarşam-

ba ve cumartesi günleri burada resmi geçitlerini yapacak yurtsever derneklere tahsis edilmişlerdi. Sadece gökyüzü eskisinin aynıydı ve hava, yüreğimin hayallerle dolu olduğu o günlerdeki gibiydi.

Geçerken orada burada, bazı randevuevlerinde hijyenik hazlardan nasiplerini almak üzere çarşambaları sırada olanlar için resmî işaretler asıldığını gördüm; bazı meyhanelere de içki levhasını asma yetkisi verilmiş olduğu görülüyordu, tenekeden yapılmış bir bira bardağı şeritler halinde devletin renklerine boyanmıştı: açık kahve, koyu kahve, açık kahve. Çarşamba içicileri olarak resmî listeye alınan ve çarşamba birasından pay alacak olanların yürekleri şimdiden sevinçle dolmuştu herhalde.

Rastladığımız bütün insanlarda gayretkeşliğin tartışmasız işaretleri görülüyordu, hamaratlığın ince akışkanlığıyla çevriliydiler, polisi gördüklerinden bu etki daha da güçleniyordu herhalde; herkes yürüyüşünü hızlandırıyor, bütünüyle görevinin bilincinde bir ifade takınıyordu ve depolardan çıkan kadınlar, yüzlerine kendilerinden beklenen o sevinci yerleştirmeye çalışıyorlardı, çünkü devlete bağlı işçileri akşamları iyi bir yemekle canlandırmaları beklenen ev kadınlarının görevlerinden duydukları hararetli coşkuyu, sevinci göstermeleri isteniyordu.

Fakat bütün bu insanlar maharetle yolumuzdan çekiliyorlardı, öyle ki hiçbirinin yolu doğruca bizimkiyle kesişmiyordu, yolda bir hayat izi görülen her yerde bize yirmi adım kala ortadan kayboluyorlardı, herkes çabucak bir depoya girmeye veya bir köşeden sapmaya gayret ediyordu, hatta bazıları yabancı bir binaya girerek ayak seslerimiz uzaklaşıncaya kadar kapının arkasında endişeyle beklemiş bile olabilirdi.

Sadece bir kez, tam bir dört yol ağzından geçerken üzerinde öğretmen işaretini şöyle bir gördüğüm yaşlıca bir adamla karşılaştık; artık uzaklaşması mümkün değil-

di ve önce kurallar gereği (eksiksiz alçakgönüllülüğünün belirtisi olarak elinin içiyle üç kez başına vurarak) polisi selamladıktan sonra görevini yerine getirmeye, yani üç kez yüzüme tükürerek benim "hain bir domuz" olduğumu ilan etmeye gayret etti. İyi nişan aldı, ama gün sıcaktı ve boğazı kurumuş olmalıydı, çünkü bana sadece birkaç acınası zerre isabet etti, elimde olmadan –kurallara aykırı olarak– kolumla silmeye çalıştım, bunun üzerine polis kıçıma bir tekme atıp yumruğunu sırtımın ortasına indirerek sakin bir sesle, "1. aşama," dedi, bunun anlamı yaklaşık olarak şuydu: her polisin uygulayabileceği cezaların en yumuşak biçimi.

Öğretmen aceleyle çekip gitmişti. Onun dışında herkes bizden kaçmayı başardı; bir de randevuevlerinden birinin önünde tam o sırada akşamın zevklerinden önce öngörüldüğü üzere hava almaya çıkmış bir kadın, solgun, şiş yüzlü bir sarışın bana eliyle kaçamak bir öpücük gönderdi ve polis hiçbir şey fark etmemiş gibi yapmaya çalışırken ben kadına minnetle gülümsedim. Diğer her yoldaşa kaçınılmaz cezalar getirecek özgürlükleri bu kadınlara tanımak durumundaydılar; çünkü çalışma sevincinin yükselmesinde temel katkılarda bulunduklarından onları yasaların dışında tutmuşlardı; devlet felsefesi uzmanı Dr. Bleigoeth bu tavizin varacağı noktayı resmî felsefe (devlet felsefesi) dergisinde, liberalleşmenin başlamasına bir işaret olarak eleştirmişti. Bunu bir gün önce başkente dönerken bir çiftlik evinin tuvaletinde, bir üniversite öğrencisinin –muhtemelen çiftçinin oğlunun– kenarlarını çok esprili değinmelerle doldurduğu birkaç yaprağını bulduğum gazetede okumuştum.

Neyse ki istasyona varmıştık, çünkü az önce sirenler çalmıştı ve bunun anlamı yüzlerinde hafif bir mutluluk ifadesi bulunan (çünkü iş bitiminde, işin bir yük olduğunu göstereceğinden büyük mutluluk belirtileri yasaktı,

buna karşın işe başlarken coşku hâkim olmalıydı, coşku ve şarkılar) binlerce kişinin sokakları dolduracağıydı; bu binlerce kişi yüzüme tükürmek zorunda kalabilirdi. Her halükârda sirenler paydosa on dakika kaldığını belirtiyordu; herkesin on dakikasını esaslı bir temizlenmeye ayırması gerekiyordu, çünkü bu aralar devlet başkanının şiarı şuydu: sabun ve mutluluk.

Basit bir beton kutu olan mahalle karakolunun kapısında, geçerken bana alışılmış "maddi önlemleri" bahşeden iki nöbetçi bekliyordu: Kasaturalarıyla şakaklarıma şiddetli birer darbe indirerek tabancalarının kabzasıyla da köprücükkemiğime vurdular, bu devlet yasaları madde 1'in girişine uygundu: "Her polis ele geçirilenin (tutuklanan demek isteniyor) karşısında gücünü ortaya koymalıdır, kendisine saldıranlar hariç olmak üzere, çünkü bunlar gereken maddi önlemlerin sorgu sırasında alınması talihliliğine sahip olacaklardır." Madde 1 aslında şu anlama gelmektedir: "Her polis, herkesi cezalandırabilir, bir suç işleyen herkesi cezalandırmalıdır. Hiçbir yoldaş için cezadan muafiyet yoktur, cezadan muafiyet ihtimali vardır."

Şimdi pek çok büyük pencerenin sıralandığı uzun, boş bir koridordan geçiyorduk, sonra otomatik olarak bir kapı açıldı, çünkü bu arada nöbetçiler geldiğimizi bildirmişlerdi ve herkesin mutlu, edepli, düzenli olduğu, herkesin mecbur tutulduğu üzere günde yarım kilo sabunu tüketmeye çalıştığı o günlerde ele geçirilen (tutuklanan) birinin getirilmesi bir olay oluyordu.

Sadece üzerinde telefon bulunan bir çalışma masası ve iki sandalyenin bulunduğu, neredeyse boş bir odaya girdik; benim odanın ortasında dikilmem gerekiyordu, polis miğferini çıkartıp oturdu.

Ortalık sessizdi ve hiç hareket yoktu; hep böyle yaparlar; en kötüsü budur. Yüzümün giderek çökkünleş-

tiğini hissediyordum, yorgun ve açtım, kederim mutluluğun son izlerini de silmişti, çünkü yitik olduğumu biliyordum.

Birkaç saniye sonra üzerinde kahverengiye bakan başsorgucu üniformasıyla solgun, uzun boylu biri bir şey söylemeden içeriye girdi; tek kelime etmeden oturup bana baktı.

"Meslek?"

"Sıradan yoldaş."

"Doğum tarihi?"

"1. 1. bir," dedim.

"Son işin?"

"Tutukluydum."

İkisi birbirlerine baktılar.

"Ne zaman ve nerede serbest bırakıldın?"

"Dün, bina 12, hücre 13."

"Nereye gönderildin?"

"Başkente."

"Belge."

Cebimden tahliye belgesini çıkartarak uzattım. Belgeyi verdiğim bilgileri doldurmaya başladığı yeşil karta zımbaladı.

"Eski suçun?"

"Mutlu bir yüz."

İkisi birbirlerine baktılar.

"Açıklayın," dedi başsorgucu.

"O zaman," dedim, "genel yas emredildiği bir gün yüzümdeki mutlu ifade, bir polisin dikkatini çekmişti. Şefin ölüm günüydü."

"Ceza süresi?"

"Beş."

"Uygulama?"

"Kötü."

"Sebep?"

"Yetersiz iş performansı."

"Gereği görülmüştür."

Sonra başsorgucu ayağa kalktı, yanıma geldi ve tam ortadan üç dişimi bir vuruşta döktü: Bu, suçun tekrarını gösteren, hesaba katmadığım sertleştirilmiş bir önlemdi. Sonra başsorgucu mekânı terk etti ve içeriye kolu kahverengi üniformasıyla şişman bir oğlan girdi: sorgucu.

Hepsi bana vurdu: sorgucu, üstsorgucu, başsorgucu, önsorgucu ve sonsorgucu; bu arada polis de yasanın emrettiği şekilde bütün maddi önlemleri uyguladı; ve beni daha önce mutlu yüz ifadem nedeniyle beş yıla mahkûm ettikleri gibi kederli yüz ifadem nedeniyle de on yıla mahkûm ettiler.

Fakat eğer önümüzdeki on yılı mutluluk ve sabunla atlatmayı başarırsam artık hiçbir yüz ifadem olmamasına çalışmalıyım...

O ZAMANLAR ODESSA'DA

O zamanlar Odessa çok soğuktu. Her sabah tangırdayarak yol alan büyük yük kamyonlarıyla arnavutkaldırımı yoldan havaalanına gider, pistte yuvarlanan büyük gri kuşları beklerdik. Fakat ilk iki gün tam bindiğimiz sırada hava uçuşa uygun olmadığı, Karadeniz üzerindeki sis çok yoğun veya bulutlar çok alçak olduğu için iptal emri gelince tekrar tangırdayarak yol alan büyük kamyonlara binerek arnavutkaldırımı yoldan kışlaya döndük.

Kışla çok büyük, pis ve bitliydi; biz yerlerde çömelir ya da kirli masaların üzerine yayılıp kâğıt oynardık veya şarkı söyleyerek vakit geçirirken duvarı geçecek bir fırsat çıkmasını beklerdik. Kışlada bekleyen çok asker vardı ve hiçbirinin şehre girmesine izin yoktu. İlk iki gün boşu boşuna sıvışmaya çalışmıştık, bizi yakalamışlardı ve ceza olarak büyük kahve kazanlarını taşımak ve ekmekleri boşaltmak zorunda kalmıştık. Bu esnada bir sayman, üzerinde o cephe denilen yerde giymek için belirlenmiş bir kürk paltoyla durup arada ezilen ekmek olmasın diye sayıyordu. Odessa üzerinde gökyüzü hâlâ sisli ve karanlıktı ve devriyeler kışlanın kara ve kirli duvarlarının önünde bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlardı.

Üçüncü gün hava iyice kararıncaya kadar bekledik, sonra doğruca ana kapıya gittik ve nöbetçi bizi durdur-

duğunda, "Komut Seltschini," deyince geçmemize izin verdi. Üç kişiydik, Kurt, Erich ve ben, ve çok ağır yürüyorduk. Saat daha dörttü ve şimdiden hava iyice kararmıştı. O yüksek, kara ve kirli duvarların dışına çıkmaktan başka bir istediğimiz yoktu ve şimdi dışarıya çıktığımızda neredeyse tekrar içeride olmayı tercih edecektik. Askere alınalı daha sekiz hafta olmuştu ve çok korkuyorduk, ama şunu da biliyorduk: Eğer tekrar içeriye dönsek ne olursa olsun yine dışarı çıkmak isteyecektik ve bu artık mümkün olmayacaktı, ayrıca saat daha dörttü; bitler ve şarkı söyleyenler yüzünden, hem de ertesi sabah havanın uçuşa uygun olacağından ve bizi uçaklarla Kırım'a ölmeye götüreceklerinden korktuğumuz ve aynı zamanda umduğumuz için uyuyamıyorduk. Ölmek istemiyorduk. Kırım'a gitmek de istemiyorduk, ama bütün gün uyduruk kahve kokan ve durmadan cepheye gidecek ekmeklerin boşaltıldığı ve üstlerinde kaputlarıyla cepheye gidecek saymanların başında durup ekmekler ezilmesin diye saydığı bu pis, karanlık kışlada pineklemek de istemiyorduk.

Ne istiyorduk, bilmiyorum. Ağır ağır yürüyerek bu karanlık, çukurlu varoş sokağına girdik; aydınlatılmamış basık evlerin arasında çürümekte olan birkaç ahşap kazık geceyi çerçeveliyordu ve arkalarında bir yerlerde işlenmemiş araziler başlıyordu sanki, memleketteki gibi, bir yol açılacağı, kanallar yapılacağı ve sondaj çubuklarıyla sağın solun yoklanacağı sanılan ama yol falan açılmadan sadece moloz, kül ve çöp dökülen işlenmemiş araziler; sonra yine otlar biter, inatçı, yabani otlar, gümrah yabani otlar ve "Çöp dökmek yasaktır" tabelasını görmek artık mümkün değildir; çünkü üstüne dökülen çöplerin altında kalmıştır...

Daha çok erken olduğu için çok yavaş yürüyorduk. Karanlıkta kışlaya dönen askerlerle karşılaşıyorduk, kış-

ladan gelen başka askerler de bizi geçip gidiyorlardı. Devriyelerden korkuyorduk ve geri dönmeyi yeğlerdik, ama kışlaya döndüğümüzde tamamen ümitsizliğe düşeceğimizi de biliyorduk ve kışlanın, sürüklenerek kahve taşıdıkları, durmadan sürüklenerek kahve taşıdıkları ve cephe için ekmek boşalttıkları, cephe için durmadan ekmek boşalttıkları ve biz soğuktan donarken saymanların güzel paltolarıyla ortalıkta dolaştıkları pis, karanlık duvarları arasında sadece ümitsizlik duymaktansa korkmak daha iyiydi.

Bazen sağımızda veya solumuzda dışarıya loş sarı ışık yansıtan bir ev geliyordu ve Rusça konuşmalar duyuyorduk, tiz, yabancı ve ürkütücü sesler, cırtlak sesler. Sonra karanlığın içinde çok aydınlık bir pencere göründü, gürültü yüksekti ve şarkı söyleyen asker sesleri duyuluyordu: "Ah, Meksika güneşi."

Kapıyı açıp içeriye girdik: İçerisi sıcak ve dumanlıydı, sekiz-on kadar asker ve bazılarının yanında kadınlar vardı, içip şarkı söylüyorlardı, içeriye girdiğimizde biri çok yüksek sesle gülüyordu. Gençtik ve küçüktük, belki de bütün bölüğün en küçükleri, üzerlerimizde yepyeni üniformalar vardı, elyafları kollarımıza bacaklarımıza batıyordu, içdonlarımız ve fanilalarımız çıplak tenimizi korkunç dağlıyordu, kazaklarımız da çok yeni ve kaşındırıcıydı.

En küçüğümüz Kurt önden giderek bir masa aradı. Bir deri fabrikasında çıraktı ve bu bir iş sırrı olmasına rağmen bize derilerin nereden elde edildiğini her zaman anlatırdı, hatta çok sıkı bir iş sırrı olmasına rağmen ne kazandıklarını da bize anlatmıştı. Onun yanına oturduk.

Tezgâhın arkasından bir kadın yanımıza geldi, yumuşak yüzlü şişman bir siyah, ve ne içmek istediğimizi sordu; önce şarabın fiyatını sorduk, çünkü Odessa'da her şeyin çok pahalı olduğunu duymuştuk.

Kadın, "Karafı 5 mark," dedi, biz de üç karaf şarap ısmarladık. Kâğıt oyununda çok para kaybetmiş, kalanı da aramızda bölüşmüştük; her birimizde 10 mark vardı. Askerlerden bazıları yemek de yiyordu, beyaz ekmek dilimleri üstünde hâlâ dumanı tüten kızarmış et ve sosis, sarmısak kokan çok kalın sosisler yiyorlardı, biz de ancak o zaman acıktığımızı fark ettik ve kadın şarapları getirdiğinde yemeğin fiyatını sorduk. Sosisin beş, et ve ekmeğin 8 mark olduğunu söyledi, etin taze domuz eti olduğunu belirtti ama biz üç sosis ısmarladık. Bazı askerler kadınları öpüyor ve ortalık yerde sarılıyorlardı, nereye bakacağımızı bilemiyorduk.

Sosisler sıcak ve yağlı, şarap çok buruktu. Sosisleri yiyip bitirdikten sonra ne yapacağımızı bilemedik. Anlatacak bir şeyimiz yoktu, iki hafta boyunca vagonda birlikte kalmış ve her şeyi anlatmıştık, daha önce Kurt bir deri fabrikasındaydı, Erich bir çiftlikte ve ben de okuldaydım; hâlâ korkuyorduk ama artık üşümüyorduk...

Kadınlarla öpüşmüş olan askerler şimdi palaskalarını bağlıyorlardı ve kadınlarla birlikte dışarı çıktılar; kızlar üç kişiydiler, sevimli yuvarlak yüzleri vardı, kıkırdayıp cıvıldaşıyorlardı, ama altı askerle birlikte dışarı çıktılar, sanırım altıydılar, beş kesin. Geride sadece kafayı bulmuş olan şarkı söyleyenler kaldı: "Ah, Meksika güneşi." Tezgâh başında duranlardan biri, uzun boylu sarışın bir kıdemli onbaşı şimdi bize doğru dönmüştü ve yine bizimle dalga geçti; sanırım biz de kışlada derste olduğu gibi ellerimiz dizlerimizde, masamızda çok sessiz ve uslu oturuyorduk. Sonra onbaşı meyhaneci kadına dönerek bir şeyler söyledi ve kadın bize oldukça büyük bardaklar içinde beyaz bir şnaps getirdi. Erich, "Onun şerefine kadeh kaldırmalıyız," diyerek bizi dizleriyle dürttü ve ben kendisine bağırdığımı fark edinceye kadar, "Sayın onbaşı, şerefinize!" diye bağırdım, sonra Erich tekrar dizleriyle

bizi dürttü ve ayağa kalkarak hep beraber bağırdık: "Şerefinize, sayın onbaşı!" Diğer askerler yüksek sesle gülüyorlardı, ama onbaşı kadehini kaldırarak bize doğru seslendi: "Şerefe kumbaracı beyler..."

Şnaps sert ve acıydı, ama içimizi ısıttı, birer tane daha içmeyi isterdik.

Sarışın onbaşı Kurt'a işaret etti ve Kurt onun yanına giderek onbaşıyla birkaç laf ettikten sonra bizi de çağırdı. Onbaşı parasız kalmak için deli olmamız gerektiğini söyledi bize, bir şeyleri okutmalıydık; sonra bize nereden geldiğimizi ve nereye dönmemiz gerektiğini sordu, biz de ona kışlada beklediğimizi, Kırım'a gideceğimizi söyledik. Yüzü ciddileşti ve bir şey söylemedi. Sonra ona neleri satabileceğimizi sordum, o da cevap verdi: Her şeyi.

İnsan burada her şeyi okutabilirdi, palto, kasket veya iç çamaşırı, saat, dolmakalem.

Paltoları okutmak istemiyorduk, çok korkuyorduk, bu yasaktı elbette, ayrıca çok da üşüyorduk o zamanlar Odessa'da. Ceplerimizi boşalttık: Kurt'tan bir dolmakalem, benden bir saat ve Erich'ten kışladaki piyangoda kazandığı yepyeni deri bir cüzdan çıktı. Onbaşı üçünü de alıp meyhaneci kadına bunlara ne kadar vereceğini sordu ve kadın hepsini dikkatle inceleyip kötü olduklarını, hepsine 250 mark vereceğini, sadece saatin yüz seksen ettiğini söyledi.

Onbaşı iki yüz ellinin az olduğunu söyledi, ama kadın daha fazla vermeyeceğini belirtti, zaten ertesi gün belki de Kırım'a gideceksek bir şey fark etmeyeceğini, bunu kabul etmemizi de ekledi.

"Ah, Meksika güneşi" şarkısını söylemiş olan iki asker masalarından kalkıp onbaşının yanına gelerek omzuna vurdular, o da bize başıyla selam vererek askerlerle birlikte dışarı çıktı.

Kadın bütün parayı bana vermişti, ben de herkes

için ikişer porsiyon ekmekli domuz eti ve birer büyük şnaps ısmarladım, sonra ikişer porsiyon daha et yedik ve birer büyük şnaps daha içtik. Et taze ve yağlıydı, sıcaktı ve adeta tatlıydı, ekmek tamamen yağı içmişti, sonra birer şnaps daha içtik. Sonra kadın başka et kalmadığını, sadece sosis olduğunu söyledi, her birimiz birer sosis yiyip yanında da bira söyledik, bira yoğun ve koyuydu, birer şnaps daha içerek kek getirttik, öğütülmüş fındıktan yapılmış yassı, kuru bir kek; sonra daha fazla şnaps içtik ve sarhoş olmadık; ısınmıştık, kendimizi iyi hissediyorduk ve artık donlarımızdaki ve kazaklarımızdaki elyafları ve battıklarını düşünmüyorduk; sonra içeriye yeni askerler girdi ve hep birlikte şarkı söyledik: "Ah, Meksika güneşi..."

Saat altıda paramız bitmişti ve biz hâlâ sarhoş olmamıştık; okutacak başka bir şeyimiz olmadığı için kışlaya döndük. Karanlık ve çukurlu sokakta artık hiç ışık yoktu ve karakoldan geçtiğimizde nöbetçi karakol barakasına gitmemiz gerektiğini söyledi. İçerisi kuru ve sıcaktı, kirliydi ve tütün kokuyordu, çavuş bize ters ters bakarak yaptığımızın sonuçlarına katlanacağımızı söyledi. Ama gece çok iyi uyuduk ve ertesi sabah tekrar tangırdayarak yol alan büyük yük kamyonlarıyla arnavutkaldırımı yoldan havaalanına gittik ve Odessa çok soğuktu, hava muhteşemdi, berraktı ve bu sefer kesin olarak uçaklara bindik; yükseldiğimizde birden anladık ki bir daha asla geri dönmeyecektik, asla...

İŞ İŞTİR

Karaborsacım artık dürüst bir hayat sürüyor; onu uzun zamandır görmüyorum, aylar oldu, bugün onu çok farklı bir mahallede trafiğin yoğun olduğu bir dört yol ağzında tekrar gördüm. Orada ahşap bir büfesi var, çok iyi bir boyayla pırıl pırıl beyaza boyalı; harikulade sağlam yepyeni bir çinko damın altında yağmurdan ve soğuktan korunuyor ve sigara satıyor, lolipop satıyor; her şey yasal artık. Önce sevindim; insan birinin tekrar gündelik hayatın düzeni içinde yerini bulduğunu görünce seviniyor. Çünkü o zamanlar, onu tanıdığım sıralarda durumu kötüydü ve kederliydik. Eski asker kasketlerimiz başımızdaydı, param olduğu zamanlar ona gidiyordum ve bazen konuşuyorduk, açlıktan, savaştan söz ediyorduk, param olmadığında ara sıra bana bir sigara veriyordu; sonra ben ona ekmek kuponları götürüyordum, çünkü o zamanlar bir fırıncı için taş kırıyordum.

Şimdi harika görünüyordu. Yanakları sıkılaşmıştı, bunun nedeni ancak düzenli yağlı besin tüketimi olabilirdi. Kendinden emin bir ifadesi vardı ve küçük, pis bir kızı lolipop almak için 5 pfennig eksik çıktığı için şiddetle azarlayarak gönderdiğini gördüm. Bu arada sanki dişlerinin arasına takılmış et liflerini saatlerce ayıklaması gerekliymiş gibi dilini ağzının içinde dolaştırıp duruyordu.

İşi başından aşkındı, çok sigara alan vardı, lolipop da öyle.

Belki de bunu hiç yapmamalıydım ama – yanına gittim, ona "Ernst" diye hitap ettim ve onunla konuşmak istedim. O zamanlar hepimiz birbirimize "sen" diye hitap ederdik ve karaborsacılar da müşterilerine "sen" diye hitap ederlerdi. Çok şaşırdı, bana tuhaf tuhaf bakarak konuştu: "Ne demek istiyorsunuz?" Beni tanıdığını, ama tanınmaktan pek hoşlanmadığını anladım.

Sustum, sanki ona hiç Ernst dememişim gibi davrandım, birkaç sigara aldım, çünkü o sırada biraz param vardı, sonra gittim. Bir süre daha onu izledim, tramvayım gelmedi, ayrıca canım eve gitmek de istemiyordu. Eve hep para isteyen insanlar geliyor; ev sahibem kirayı istiyor, elektrik parası tahsil eden adam geliyor. Hem evde sigara içemiyorum, ev sahibemin burnu her kokuyu alıyor ve o zaman çok kızarak tütün almaya para bulduğumu ama kira için param olmadığını başıma kakıyor. Çünkü yoksulların sigara veya içki içmesi suç. Bunun suç olduğunu bildiğim için gizlice yapıyorum, dışarıda sigara içiyorum ve ancak ara sıra, her taraf sessizleştiğinde uyanık yatıyorsam ve sigara kokusunun sabaha kadar dağılacağından eminsem evde de içiyorum.

Korkunç olan, bir mesleğimin olmaması. Artık bir meslek sahibi olmak gerekiyor. Böyle söylüyorlar. Bir zamanlar bunun gerekli olmadığını, sadece askere ihtiyaç olduğunu söylüyorlardı. Şimdi insanın bir mesleğe ihtiyacı olduğunu söylüyorlar. Birdenbire. Meslek sahibi olmayanların tembel olduğunu söylüyorlar. Ama bu doğru değil. Tembel değilim, ama benden istedikleri işleri yapmak istemiyorum. Enkaz kaldırmak, taş taşımak falan. İki saat sonra kan ter içinde kalıyorum, gözlerim kararıyor ve sonra doktora gittiğimde de bir şeyim olmadığını söylüyorlar. Belki de sinirlerimle ilgilidir. Şimdilerde sinirler-

den çok söz ediyorlar. Ama bence yoksulların sinirleri olması da suç. Hem yoksul olacaksın, hem de sinirli, sanırım bu kadarı kaldırabileceklerinden fazla oluyor. Benim sinirlerimin laçka olduğu kesin, çok uzun süre askerdim. Dokuz yıl sanırım. Belki de daha fazla, artık emin değilim. O zamanlar bir mesleğim olsun isterdim, tüccar olmaya çok hevesim vardı. Ama o zamanlar – bundan bahsetmenin ne anlamı var ki; artık tüccar olmak bile istemiyorum. En iyisi yatağa uzanıp hayal kurmak. O zaman bir köprüyü veya büyük bir binayı kaç yüz bin iş gününde yaptıklarını hesaplıyorum ve tek bir dakikada köprüyü veya binayı yıkabileceklerini düşünüyorum. Bunun için ne diye çalışmalı? Bu durumda öyle bir yerde çalışmayı anlamsız buluyorum. Sanırım yine bir kafe inşa edebilsinler diye taş taşırken ya da enkaz kaldırırken beni delirten bu. Az önce sinirlerim yüzünden olduğunu söylemiştim ama sanırım mesele her şeyin anlamsız olması.

Aslında ne düşündükleri umurumda değil. Fakat hiçbir zaman para sahibi olamamak korkunç. İnsanın paraya ihtiyacı var. Bundan kaçış yok. Orada bir sayaç var ve evde bir lamba yanıyor, insanın ışığa ihtiyacı var elbette, düğmeyi çeviriyorsunuz ve anında yukarıdaki ampulden para akmaya başlıyor. Işığa ihtiyacınız olmasa bile sayaç kirası ödemek zorundasınız. O da olmasa: kira. Görünen o ki insanın bir odaya ihtiyacı var. Önce bir bodrumda kalıyordum, kötü değildi, bir sobam vardı ve briket çalıyordum, ama orada beni buldular, bir gazeteden geldiler, resmimi çektiler, yazı yazdılar, resmimle birlikte astılar: eve dönenlerin sefaleti. Hemen taşınmak zorunda kaldım. Konut dairesinden gelen adam, bunun kendisi için bir prestij sorunu olduğunu ve verdikleri odayı kabul etmem gerektiğini söyledi. Ara sıra elbette para kazanıyorum. Bu açık. Çarşı işlerini hallediyorum, briket taşıyorum ve bodrumların bir köşesine gayet düz-

gün istifliyorum. Bu işi harika yapıyorum, hem de ucuza. Fazla kazanmıyorum tabii, kiraya yetmiyor, bazen elektriğe yetiyor, birkaç sigara ve ekmeğe bir de...

Şimdi köşede dururken bütün bunları düşündüm.

Artık dürüst bir hayat yaşamaya başlayan karaborsacım ara sıra bana kuşkuyla bakıyordu. Bu domuz beni pekâlâ tanıdı, eğer insan iki yıl boyunca biriyle neredeyse her gün konuşmuşsa onu tanır. Belki ondan bir şeyler yürütmek istediğimi sandı. Dakika başı bir tramvayın geldiği, insan kaynayan, hatta köşede bir polisin beklediği bir yerde hırsızlık yapacak kadar aptal değilim. Ben çok başka yerlerden çalarım: Elbette bazen çaldığım olur, kömür filan. Odun da. Bir süre önce bir fırından ekmek çaldım hatta. Müthiş hızlı ve kolay oldu. Ekmeği alıp çıktım, dışarı çıkarken acele etmedim, ancak ilk köşe başına gelince koşmaya başladım. İnsanda sinir kalmıyor sonunda.

Bu bazen daha kolay olsa da böyle bir köşede bir şey çalmam, ama artık sinirlerim laçka. Bir yığın tramvay geldi, benimki de geldi ve benimki geldiğinde Ernst'in beni nasıl kestiğini iyice gördüm. Bu domuz hangi tramvaya bindiğimi hâlâ gayet iyi biliyor.

Fakat ben ilk sigaranın izmaritini atıp ikinci bir sigara yakarak bekledim. Yani artık izmaritleri atacak duruma gelmiş bulunuyorum. Ne var ki izmaritleri toplayan biri ortalıkta dolanıyor ve insan arkadaşları da düşünmeli. Hâlâ izmarit toplayanlar var. Hep aynı kişiler değil. Tutsakken izmarit toplayan albaylar gördüm, ama buradaki albay değil. Onu izledim. Kendi sistemi var, ağında çöreklenmiş örümcek gibi, enkaz yığınlarının arasında bir yerde bekliyordu ve tam bir tramvay geldiğinde veya gittiğinde ortaya çıkıp gayet sakin kaldırımın kenarındaki izmaritleri topluyordu. Yanına gidip onunla konuşmayı isterdim, kendimi ona yakın hissediyordum: Ama bunun anlamsız olduğunu biliyorum; bu delikanlılar konuşmazlar.

Neyim var bilmiyordum, ama o gün canım hiç eve dönmek istemiyordu. Ev lafı bile fazlaydı. Şimdi hiçbir şey umurumda değildi, bir tramvay daha binmeden gitti ve bir sigara daha yaktım. Neyimiz eksik bilmiyorum. Belki bunu günün birinde bir profesör bulup gazetede yayımlar: Her şey için bir açıklama buluyorlar. Tek isteğim savaş sırasındaki gibi sinirlerimin hırsızlık yapacak kadar sağlam olması. O zamanlar hızlı ve pürüzsüz olur biterdi. O zamanlar, savaş sırasında, eğer çalacak bir şeyler varsa hırsızlık yapmak farzdı: Herkes, o yapar nasılsa diye düşünürdü ve hırsızlığa giderdik. Diğerleri yiyeceğe, içkiye ortak oldu sadece, evlerine gönderdiler, daha neler neler, ama onlar çalmadı. Sinirleri mükemmeldi ve alnı pak olmak mükemmeldi.

Eve döndüğümüzde de tam oturdukları yerde yavaşlayan bir tramvaydan inercesine savaştan sıyrılıverdiler, bilet parasını ödemeden atlayıp gittiler. Küçük bir virajı alıp eve döndüler ve ne gördüler: Büfe hâlâ yerindeydi, kütüphane biraz tozlanmıştı sadece, karıları kilere patates istiflemişti, hatta konservesini de: Karılarını âdet yerini bulsun diye şöyle bir kucakladılar ve ertesi sabah gidip sordular: İşim hâlâ duruyor mu: Hâlâ duruyor. Her şey mükemmeldi, sigortaları devam ediyordu, Naziliği üstlerinden biraz temizlediler –berbere gidip uzamış sakalı tıraş ettirir gibi– aldıkları yaraları, nişanları, kahramanlıkları anlattılar ve sonuçta muhteşem herifler olduklarına inandılar. Sadece görevlerini yapmışlardı sonuçta. Hatta haftalık tramvay biletleri de tekrar çıktı, her şeyin gerçekten tekrar düzene girdiğinin en iyi işareti.

Ama biz bu arada tramvayda yola devam ederek bir yerlerde inmeyi göze alabilecek kadar tanıdık bir durak gelir mi diye bekledik: O durak gelmedi. Bazıları yola biraz daha devam ettiler, ama sonra bir yerlerde atlayıp gidecekleri yere gelmiş gibi yaptılar.

Ama biz gittik de gittik; bilet parası otomatikman yükseldi, ayrıca büyük ve ağır bir bagaj için –kendimizle birlikte sürüklediğimiz hiçliğin kurşun gibi kütlesi için– de para ödememiz gerekiyordu ve bilet kontrolüne gelen bir yığın memura omuz silkerek boş ceplerimizi gösterdik. Bizi aşağıya atacak halleri yoktu ya, tramvay çok hızlı gidiyordu – "hem sonuçta insandık"– ama kaydedildik de kaydedildik, durmadan not düşüldük ve tramvay giderek hızlandı; kaşarlanmış olanlar yine de bir fırsatını bulup bir yerlerde atladılar; biz gittikçe azaldık ve inmek için cesaretimiz ve isteğimiz de giderek azaldı. Gizliden gizliye son durağa gelir gelmez bagajımızı tramvayda bırakıp kayıp eşya bürosunun açıkartırmasına terk etmeye karar vermiştik, ama son durak bir türlü gelmedi, yolculuk bedeli giderek yükseldi, hız arttı, kontrolörler daha kuşkucu oldu; biz son derece güvenilmez bir güruhtuk.

Üçüncü sigaranın da izmaritini atıp durağa doğru yaklaştım; artık eve gitmek istiyordum. Başım döndü: Aç karnına bu kadar sigara içmemek lazım, biliyorum. Artık eski karaborsacımın şimdi yasal bir iş yapmakta olduğu büfeden yana bakmıyordum; elbette kızmaya hakkım yoktu; o başarmıştı, atlayabilmişti, doğru zamanlamayla emniyetle, ama lolipop parası 5 pfennig eksik kalan çocukları azarlamak da buna dahil mi bilmiyorum. Yasal ticaret böyledir belki de, bilmiyorum.

Tramvayın gelmesine az kala berduş izmarit toplamak için yine kaldırım boyunca bekleyenlerin önünden geçti. Bunu izlemek kimsenin hoşuna gitmiyordu, biliyorum. Böyle bir şeyin olmamasını yeğlerlerdi, ama vardı...

Bindikten sonra Ernst'e bir kez daha baktım, ama o bağırdı: Çikolata, bonbon, sigara, hepsi serbest! Bana ne oldu bilmiyorum, ama 5 pfennigi eksik, diye birilerini savmaya gerek duymadığı zamanlar ondan daha çok hoşlanıyordum; fakat şimdi gerçek bir işi var ve iş iştir ne de olsa.

X'TEYKEN

Uyandığımda adeta tam bir kaybolmuşluk bilinci içimi sardı; karanlıkta hedefsizce ağır ağır akan bir suyun içinde yüzer gibiydim; tutunacak bir yeri olmayan bu karanlığın içinde, dalganın artık sonsuza kadar yüzeyin insafsızlığına terk ettiği bir ceset gibi oradan oraya sallanarak yuvarlanıyordum. Uzuvlarımı hissetmiyordum, benimle bağlantıları kalmamıştı; duyularım da silinmişti, hiçbir şey görünmüyor, hiçbir şey işitilmiyordu, tutunabileceğim bir koku bile yoktu, gerçeklikle bağlantımı sağlayan yalnızca yastığın başımdaki yumuşak temasıydı; sadece başımın bilincindeydim, düşüncelerim son derece berraktı, yalnız kötü şarabın yol açtığı o tatsız baş ağrısı hafif bir bulanıklık yaratıyordu.

Yanımda nefes alış verişini bile işitmiyordum, bir çocuk gibi, öylesine hafif uyuyordu, buna rağmen yanımda yattığına inanmak durumundaydım. Elimi uzatıp yüzünü veya yumuşak saçlarını aranmak anlamsız olurdu; artık ellerim yoktu, anı sadece düşüncelerin bir anısıydı, bedenimde bir iz bırakmamış olan kansız bir doku.

Bir uçurumun daracık kenarında, güzelliği dudaklarından okunan bir hedefe doğru anlaşılmaz bir dengeyle sallana sallana yolunu bulan bir sarhoşun güveniyle gerçekliğin kıyısında yürüdüğüm çok olmuştur; yalnızca

çok silik boz ışıklarla, gerçekliği daha iyi inkâr edebilmek için sadece ima eden kurşuni ışıklarla aydınlatılmış ağaçlıklı yollar boyunca yürüdüm; yalnız, yapayalnız olduğumu bilirken insan kaynayan karanlık sokaklara körlemesine daldım.

Sadece başımla, başımın bütünüyle bile değil; ağzım, burnum, gözlerim ve kulaklarım ölüydü; bir çocuğun anlamsız görünen çubuklarla anlamsız görünen bir yapı kurması gibi anıyı tekrar oluşturmaya çalışan beynimle sadece.

Onun hiçbir şeyini hissetmememe rağmen yanımda yatıyor olmalı.

Günler önce, beni Karpat geçitlerine yaklaştıracak olan treni beklemek zorunda olduğumdan bu küçük istasyonda indiğimde tren Balkanlar'dan aşağıya, Atina'ya doğru yoluna devam etmişti. İstasyonun adından emin olmadan sendeleyerek perona çıktığımda Macar sivillerin renkli kıyafetleri arasında boz üniformasıyla yalnız kalan bir sarhoş sallanarak bana doğru geldi; bu arkadaş yüksek sesle, insanın yakıcı izini hayatı boyunca yanağında taşıdığı cinsten tokatlar gibi içime işleyen tehditler savuruyordu.

"Fahişeler çetesi!" diye bağırdı, "Domuzlar sürüsü, öyle canıma tak etti artık!" Bunları aptal aptal sırıtan bir Macar'ın yüzüne haykırdıktan sonra tornistan edip benim indiğim trene doğru döndü.

Anında kompartımanlardan birinden çelik miğferli karanlık bir tip seslendi: "Hey, siz oradaki! Hey! Oradaki!" Sarhoş tabancasını çekti, çelik miğfere nişan aldı, insanlar bağrıştılar, ben arkadaşı kolundan tuttum, o kendini gayretle savunmaya çalışırken atik bir hamleyle onu hareketsiz bırakıp silahı çekip aldım ve sakladım. Çelik miğferli bağırıyordu, insanlar bağırıyorlardı, arkadaş bağırıyordu, ama tren hareket etti ve hareket halindeki bir

trenin karşısında çoklukla çelik miğferlilerin bile elinden bir şey gelmez. Arkadaşı bıraktım, silahını verdim ve şaşkınlık içindeki insanları çıkışa doğru sürdüm.

Küçük köy ıssız görünüyordu. İnsanlar çabucak ortalıktan çekildiler, istasyon meydanı boşaldı, yorgun ve pis bir memur bizi tozlu meydanın diğer ucundaki alçak ağaçların dibindeki küçük bir meyhaneye yöneltti.

Eşyalarımızı bıraktık ve ben şarap ısmarladım, şimdi uyanırken bana işkence eden bulantının nedeni olan o kötü şarabı. Arkadaş sessiz ve suratsız öylece oturuyordu. Ona sigara ikram ettim, birlikte tüttürürken onu inceledim: Donanımı bildikti, gençti, ben yaşlardaydı, yassı beyaz alnına dağılmış sarı saçları koyu renkli gözlerinin içine düşüyordu.

"Mesele şu ki," dedi aniden, "bu boktan bıktım artık arkadaş, anlıyor musun?"

Başımı salladım.

"Hem de öyle bıktım ki, anlatılacak gibi değil, tamam mı, ben sıvışıyorum."

Ona baktım.

"Evet," dedi gayet ayık, "kaçacağım, bozkırın içine. Atlardan anlarım, zorda kalınca doğru dürüst bir çorba pişirmek elimden gelir, hepsinin canı cehenneme. Gelir misin sen de?"

Başımı salladım.

"Korkuyor musun ha?.. Korkmuyor musun?.. İyi, her halükârda ben sıvışıyorum. Hoşça kal."

Ayağa kalktı, eşyasına dokunmadı, masanın üzerine para bıraktı, bana bir kez daha başını sallayarak selam verdi ve gitti.

Uzun süre bekledim. Öylesine bozkıra dalıp gerçekten kaçacağına inanmıyordum. Eşyasına göz kulak olup bekledim, o kötü şarabı içtim, boşu boşuna meyhaneciyle sohbet etmeye çalıştım ve gözlerimi, ara sıra sıs-

ka atların çektiği toz içinde bir arabanın geçtiği istasyon meydanına diktim.

Daha sonra biftek yedim, hâlâ o kötü şarabı içip yanında da sigara tüttürüyordum. Hava kararmaya başladı, bazen açık kapıdan içeriye bir toz bulutu giriyordu, meyhaneci esniyor veya şarap içen Macarlarla sohbet ediyordu.

Hava hızla daha da karardı; orada oturup beklerken, şarap içerken, et yerken, şişman meyhaneciyi incelerken, meydana bakar ve sigara tüttürürken aklımdan neler geçtiğini asla bilemeyeceğim...

Bu saatsiz gecenin içinde, isimsiz bir sokaktaki tanımadığım bir evde, yüzünü bile doğru dürüst görmediğim bir kızın yanında o karanlık suda yüzüp dururken beynim hepsini kayıtsızca tekrar dışarı çıkarttı, tükürüp attı...

Sonra aceleyle istasyona gidip trenimi kaçırdığımı ve bir sonrakinin ancak sabah geleceğini saptamıştım; hesabımı ödemiş, eşyamı arkadaşınkinin yanına bırakıp karanlıkta sendeleyerek bu küçük kasabanın içine dalmıştım. Üzerime dört bir yandan kasvet, koyu kasvet çöküyordu, insanların yüzlerini canlıların yüzleri gibi gösteren çok az ışık vardı.

Bir yerlerde daha iyi bir şarap içtim, dalgın dalgın tezgâhın arkasındaki kadının ciddi yüzüne baktım, mutfak kapısından burnuma sirke kokusuna benzer bir koku geldi, hesabı ödedim ve tekrar karanlığa daldım. "Bu hayat," diye düşündüm, "benim hayatım değil. Bu hayatı oynamak zorundayım ve kötü oynuyorum." Hava iyice kararmıştı, yaz gecesi, kasabanın üzerinde yumuşak bir gökyüzü asılıydı. Savaş da bir yerlerdeydi, görünmüyordu, alçak evlerin alçak ağaçların dibinde yan yana uyuduğu bu sessiz sokaklarda işitilmiyordu; bu mutlak sessizliğin içinde bir yerlerde savaş vardı. Bu kasabada ya-

payalnızdım, bu insanlardan biri değildim, bu ağaççıklar oyuncak kutularından çıkartılmışlar ve bu sakin, gri kaldırımlara yapıştırılmışlardı, gökyüzü hepsinin üzerinde düşecek olan bir zeplin gibi süzülüyordu...

Bir yerde, bir ağacın altında kendi içinden hafifçe aydınlanan bir yüz vardı. O gecenin içinde gri gibi görünseler de açık kumral olması gereken yumuşak saçların altında kederli gözler; solgun bir ten, o gecenin içinde o da gri görünse de kırmızı olması gereken yuvarlacık bir ağız.

"Gel," dedim bu yüze.

Kolundan tuttum, bir insanın kolu, bu meçhul kasabada, meçhul bir sokağa girerken avuç içlerimiz kasılarak birbirine yapıştı, parmaklarımız birbirlerini bularak kenetlendi. Şimdi kopuk bir şekilde karanlıkta yüzerek yattığım bu odadan içeriye girdiğimizde, "Işık yakma!" dedim.

Karanlıkta ağlayan bir yüz hissettim ve bir merdivenin basamaklarından yuvarlanır gibi uçurumlardan aşağılara yuvarlandım; kadifeden baş döndürücü bir merdiven; dipsizce düştüm, durmadan yenisi açılan uçurumlardan aşağıya...

Hafızam bana bütün bunların olduğunu ve şimdi o yastıkta, o odada, nefesini duymaksızın o yanımda yattığımı söylüyordu; uyuyor, bir çocuk gibi hafif. Tanrım, artık sadece beyinden ibaret miyim?

Karanlık su, sık sık durulmuş gibi görünüyordu, o zaman uyanacağıma, bacaklarımı hissedeceğime, tekrar işiteceğime, koku alacağıma ve sadece düşünmekle kalmayacağıma dair bir umut doluyordu içime ve tekrar yavaşça çekilip giderken bu hafif umut bile çok şeydi, çünkü karanlık su tekrar dönmeye başlıyordu, çaresiz cesedimi tekrar kavrayıp tam bir yitmişlik içinde zamanın ötesine sürüklüyordu.

Hafızam bana aynı zamanda gecenin sonu olduğunu söylüyordu. Sonunda tekrar gündüz olacaktı. Ayrıca içebileceğimi, öpebileceğimi, ağlayabileceğimi söylüyordu, ibadet edebileceğimi de; ama insan sadece beyniyle ibadet edemiyor. Uyanık olduğumun, bir Macar kızın yatağında, çok karanlık bir gecede onun yumuşak yastığının üstünde uyanık yattığımın bilincindeyken, bütün bunların hepsinin bilincindeyken yine de elimde olmadan ölmüş olduğuma inanıyordum...

Çok sessiz ve yavaş gelen bir şafak gibiydi, öylesine tarif edilmez yavaşlıktaydı ki insan izleyemiyordu. İnsan önce yanıldığını sanıyordu, eğer insan karanlık bir gecede toprağın altındaki bir oyuğun içinde duruyorsa bunun, görünmez ufkun ardındaki bu çok yumuşak ve aydınlık şeridin gerçek bir şafak olduğuna inanamaz; insan yanıldığını sanır, yorgun gözleri aşırı uyarılmıştır ve herhangi bir gizli ışık rezervinden bir şeyler yansıdığı yanılsamasındadır. Ne var ki bu, gerçekten şafaktır, hatta aydınlık artmaktadır. Gerçekten daha, daha fazla aydınlık olur, ışık güçlenir, ileride ufkun ardındaki gri lekeler yavaşça genişler ve artık gündüz olduğuna inanmak zorundasınızdır.

Aniden üşüdüğümü hissettim; ayaklarım örtünün dışına çıkmıştı, çıplak ve soğuktular ve serinliğin gerçekliğini hissettim; derinden iç geçirdim, çenemi yalayan kendi soluğumu hissettim, öne doğru uzandım, el yordamıyla örtüyü tutup ayaklarımı örttüm. Yine ellerim vardı, yine ayaklarım vardı ve kendi soluğumu hissediyordum. Sonra sol taraftan boşluğa uzandım, yerden pantolonumu kaldırdım ve cebindeki kibrit kutusunun sesini duydum.

Yanımda, "Işık yakma lütfen," diyen onun sesiydi ve iç geçirdi.

"Sigara içmek ister misin?" diye sordum alçak sesle.

"Evet," dedi.

Kibrit alevinde sapsarı görünüyordu. Koyu sarı bir ağız, yuvarlak, kara, ürkek gözler, ince, pastel sarı bir kum gibi ten ve koyu bal gibi saçlar.

Konuşmak; bir bağlantı bulmak zordu. İkimiz de zamanın hızla geçişini dinliyorduk, içinde saniyelerin yüzdüğü muhteşem koyu bir hışırtı.

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu birdenbire. Bu, hedefi bulan, içimde bir seti yıkan yumuşak ama kesin bir atış gibiydi ve tüten korun ışında yüzüne aceleyle bir kez daha bakacak zaman bulamadan konuşmaya başlamıştım bile. "Yetmiş yıl sonra bu odada kimin yatacağını, bu yarım metrekarede kimin oturacağını veya uzanacağını ve seninle benim hakkımda ne bileceğini düşünüyordum tam. Hiçbir şey bilmeyecek," dedim, "sadece savaşta olduğumuzu bilecek."

İkimiz de sigara izmaritlerini yatağın solundan yere attık; sessizce pantolonumun üzerine düştüler, iki küçük korun yan yana yere yuvarlanması için pantolonumu silkmem gerekti.

"Bir de yetmiş yıl önce burada kimlerin veya neyin bulunduğunu düşündüm. Belki bir tarlaydı, burada mısır veya soğan yetişmişti, başımın iki metre altında ve rüzgâr şuradan esmişti ve her sabah bozkır ufku üzerinde bu hüzünlü şafak sökmüştü. Veya belki de birinin evi vardı yine."

"Evet," dedi alçak sesle, "yetmiş yıl önce burada bir ev vardı."

Sesimi çıkartmadım.

"Evet," dedi, "sanırım yetmiş yıl önce büyükbabam bu evi yapmıştı. O zamanlar buraya demiryolunu döşemiş olmalılar, büyükbabam demiryolunda çalışıyordu ve kazandığı parayla bu küçük evi yaptı. Sonra savaşa gitti o zamanlar, biliyorsun 1914'te ve Rusya'da hayatını kay-

betti. Sonra babam, biraz toprağı vardı ve o da demiryolunda çalıştı; bu savaşta öldü."

"Savaşırken mi öldü?"

"Hayır, savaş sırasında öldü. Annem daha önce ölmüştü. Şimdi burada karısı ve çocuklarıyla birlikte erkek kardeşim oturuyor. Yetmiş yıl sonra da erkek kardeşimin torunlarının torunları burada oturacaklar."

"Belki," dedim, "ama senden ve benden haberleri olmayacak."

"Hayır, senin burada benimle olduğunu hiç kimse bilmeyecek."

Küçük elini, o çok yumuşak elini tutup yüzümün önüne getirdim.

Pencerenin bulunduğu yerde şimdi kesit olarak koyu gri bir karanlık vardı, gecenin karanlığından biraz daha açık.

Birden bana hiç dokunmadan yanımdan geçip gittiğini hissettim ve çıplak ayaklarının zeminde çıkardığı hafif sesleri duydum; sonra giyindiğini işittim. Hareketleri ve çıkardığı sesler o kadar hafifti ki, sadece gömleğinin düğmelerini iliklemek için sırtına doğru uzandığında daha derin bir soluma işittim.

"Artık giyinmelisin," dedi.

"Bırak yatayım," dedim.

"Işık yakmak istemiyorum."

"Işık yakma ve bırak yatayım."

"Gitmeden önce bir şeyler yemelisin."

"Gitmiyorum ki."

Ayakkabılarını giyerken durakladığını ve hayretle yattığım yere doğru baktığını hissettim.

"Öyle mi?" dedi sadece alçak sesle, korkmuş mu yoksa şaşırmış mı olduğunu anlayamadım.

Şimdi başımı yana çevirdiğimde bu koyu gri gündoğumunda siluetini görebiliyordum. Mekânın içinde yu-

muşacık hareket ediyordu, odun ve kâğıt buldu, sonra pantolonumun cebinden kibrit aldı.

Sesler bana adeta sahilde durmuş akıntının büyük bir suya doğru sürüklediği bir başkasının arkasından bağıran birinin hafif ürkek seslenişleri gibi ulaşıyordu; ve o an anladım ki eğer birkaç dakika içinde hafif hafif sallanan bu yitiklik teknesini terk etmezsem bir felçli gibi bu yatakta öleceğim veya ellerinden uçan kuşu kaçırmayan yorulmak bilmez ajanlar tarafından bu yastığın üstünde kurşunlanacağım.

Ocağın başında durmuş sıcak ışığı sessiz alevlerle büyüyen ateşe bakarken, şarkı mırıldanışını duyarken beni ondan bir dünyadan da fazla bir şeyin ayırdığını hissediyordum. Hayatımın kıyısında bir yerde durmuş şarkı mırıldanıyor ve sevinerek ateşin tutuşmasını seyrediyordu; bunların hepsini kavradım, hepsini işittim, gördüm, alazlanan kâğıdın çıkardığı dumanın is kokusunu aldım, fakat yine de hiçbir yerde şimdi önümde durduğundan daha uzak olamazdı.

"Hadi kalk ama," dedi kız ocağın başından seslenerek, "artık gitmelisin." Ocağın üzerine bir tencere yerleştirdiğini ve karıştırmaya başladığını duydum, çok güzel ve sakin bir sesti bu, tahta kaşığın yumuşak sürtünüşü ve odayı saran kavrulan un kokusu.

Şimdi her şeyi görüyordum. Oda çok küçüktü. Alçak bir tahta yatağın üzerinde yatıyordum, yanında odayı kapıya kadar dolduran bir dolap vardı, süssüz kahverengi bir dolap. Arkamda bir yerlerde bir masa, sandalyeler ve pencerenin yanında ocak olmalıydı. Çok sessizdi ve sabah alacası hâlâ öyle yoğundu ki, odanın içine bir gölge gibi yayılmıştı.

"Sana rica ediyorum," dedi alçak sesle, "benim gitmem lazım."

"Gitmen mi lazım?"

"Evet, işe gitmeliyim ve daha önce sen de çıkmalısın, benimle birlikte."

"İşe mi?" diye sordum. "Niye?"

"Ah, sorduğun şeye bak!"

"Nerede çalışıyorsun?"

"Demiryolunda."

"Demiryolunda mı?" diye sordum. "Orada ne yapıyorsunuz?"

"Taş boşaltıyoruz, çakıl, bir şey olmasın diye."

"Bir şey olmayacak," dedim, "sen neredesin? Grosswardein'da mı?"

"Hayır, Szeged'de."

"Bu iyi."

"Niye?"

"Bu durumda giderken yanından geçmeyeceğim için."

Alçak sesle güldü. "Demek kalkmaya karar verdin."

"Evet," dedim. Tekrar gözlerimi yumarak kendimi geriye, soluğu kokusuz ve belirsiz, şıpırtısı bana ancak hafif, zor hissedilir bir esinti gibi değen o dalgalanan hiçliğin içine bıraktım; sonra iç geçirerek gözlerimi açtım şimdi yatağın yanındaki sandalyenin üzerinde tertiplice duran pantolonuma uzandım.

"Evet," dedim bir kez daha ve ayağa kalktım.

Ben hızla alışık olduğum hareketleri yaparak pantolonumu çekip ayakkabılarımı bağlar ve yeşil ceketi üstüme geçirirken o bana sırtı dönük durdu.

Bir süre daha, ağzımda soğumuş izmaritle sessizce durdum ve onun şimdi pencerenin kenarında net olarak görünen ince ve ufak tefek siluetine baktım. Saçları durgun bir alev gibi yumuşak ve güzeldi.

Bana doğru dönerek gülümsedi. "Ne düşünüyorsun yine?" diye sordu.

İlk kez doğrudan yüzüne baktım: O kadar sadeydi

ki kavrayamadım, içlerinde korkunun korku, sevincin sevinç olduğu yuvarlak gözler.

"Yine ne düşünüyorsun?" diye tekrar güldü ve bu kez gülümsemedi.

"Hiç," dedim, "hiçbir şey düşünemiyorum. Gitmek zorundayım. Kaçış yok."

"Evet," diyerek başını salladı. "Gitmelisin. Kaçış yok."

"Ve sen burada kalmalısın."

"Ben burada kalmalıyım," dedi.

"Sen, bir şey olmasın diye ve trenler bir şey olan yerlere rahatça gitsinler diye taş, çakıl boşaltmalısın."

"Evet," dedi, "bunu yapmalıyım."

İstasyona giden çok sessiz bir sokak boyunca yürüdük. Bütün sokaklar insanı savaşa götüren trenlerin geçtiği istasyonlara çıkıyor. Bir kapı aralığına girip öpüştük ve ellerim onun omuzlarındayken, ellerimle onun omuzlarını tutarken hissettim ki, o benimdi. Ve o düşük omuzlarla, bana bir kere daha bakmadan, gitti.

Bu kasabada yapayalnız, istasyona kadar yolumuz aynı da olsa onunla yürüyemem. Şimdi acımasız bir aydınlığın içindeki bu ağaçlıklı küçük yolun son ağacının ardında gözden kayboluncaya kadar beklemek zorundayım. Beklemek zorundayım, ancak belli bir mesafeyle peşinden gidebilirim ve onu bir daha hiçbir zaman görmeyeceğim. Bu trene binmek, bu savaşa gitmek zorundayım...

Şimdi, istasyona giderken tek eşyam, cebimdeki ellerim ve dudaklarımın arasındaki az sonra tükürüp atacağım son sigaram; fakat eğer insan tekrar ağır ağır, ama yine de sallanarak, belli bir an geldiğinde kenarından yuvarlanacağı o boşluğa, birbirimizi tekrar göreceğimiz o yere adım atıyorsa eşyasız olmak daha hafifletici...

Hem trenin, mısır koçanlarının ve keskin kokulu domates fidelerinin arasından buharlarını neşeyle savurarak zamanında gelmesi de teselli verici.

Heinrich Böll, gündelik yaşamın içine sızan şiddeti ve acılarını dile getiren eseriyle Alman savaş sonrası edebiyatının en önemli yazarı.

Heinrich Böll, İkinci Dünya Savaşı yıllarını anlattığı eserlerinde, anlamsız yere ölüme giden, katılmak zorunda bırakıldıkları savaşı gönülsüz sürdüren insanların korkularını, nefretlerini ve savaşın onların yazgılarını nasıl çizdiğini anlatır. *Yolcu, Sparta'ya Varırsan Eğer*'de yer alan öyküler, savaş alanlarında değil de okuldan bozma hastanelerde, tıklım tıklım askerle dolu trenlerde, istasyonlarda, bombalanmış kentlerde, yoksul evlerdeki küçük insanların acılarını dile getiriyor. Böll, bu öykülerinde yalın ve rahat diliyle okuyucuyu hiç zorlamadan, gereksiz süslemelere ihtiyaç duymadan savaş yılları ve sonrasının atmosferini ve duyguları ustaca aktarıyor.

Yolcu, Sparta'ya Varırsan Eğer, adı dile getirilmeyen büyük bir savaşta küçük roller oynayan adsız insanların yaşamlarına davet ediyor okuyucuyu. Yıkıma tanık olanların, hiçlikte var olmaya çabalayanların yaşamlarına...

Kapak resmi: EGON SCHIELE

ISBN 978-975-07-1402-3

14 TL
KDV DAHİL